

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ SEDMÝ ROČNÍK

5

Rozvojem společenské aktivity k výtečnému splnění úkolů výcvikového roku

Rozvoj společenské aktivity vojáků socialistické armády v současné etapě její výstavby se stává nesmírně závažný a aktuální. Odpověď na otázku proč je tomu tak, musíme hledat především v **so-
ciálně politických procesech**, jejichž pod-
stata spočívá v revolučním charakteru
sociálních přeměn socialistické společ-
nosti a je vyjádřena zákonitě nezvratnou
skutečností všeobecného zvyšování pra-
covní i politické aktivity ve všech sfé-
rách společenské skutečnosti. Nepřetržitý
rozvoj tvořivé pracovní aktivity a socia-
listického soutěžení je hybnou silou hos-
podářského rozvoje, ideově výchovné prá-
ce i důležitou formou a metodou řízení
naší socialistické společnosti.

Významným podnětem rozvoje vojen-
skopolitické aktivity se stalo jednání XV.
sjezdu KSČ, které zhodnotilo dosavadní
průběh výstavby socialismu v naší spo-
lečnosti, stanovilo programové cíle budo-
vání rozvinuté socialistické společnosti a
ukázalo ve svých závěrech životní nezbyt-
nost nepřetržitého rozvoje společenské
aktivity, rozvoje vysoké náročnosti na
kvalitu a efektivnost veškeré práce i nut-
nost uplatňování vědecky progresivních
metod řízení společenských procesů. Ge-
nerální tajemník ÚV KSČ soudruh Gustáv
Husák na sjezdu zdůraznil, že právě
„v této tvořivé činnosti lidu má socialis-
tická společnost své nejvládnější, stále
se obnovující nevyčerpatelné zdroje“.
(XV. sjezd KSČ. Praha, Svoboda 1976,
s. 32.)

Socialistická armáda jako součást nad-
stavby společnosti je neoddělitelně spo-

jena s celospolečenským proudem rozvo-
je společenské aktivity, který směřuje
k základnímu cíli: **tvořivé aktivní reali-
zaci základních závěrů XV. sjezdu KSČ**.
Komunistická strana, vycházejíc z mār-
xisticko-leninské teorie a z poznání ob-
jektivních zákonů vývoje společnosti, ur-
čuje v souladu se zájmy dělnické třídy
politickou linii, hlavní směry a úkoly
rozvoje společenské aktivity, koordinuje
činnost stranických, státních a společen-
ských organizací a zabezpečuje avant-
gardní úlohu komunistů v rozvoji aktivní
činnosti. Současné požadavky internacion-
ální obrany socialismu ustavičně aktua-
lizují potřebu rozvoje tvůrčí aktivity a
samostatnosti vojáků socialistické armá-
dy. Proto komunistická strana věnuje ne-
ustálou pozornost nepřetržitému růstu
společenské aktivity, jejíž kritériem je
praktická činnost vojáků v upevňování
bojové pohotovosti a bojeschopnosti so-
cialistické armády.

Tuto společenskou aktivitu je nezbyt-
né chápat komplexně jako určitý **druh
činnosti**, který má společensky prospěš-
ný význam z hlediska základních **spo-
lečenských cílů i společenských důsledků**
této činnosti. V tomto pojetí pak chápe-
me společenskou aktivitu jako uvědomě-
le tvůrčí, cílevědomou, internacionální a
společensky potřebnou činnost, ve které
se na **základě poznání objektivních záko-
nitostí** přetváří společenská skutečnost
v zájmu budování a obrany socialismu a
ve které se přetváří osobnost vojáka so-
cialistické armády. Je to taková tvůrčí a
uvědomělá činnost, ve které se využívá

nových přístupů k řešení bojových úkolů spojených s procesem řízení a velení vojákům, s využíváním zbraní a bojové techniky a s vypracováním a zaváděním nových, efektivních způsobů vedení boje. Tato společenská aktivita je mírou uvědomlosti a cílevědomosti vojáků socialistické armády při plnění úkolů bojové a politické přípravy, je **základním rysem všestranně rozvinuté osobnosti budovatele a obránce socialismu**. „Nic tak nepovznášá osobnost jako aktivní životní postoj, uvědomělý vztah k povinnosti vůči společnosti, kdy jednota slov a činů se stává každodenní normou chování“ zdůraznil na jednání XXV. sjezdu KSSS generální tajemník ÚVKSSS soudruh L. J. Brežněv. (XXV. sjezd KSSS. Praha, Svoboda 1976, s. 71.)

Význam rozvoje společenské aktivity je rovněž umocňován vzrůstající složitostí úkolů bojové a politické přípravy ve vztahu k **vědeckotechnické revoluci ve vojenství**. V. I. Lenin vždy ukazoval, že při obraně socialismu značně vzrůstá počet lidí, kteří se účastní války a že se mění charakter jejich aktivity, která se stává aktivitou nového, socialistického typu. Už v roce 1905 V. I. Lenin napsal, že „bez iniciativního, uvědomělého vojáka a námořníka není možný úspěch v moderní válce“. (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 8, Praha 1954, s. 43.) Probíhající dynamické změny v obsahu, prostředcích i způsobech bojové činnosti, nepřetržitá bojová pohotovost a politické **úkoly zásadního významu**, které by řešila válka na obranu socialismu nesmírně zvýrazňují požadavek nepřetržitěho zvyšování bojové aktivity vojáků. Vojenskotechnické, vojenskoorganizační, strategické, operačně taktické a společenské aspekty revolučních přeměn ve vojenství si vynucují neustále zdokonalovat umění tvořivě myslet, dialekticky analyzovat podstatu rychlých změn bojové situace spolu se současným zasazováním rozhodujících úderů protivníkovi. V podmínkách jaderných úderů nepřítele a radioaktivního zamoření terénu bude docházet velmi často k bojům ohniskového charakteru při mnohotvárném využívání zbraní a bojové techniky. Současně dynamicky roste počet těch bojových činností, ve kterých je voják v podstatě pouze pod sebekontrolou, přičemž splnění jeho bojového úkolu zásadně ovlivňuje splnění úkolů celého zbraňového systému. To vše bezpodmínečně vyžaduje rychlost, rozhodnost i aktivní bojovou činnost.

Vešchny tyto složité a náročné úkoly obrany socialismu vyžadují vytvořit v so-

cialistické armádě takovou **kvalitu společenského prostředí**, kde na základě harmonického sjednocování individuálních a celospolečenských zájmů probíhá proces tvrdého plnění úkolů bojové a politické přípravy obsažených v Rozkaze ministra národní obrany pro přípravu vojsk ČSLA a ve Směrnicih ministra národní obrany a náčelníka HPS pro stranickopolitickou práci k zabezpečování úkolů přípravy ČSLA. Tento komplex náročných úkolů je realizován prostřednictvím konkrétní činnosti všech vojáků. Nemůže to však být činnost jakákoliv. Musí to být činnost cílevědomá, uvědomělá a motivovaná, musí to být činnost charakterizovaná vysokým stupněm společenské aktivity. Proto také základní výcvikové dokumenty zdůrazňují **nutnost rozvíjet politickou a pracovní aktivitu všech příslušníků armády, zaměřenou k výtečnému a dobrému splnění úkolů výcvikového a školního roku**. Z hlediska těchto požadavků musí řídicí a organizační a politickovýchovná činnost usměrňovat společenskou aktivitu k uvědomělému a cílevědomému upevňování bojové pohotovosti a bojeschopnosti v souladu se základními principy výstavby socialistické armády.

Společenská aktivita je **formou společenského vztahu** k socialistické armádě, k jejím hodnotám, k vojenské službě a vojenským kolektivům. Ukazuje stupeň ztotožnění s požadavky vojenských řádů a předpisů, s rozkazy a nařízeními velitelů, ukazuje stupeň uvědomlosti a aktivní kázně. Právě v procesu rozvoje společenské aktivity se upevňuje a prohlubuje dialektická jednota individuálních a celospolečenských zájmů, která je vyjádřena politickým uvědoměním a přesvědčením o nutnosti bránit socialismus. U vojáků se upevňují socialistické hodnoty, prohlubuje se přesvědčení o jejich pokrokovosti a tyto marxisticko-leninské postoje pak krystalizují v pozitivních výsledcích zvyšování bojové pohotovosti, bojové a politické přípravy i v úspěšné realizaci obtížných cílů spojeneckých cvičení.

Společenská aktivita je **metodou a prostředkem** efektivního splnění úkolů bojové a politické přípravy. Společenskou aktivitou se dosahuje společensky významného cíle: **splnění vlastenecké a internacionální povinnosti při obraně ČSSR a členských států Varšavské smlouvy**. Tento komplexní úkol výcvikového roku představuje jednotu společenského ideálu, sociálních norem a cílů vojáků socialistické armády a tvoří tak základnu na které se rozvíjí a ke které směřuje **souhrnná společenská aktivita**.

Samotný rozvoj společenské aktivity je složitý, mnohostranný proces. Jsou v něm zastoupeny jak složky společenského bytí, tak i složky společenského vědomí. Již tento fakt, ve kterém je skryta dialektika objektivního a subjektivního ukazuje, že proces rozvoje společenské aktivity není ani automatickým, ani „samořídícím“ systémem. Tento proces nemůže být jednorázovou či kampaňovou záležitostí, nemůže být ponechán dezorganizující živelnosti. Řídící a organizátorská práce musí formovat jeho organizační vazby, zvyšovat účinnost forem a metod řízení, optimalizovat celý jeho průběh a musí vytvořit takové společenské prostředí, které bude **stimulovat** rozvoj společenské aktivity. To je sám o sobě nesmírně složitý úkol, kde nevystačíme s pouhými empirickými znalostmi procesu rozvoje společenské aktivity. Zde je nezbytná důkladná znalost zákonitostí, kauzálních vztahů, tendencí, progresivních i regresivních faktorů. V žádném případě nemůže jít o pouhou registraci daného stavu, ale o cílevědomé a plánovité ovlivňování rozvoje aktivity společensky žádoucím směrem. Tento proces se tak **stává nedílnou, organickou součástí** realizace plánu bojové a politické přípravy, nestojí mimo jako něco druhořadého a důležitějšího. Proto zde také působí složitá struktura vzájemných vztahů ve vojenských kolektivech, stupeň jejich integrovanosti i úroveň ideové výchovné práce. Jako důležitý determinující faktor vystupuje rovněž kvalita sociálních vztahů mezi vojáky základní služby a vojáky z povolání. Jak zdůrazňuje M. I. Galkin, „iniciativa a aktivita příslušníků útvarů a jednotek závisí do značné míry také na charakteru vztahů mezi veliteli a podřízenými. Maligní poručnickování, zdrcující kritika za každou chybičku, ke které dojde při nějaké iniciativní činnosti, podřívá rozvoj samostatnosti a vytváří podmínky pro nezodpovědnost a netečnost. Proto je třeba vojáka vychovávat k iniciativě a tvůrčímu přístupu k úkolům, k hledání různých cest co nejlepšího splnění. (Vědeckotechnický pokrok a revoluce ve vojenství. Praha, Naše vojsko 1975, s. 249.)

Socialistická armáda umožňuje rozšiřování takové praktické společenské aktivity vojáků, která zároveň obohacuje i **duchovní sféru jejich života**. Čím širší je okruh jejich společenských aktivit, tím je také bohatší jejich duchovní život, uvědomělost jejich jednání a vývoj osobnosti, tím více cítí odpovědnost za vojenský kolektiv, za jeho činnost a hledají tvůrčí řešení pro problémy, které

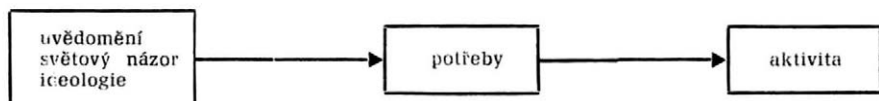
přesahují rámec jejich sociální role. Vojaři stále více poznávají souvislosti mezi svou činností a vývojem celé společnosti, prohlubuje se odpovědnost za celý vojenský kolektiv se současným posilováním odpovědnosti celospolečenského charakteru. V tomto procesu se formuje vyhraněnost charakteru i volní vlastnosti, které směřují ke schopnosti překonávat překážky, formuje se odpovědnost za splnění úkolů bojové a politické přípravy, upevňuje se marxisticko-leninský světový názor, na jehož základě se pak formují vztahy spolupráce a kolektivity. **V tomto smyslu výcvikové dokumenty zdůrazňují nepřetržitou mobilizaci vojáků ke splnění Rozkazu ministra národní obrany, spolu s hledáním nových forem a metod činnosti a mistrovským zvládnutím nových složitých zbraní.**

Sociálně politické zvláštnosti raketové jaderné války, charakter nové techniky a výzbroje i dynamický průběh bojové činnosti vyžadují plnou aktivizaci tvůrčí činnosti vojáků socialistické armády na základě **marxisticko-leninského světového názoru a komunistického ideového přesvědčení**. Závěry XV. sjezdu KSČ zcela jasně ukazují, že socialistické uvědomění, vysoká úroveň duchovního, ideového politického, mravního a kulturního života je jedna z hlavních podmínek uvědomělé aktivity člověka socialistické společnosti.

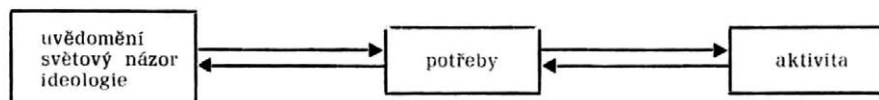
Marxisticko-leninský světový názor, jako obecná metoda životní činnosti, orientuje vojáky ve složitých situacích společenské skutečnosti, přičemž ideové teoretická a sociální pozice tohoto světového názoru zaměřuje společenskou aktivitu na výtečné a dobré splnění úkolů výcvikového roku. V principiálním spojení stranickosti a vědeckosti vystupuje tento světový názor jako univerzální regulátor společenské aktivity a vtiskuje jí hluboce tvůrčí a revoluční charakter. Na bázi sjednocování individuálních a celospolečenských zájmů formuje ideály a hodnotové orientace a vytváří tak stimulační základnu pro společenskoaktivní jednání. V. I. Lenin vždy zdůrazňoval, že „bez zájmu, uvědomělosti, činnosti, aktivnosti, rozhodnosti a samostatnosti mas nemůže být v té, ani v jiné oblasti zloha nic vykonáno.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 18, Praha 1957, s. 123.)

Vědecký světový názor formuje u vojáků všeobecnou životní orientaci, která přispívá k výběru optimální varianty společenské aktivity při plnění základních požadavků **Rozkazu ministra národní obrany. Působení marxisticko-leninského světového názoru se tak promítá do vý-**

běru a realizace cílů společenské aktivity, ukazuje prioritu v jejich plnění a vede ke ztotožnění s takovými činnostmi, které směřují k výtečnému splnění úkolů výcvikového roku. V této souvislosti můžeme souhlasit s těmi autory, kteří zdůrazňují, že je nutné překonávat zjednodušený „osvětářský“ přístup, který je založen na nedialektické představě o jakémisi jednosměrném působení faktorů vědomí na utváření potřeb a na následně vyvolání aktivit podle schématu

Toto schéma nepostihuje podstatnou dialektickou vazbu mezi vědomím, potřebami a činnostmi, která by se dala znázornit spíše takto:

Takovéto dialektické pojetí také ukazuje, že právě aktivity (politické, pracovní, kulturní, pohybové i jiné) **umocňují a formují potřebu aktivity**, zatímco pasivita naopak reprodukuje omezený okruh potřeb a plodí rostoucí měrou „potřebu nečinnosti“.

To vše zároveň potvrzuje velmi důležitý fakt, že na jedné straně je společenská aktivita **cílem** komunistické výchovy vojáků a na druhé straně je **prostředkem** této výchovy. (Metaforicky bychom mohli tento vztah vyjádřit jako „výchova společenskou aktivitou ke společenské aktivitě“.) Společenská aktivita se tak stává neododdělitelným atributem **socialistického způsobu života**. Bezvýhradně odmítá fatální koncepcie, které člověka odsuzují do pozice pasivního objektu dějinných tendencí, je protikladem maloměstských excesů spotřebitelských idejí, které snižují člověka do pasivní, otročké závislosti na věcech. Tato aktivita se programově distancuje od maloměstské lhostejnosti, úplatkářství, patolizalství a chamtivosti — slovem od všech negativních vlastností, které brání výchově uvědomělého obránce socialismu.

Stupeň společenské aktivity je zároveň integrálním ukazatelem a kritériem vztahu vojáka k socialistické společnosti,

je komplexním ukazatelem **sociální zralosti** i hloubky postojů k budování a obraně socialismu. Tento **výchovný aspekt** také zdůraznil celoživotní aktiv komunistů k výsledkům XV. sjezdu KSČ.

Výcvikové dokumenty zdůrazňují **vysokou kvalitu a efektivnost výchovy a výcviku a stranickou zodpovědnost při plnění úkolů**. Také o splnění tohoto úkolu rozhoduje úroveň rozvoje společenské aktivity. Proto se společenská aktivita nesmí stát frází či základním, které si-

ce budeme **formálně při nejružnějších příležitostech** skloňovat ve všech pádech, ale v praxi pak už méně přispívat k jejímu rozvoji. Jedním z negativních fak-

torů, které působí retardačně na rozvoj aktivity, je formalismus. Ten podvazuje společenskou aktivitu, vede k povrchnímu plnění základních požadavků role obránce socialistické vlasti, vede ke zlehčování kritérií socialistické soutěže, k nenáročnému, nemotivujícímu hodnocení, které nerespektuje dialektickou jednotu kvalitativních a kvantitativních ukazatelů. Formalismus také kritizuje A. A. Je- pišev, když píše, že „jednotliví velitelé, političtí pracovníci a straníční funkcionáři dosud ještě nedostatečně pronikají do problémů socialistického soutěžení a zaměňují někdy každodenní organizátorskou a výchovnou práci s lidmi vnější okázalostí a halasem, hromaděním všemožných údajů a informací a vytvářením těžkopádných forem hodnocení. Z toho vzniká formalismus, který vykleštuje ze soutěžení živý obsah a snižuje tvůrčí aktivitu vojáků“. (Některé otázky stranickopolitické práce. Praha, Naše vojsko 1971, s. 198.) Pro řešení tohoto problému plně platí úkol výcvikového roku, který vztýčuje **důrazněji bojovat proti všem přežívajícím tendencím subjektivismu, formalismu a praktikismu**.

Důležitým faktorem rozvoje společenské aktivity jsou **vzorné vojenské kolektivy**, jejichž komunistická ideová zamě-

řenosť, vzťahy soudružské spolupráce a vzájemné pomoci, cílevědomá a uvědomělá činnost při plnění celospolečenských úkolů i aktivní kázeň umocňují tvůrčí aktivitu vojáků. Dialektická jednotá socialistické iniciativy a uvědomělé **kázně, jejich vzájemné podmiňování** a doplňování **integruje vojenské kolektivy**, zvyšuje jejich soudružnost a zaměřenost ke zvyšování společenské aktivity jejich členů. V takovém prostředí se také daří vytvářet kritické prostředí **proti povrchnosti, průměrnosti a zlehčování podmínek výcviku**.

Socialistické přeměny nebývale dynamizují rozvoj společenské aktivity, který je zaměřen k naplňování základního zájmu dělnické třídy a její avantgardy — vybudování komunistické společnosti. Současně však rostou požadavky na každého vojáka socialistické armády, vzrůstá in-

tenzifikace výcviku. Jak ukázal na celoarmádní poradě ideologických pracovníků a vedoucích funkcionářů ČSLA generálplukovník ing. Vasil Valo, „nároky na vysokou bojovou pohotovost, bojovou a politickou připravenost ČSLA jako nedílné součásti armád států Varšavské smlouvy vyplývají z nezměnné podstaty soudobého imperialismu. Jsou však rovněž naplňováním leninské teze o jednotě mírové zahraniční politiky socialistického státu a nezbytnosti jeho vysoké obranné schopnosti.“ (Příloha Obrany lidu, 8. 6. 1976, s. 2.)

Budoucnost rozvoje společenské aktivity v socialistické armádě proto vyžaduje systematickou, každodenní a vědecky podloženou organizátorskou, řídicí a ideově výchovnou práci, zaměřenou k tvůrčímu plnění vojenskopolitické linie XV. sjezdu KSČ.

Boj KSSS za další uvolňování mezinárodního napětí a realizaci politiky mírového soužití

Základní zákonitostí vývoje světa od VKSR je přechod od kapitalismu k socialismu. Formy realizace této zákonitosti, která ovlivňuje všechny vývojové procesy současného světa, jsou velmi rozmanité. Výsledkem jejího působení je vznik světové socialistické soustavy a rozdělení světa na dva třídně protikladné sociálně ekonomické systémy a rozpad světové koloniální soustavy imperialismu. Po druhé světové válce se stává osou, ale také základní formou tohoto třídního zápasu boj za mír, za uznání a realizaci principů mírového soužití. Třídní a všedemokratický charakter tohoto boje vedl k tomu, že na jeho bázi vznikla světová mírová protimperialistická fronta.

Trvalým rozpadem světové imperialistické soustavy se stále zvyšuje ostrost i hloubka základního třídního rozporu ve světě, všech jeho forem a projevů. Přes tuto skutečnost se mírovým silám podařilo zabránit tomu, aby tento rozpor byl řešen rozpoutáním světové jaderné války proti zemím světové socialistické soustavy.

Jestliže se dnes stala možnost dosažení trvalého míru reálná, pak na tom má rozhodující podíl cílevědomá leninská politika Sovětského svazu a jeho komunistické strany a koordinované úsilí socialistických zemí. Tato politika si trvale zachovává základní rysy, které ji vtiskl již V. I. Lenin — vědeckost, dialektičnost, historičnost a konkrétnost, ofenzivnost, ale také reálnost a respektování dialektiky objektivního a subjektivního v mezinárodních vztazích.

Význam závěrů XXV. sjezdu KSSS je možné pochopit především na základě kontinuity s Programem míru, přijatém na XXIV. sjezdu KSSS, a jeho realizaci mezi oběma sjezdy. Zpráva s. Brežněva tuto souvislost na mnoha místech zdůrazňuje buď přímo, nebo podle přístupu k řešení mnoha otázek. Logika této skutečnosti je dána tím, že Program míru byl tvořen v určitém předělu vývoje 3. etapy všeobecné krize kapitalismu, v období dalšího výrazného posunu v poměru sil mezi oběma sociálně ekonomickými soustavami a rovněž mezi imperialismem a všemi protimperialistickými silami, v předělu tvorby nových zahraničně politických koncepcí, které musí vždy respektovat objektivní fakta.

Program míru je programem dlouhodobé strategie sovětské zahraniční politiky, vyjádřený některými dlouhodobými úkoly i tvorbou předpokladů pro další rozvoj mírové zahraniční politiky při realizaci krátkodobých úkolů.

V polovině 70. let se především výrazně projevil v politických uskupeních i ve vnitřní a zahraniční politice nejvyspělejších imperialistických zemí důsledek hluboké a chronické ekonomické, politické i morální krize, která zachvátila kapitalistický svět od přelomu 60. a 70. let. Krize dále posunula do popředí vliv vojenskoprůmyslových komplexů na tvorbu a realizaci politiky velkých kapitalistických zemí a zvýraznila reakční projevy podstaty této imperialistické politiky. Tato tendence nabývá v některých zemích podoby prosazování konzervativních politic-

kych reprezentací na úkor liberálnějších nebo demokratičtějších politických stran nebo osobností. V jiných, zvláště méně vyspělých zemích, se objevily vážné recidivy fašismu.

Svět na počátku 70. let je zároveň postižen vážným nebezpečím, které vyplývá z možnosti nejvyspělejších zemí rozpoutat další kolo zbrojení na kvalitativně nesrovnatelně vyšší úrovni.

Sovětská zahraniční politika se vždy vyznačovala komplexností a úsilím o respektování globálních souvislostí. Nynější svět zvýrazňuje tyto požadavky. Prohlubuje se vzájemná souvislost teritoriálně i svou pravou vzdálených jevů a problémů. Zpráva o činnosti ÚV KSSS na XXV. sjezdu o tom říká: „Činnost naší strany na mezinárodním fóru v současných podmínkách je neobyčejně rozsáhlá a mnohostranná. Dnes opravdu neexistuje na světě místo, jehož situaci by při utváření zahraniční politiky nebylo třeba brát tak či onak v úvahu“.

Významným odrazem této objektivní tendence je skutečnost, že se prohlubuje působení různých subjektivních faktorů na řešení otázek mezinárodní politiky. Zvýrazňuje se role všech základních revolučních proudů současné etapy vývoje světa. Na politickou scénu však vstoupily nové síly, jejichž význam za posledních desetiletí vzrostl. Jako důležitá síla v boji za mír, proti imperialismu, vystupuje stále více koordinované úsilí rozvojových zemí.

To na jedné straně zvyšuje možnosti celé mírové protimperialistické fronty v čele se zeměmi světové socialistické soustavy a konkrétně sovětské zahraniční politiky, ale také klade další požadavky na úkoly a koncepci této politiky, která musí brát v úvahu jak potřebu sjednocovat tuto protimperialistickou frontu, tak respektovat určité parciální potřeby, požadavky a cíle jejích jednotlivých proudů.

Na jakých výsledcích realizace závěrů XXIV. sjezdu KSSS je tedy postaven Program dalšího boje za mír a mezinárodní spolupráci, za svobodu a nezávislost národů XXV. sjezdu KSSS?

V 70. letech především došlo k dalšímu vývoji procesů a jevů, které charakterizují současnou 3. etapu všeobecné krize kapitalismu. To se odrazilo v dalším posunu poměru sil mezi kapitalismem na jedné straně a socialismem a dalšími protimperialistickými silami na druhé straně. Tyto změny mají své objektivní kořeny, které vyplývají ze zákonitostí vývoje zvláště obou protikladných společensko-ekonomických soustav a současně je urychlují změny v síle vlivu subjektivních faktorů. Tato

tendence se zákonitě prosazuje jako trvalá, ale dostává v 70. letech rapidnější charakter. Prosazuje se bez ohledu na skutečnost, že imperialismus se jí snaží zvrátit.

V poměru sil mezi kapitalismem a socialismem začíná se od 60. let mnohem výrazněji prosazovat ekonomický komponent poměru sil. To vyplývá ze závěrů mezinárodní porady komunistických a dělnických stran v roce 1969. Od počátku 70. let dochází k dalšímu zrychlení tempa rozvoje socialistických zemí v souvislosti s realizací Komplexního programu rozvoje zemí RVHP z r. 1971. Mimořádně úspěšnou realizací závěrů XXIV. sjezdu KSSS a sjezdů dalších komunistických stran socialistických zemí se dále rozšířily ekonomické i politické možnosti světové socialistické soustavy k realizaci politiky mírového soužití a upevňování mezinárodní bezpečnosti.

Naproti tomu kapitalistická ekonomika prochází od konce 60. let v podstatě nejhlubší krizi v celých dějinách kapitalismu, srovnatelnou pouze s krizí ve 30. letech. Kapitalistická ekonomika je pod tlakem jevů, které jsou souhrnně nazývány stagflací, kdy se vzájemně propojují stagnace s prudkou inflací. Tyto skutečnosti však nic nemění na tom, že i v tomto období [na úkor celkového rozvoje národního hospodářství i životní úrovně obyvatel] rostou zisky monopolů.

Tato krize, která má všeobecný charakter a zasáhla celou oblast ekonomiky, ale také politiky, ideologie a morálky, na nejvyšší možnou míru vyostřila všechny úpadkové rysy imperialismu a rozpory vlastní 3. etapě všeobecné krize kapitalismu.

Ve vztahu k ekonomickému faktoru poměru sil se tyto skutečnosti projeví v tom, že dále vzrostl podíl zemí RVHP na celosvětové průmyslové produkci na úkor vyspělých kapitalistických zemí. Zatím co v roce 1969 vyráběly země RVHP asi 33 % světové průmyslové produkce, dnes jejich podíl již činí 39 %. To je 4× více, než činí jejich podíl na počtu obyvatel ve světě.

Při tomto aspektu vývoje poměru sil zůstal v podstatě zachován tak důležitý komponent, jakým je poměr sil ve vojenské oblasti. Imperialismu se přes rapidně se zvyšující vojenské rozpočty nejen nepodařilo zvrátit tento poměr ve svůj prospěch, ale prokázalo se, že toho není schopen dosáhnout ani za cenu dalších závodů ve zbrojení. Dokonce, že se objektivně trvale zužuje sféra realizace této vojenské síly, jejího použití, k plnění cílů imperialistické politiky.

Obrovské výdaje na zbrojení, které za dobu trvání NATO přesáhly u jeho člen-

ských zemí částku 1,5 trilionů dolarů, přestávají být ventilem kapitalistické ekonomiky a naopak stávají se těžko zvládnutelnou příležitostí. Zájmy vojenskoprůmyslových komplexů se tak dostávají do přímého rozporu se zájmy vlastních národů. Imperialismus umrtvuje využívání výsledků vědeckotechnické revoluce pro rozvoj společnosti. Z celkové částky, vyčleněné na rozvoj vědy a techniky v USA, jde 75 % ve prospěch vojenských výzkumů. V této oblasti pracuje 80 % vědeckých kádrů Spojených států.

Sovětská zahraniční politika se postupně stále více stává jedním z hlavních faktorů všech mírových sil světa. Za realizaci Programu míru se postavily nejen všechny socialistické země, ale celé mezinárodní komunistické hnutí, hnutí neangažovaných zemí, národy bojující proti kolonialismu a neokolonialismu, světové hnutí obránců míru. Vědeckost Programu míru, postižení a respektování objektivních vývojových tendencí a úkolů pro zajištění míru vytvořily další předpoklad k upevnění jednotné mírové fronty, jejímž základním rysem je protimperialistické zaměření. Přestože sjednocuje sociálně, ideologicky, nábožensky, etnicky různorodé síly, objektivní nutnost zabezpečit mír je staví proti nejreaktějšímu křídlu současného imperialismu. Sovětský svaz se díky své ekonomické a vojenské síle, díky své mírotvorné zahraniční politice stal zákonitě vedoucí silou a do značné míry mluvčím této protimperialistické fronty.

Za této příznivé tendence ve vývoji poměru sil ve světě se stal Program míru impulzem k zesílení mírové ofenzívy.

Od začátku 70. let se staly principy politiky mírového soužití všeobecně uznávanou normou mezinárodních vztahů. To bylo kodifikováno celou řadou bilaterálních smluv mezi státy rozdílného společenského zřízení. Novou dimenzi dostal i proces uvolňování napětí. Zatímco do té doby, pokud došlo k uvolnění napětí, mělo vždy krátkodobý charakter, na počátku 70. let vznikly předpoklady pro jeho dlouhodobý a v podstatě nevratný charakter. Dále nesmírně vzrostla autorita socialistických zemí v čele s SSSR, neboť celý vývoj potvrdil, že reálný socialismus zákonitě vede nejen k zajišťování zájmů vlastních zemí, ale již v podmínkách třídně rozděleného světa i k zajišťování zájmů celého lidstva.

Závěry XXIV. sjezdu KSSS zdůraznily řešení otázek míru ve dvou základních liniích: vytvářením systému bezpečnosti a spolupráce v Evropě, a upevňováním vztahů důvěry a spolupráce mezi SSSR a USA.

Při utváření systému bezpečnosti a spolupráce v Evropě mělo zásadní význam podepsání a postupná ratifikace smluv mezi NSR na jedné straně a SSSR, PLR, NDR a ČSSR v letech 1970–74 na druhé straně a řešení otázek normalizace postavení Západního Berlína. Významného úspěchu dosáhl Sovětský svaz a evropské socialistické země svoláním a úspěšným skončením konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě.

O otázky vojenského uvolnění byl jak známo sveden „první“ boj již v samotném stadiu příprav celoevropské konference. Socialistické země dosáhly vyjmutí tohoto složitého a komplikovaného problému z komplexu ostatních otázek a jeho samostatné projednání.

Tím byly vytvořeny podmínky pro zahájení jednání o snížení ozbrojených sil a vyzbroje ve střední Evropě, která probíhají od října 1973 ve Vídni. Tato jednání jsou složitá a narážejí od počátku na ne-reálné postoje Západu. Socialistické země na nich sledují základní cíl: aby přispěla k posílení evropské a světové bezpečnosti a mezinárodní důvěry a nikoli k jednostranným výhodám, které by změnily objektivní poměr vojenských sil, v této části našeho kontinentu. Tento poměr sil, bez ohledu na jeho jednotlivé komponenty, kde na jedné straně stojí vojenská připravenost zemí Varšavské smlouvy jako faktor vojenské stabilizace a míru, je nutné při jakémkoli snížení zachovat a tím i zachovat jeho působení ve směru uvolňování napětí. Jde o to, aby v této oblasti, kde je „ostrá“ hranice obou hlavních vojenskopolitických uskupení a kde je nahromaděna vojenská síla několikanásobně převyšující potřebu ke zničení protivníka, došlo k radikálnímu snížení nebezpečí vojenské konfrontace s nedozírnými následky.

Od počátku jednání se ve Vídni vyhrady dvě rozdílné pozice. Socialistické země vycházejí z nezbytné potřeby snížit ve střední Evropě podstatně koncentraci vojsk a vyzbroje v reálně dohledné době. Na začátku jednání proto navrhly snížit ozbrojené síly o 15 % ve 3. etapách s tím, že na tomto snížení se budou rovnoměrně podílet všechny zúčastněné země, včetně národních i cizích vojsk v této oblasti.

Kapitalistické země naopak požadují, aby se snížení týkalo pouze SSSR a USA a navíc, aby toto snížení nebylo na obou stranách stejné. SSSR by podle těchto návrhů měl stáhnout tankovou armádu o 70 tisících mužů a 1 700 tancích výměnou za snížení pozemních vojsk USA o 30 tisíc mužů. Po určité době země NATO doplnily

svůj původní návrh a nabídl snížení 1000 amerických jaderných hlavic a jistý počet leteckých a pozemních nosičů za to, že socialistické země přijmou jejich koncepci snižování.

Protože více než dva roky jednání nevedla k řádným výsledkům, podaly socialistické země nové návrhy, které akceptují některé požadavky Západu. Především přijaly koncepci dvoufázového snižování. Nemohou ale přistoupit na stanovisko, které by znamenalo změnu poměru sil ve prospěch Západu.

Kapitalistické země ve Vídni, podobně jako je tomu i při jiných jednáních, se snaží licitovat se zájemem socialistických zemí na uvolnění napětí.

Složitost jednání a neústupnost delegací kapitalistických zemí vyplývá z toho, že případný úspěch vídeňských jednání by do samých základů otřásl budovou vojenskopolitických paktů, kterými USA a ostatní imperialistické země obklopile světovou socialistickou soustavu a pokusily se spoutat národně osvobozené protimperialistický zápas. Jak ukazují poslední zkušenosti, bez významu by nebyla ani skutečnost, že oslabením těchto imperialistických uskupení by byla omezena možnost USA, NSR a dalších zasahovat do vnitřních záležitostí některých jiných kapitalistických zemí.

Principy mírového soužití byly poprvé výslovně uznány i na smluvní úrovni mezi USA a SSSR za návštěvy tehdejšího prezidenta Spojených států v Moskvě v dohodě o „Základech vzájemných vztahů“ z 25. září 1972. Úsilí SSSR po této linii směřovalo ke snižování závodů ve zbrojení a k úpravě vztahů obou zemí v oblasti ekonomické a vědeckotechnické spolupráce.

Pokrok, kterého bylo do XXV. sjezdu KSSS dosaženo ať při jednáních omezení strategických zbraní (SALT), v uzavřených dohodách o omezení systémů protiraketové obrany, podepsáním dočasné dohody (na 5 let) o některých omezeních strategických útočných zbraní, nebo při dalších dohodách o odvrácení jaderné války, o omezení podzemních jaderných zkoušek, se stal východiskem k předejití dalšímu kolu zbrojení na kvalitativně vyšší úrovni.

Materiální základna vztahu obou zemí se v první polovině 70. let utvářela na základě celé řady dohod, např. o vytvoření americko-sovětské obchodně ekonomické rady, která má koordinovat nejen čistě obchodní vztahy, ale prosazovat i nové formy ekonomické spolupráce při uskutečňování projektů na kompenzační základně při těžbě surovin a výstavbě energetických zdrojů.

Přes diskriminaci sovětského partnera prudce vzrostl vzájemný obchod v první polovině 70. let.

Na základě dosaženého pokroku byly vytvářeny možnosti a předpoklady řešení dalších složitých mezinárodních problémů.

Realizaci Programu míru, úspěchy socialistických zemí ve všech oblastech jejich rozvoje, aktivní mezinárodní politikou socialistických zemí a dalších protimperialistických sil došlo k historickému obratu od studené války ke zmírnění napětí, k upevnění principů a zásad politiky mírového soužití.

Zahraniční politika SSSR je i v dalším období koncipována s ohledem na celou složitou strukturu mezinárodních vztahů, jejich vzájemnou podmíněnost a souvislost s hlavním úkolem — dosáhnout dalšího uvolnění napětí a upevnění mírových vztahů ve světě. Plně je v ní realizována zásada, že v současném světě je mír nedělitelný.

Její realita spočívá ve vědecké analýze světových procesů a v předvídání jejich vývoje, zvláště posunu poměru sil mezi socialismem a kapitalismem. V současné době se dále rozšířily možnosti světové zahraniční politiky, její efektivnost i hloubka řešených problémů.

Závěry XXV. sjezdu současně s novými úkoly respektují i zahraniční politice skutečnosti, že i nadále nutno bojovat za realizaci výsledků předchozího období. Imperialistická reakce se snaží trvale zpochybňovat pozitivní vývoj ve světě.

Ve středu pozornosti SSSR po XXV. sjezdu, z hlediska boje za mír, zůstávají nadále dvě oblasti:

— další upevnění míru a mezinárodní důvěry v Evropě,

— konkrétní kroky k míru a bezpečnosti ve vztazích s USA.

Současně však, i s ohledem na nebezpečnou politiku, donedávného maoistického vedení Číny, se více než dosud dostává do popředí pozornosti otázka zabezpečení míru v Asii cestou kolektivní bezpečnosti. Sovětská zahraniční politika i v této otázce vychází z trvalých zásad, kdy kolektivní bezpečnost v Asii má zabezpečit rovnoprávné a samostatné postavení a svobodný rozvoj všech národů tohoto kontinentu s ohledem na bezpečnost a zájem všeho lidstva.

Splnění tohoto úkolu však v současné době stojí v cestě řada překážek. Především to vyžaduje likvidaci imperialistických vojenských základů. Spojené státy stále usilují o zachování svého politického vlivu a vojenské přítomnosti v této oblasti. V rozporu se zájmy asijských národů budují a rozšiřují své základny.

Maoismus je druhou vážnou překážkou úsilí o kolektivní bezpečnost v Asii. Čína dosud odmítala účast na zajištění kolektivní bezpečnosti pro údajnou „hrozbu ze severu“ a snaží se dokázat, že tato politika je zaměřena proti ČLR.

Základním problémem příštího období (zřejmě neohrazeného pětiletým obdobím do XXVI. sjezdu) se stává úkol dosáhnout, aby politické uvolnění bylo prohloubeno uvolněním ve vojenské oblasti. Proto úkelným kamenem sovětské zahraniční politiky po XXV. sjezdu se staly otázky zastavení horečného zbrojení, omezení zásob zbraní, nových dohod k omezení a snížení stavu strategických zbraní, k všeobecnému a úplnému zastavení zkoušek zbraní hromadného ničení, zákazu vyvíjet nové zbraně a zbraňové systémy i otázky boje proti zneužívání kosmického prostoru, dna moří a oceánů a ovlivňování životního prostředí k vojenským účelům.

Všeobecnou pozornost vzbudil požadavek snížit vojenské výdaje a využívat uvolněných prostředků k řešení problémů dalšího vývoje kultury lidstva, zvláště nerozvinutých zemí.

Sovětský svaz stojí i nadále v čele úsilí o snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě, bude usilovat o mírové řešení konfliktů ve světě, především na Středním východě. Toto úsilí by mělo skončit konáním celosvětové konference o odzbrojení.

Svůj zvláštní význam pro mír ve světě a plnou realizaci zásad mírového soužití má požadavek úplné likvidace zbytků kolonialismu a odstranění rasismu. Sovětský svaz je si plně vědom vlivu, který na upevnění míru vykonávají země, které se osvobodily z koloniálního útlaču a je připraven podporovat tuto politiku. Další zvýšení vlivu těchto zemí na mezinárodní problémy však závisí na jejich dalším so-

ciálně ekonomickém a politickém vývoji. Proto podpora nových pokrokových režimů i politických sil má vliv nejen na vnitřní vývoj rozvojových zemí, ale v dalším období může výrazně ovlivnit světový poměr sil v boji za svět bez válek, za svět rovnoprávných zemí.

Materiálním základem řešení politických a vojenskopolitických problémů se má stát vytvoření rovnoprávných, vzájemně výhodných vztahů v ekonomice, vědě, výzkumu i kultuře mezi SSSR a vyspělými kapitalistickými zeměmi.

XXV. sjezd se stal dalším impulsem pro sovětskou mírovou ofenzivu.

Závěry XXV. sjezdu se staly základním jednotícím programem hybných sil současné epochy.

Závěry XXV. sjezdu KSSS rozhodujícím způsobem ovlivnily i výsledky berlínské konference evropských komunistických a dělnických stran. Porada se nejen v podstatě ztotožnila s rozбором světové a evropské situace, ale vyjádřila i aktivní podporu úkolům k zabezpečení míru a mezinárodní bezpečnosti. Především podpořila konkrétní návrhy na řešení otázek odzbrojení, na likvidaci ohnisek válečného napětí ve světě, na likvidaci zbytků kolonialismu a rasismu. Nejdůležitějším výsledkem berlínské konference však bylo sjednocení evropského komunistického hnutí k řešení nejnaléhavějších úkolů současnosti: zajištění míru a bezpečnosti a podmínek pro další revoluční přeměny ve světě.

Výsledky XXV. sjezdu KSSS ve svých důsledcích sledují odstranění základních sociálně ekonomických příčin válek a útlaču národů. Jejich realizace se stane dalším krokem v plnění tohoto historického poslání světového komunistického hnutí.

Podplukovník PhDr. Miloslav Fejt, CSc.
podplukovník ing. Mikuláš Rybář, CSc.
podplukovník ing. Václav Žáček

Za vyšší úroveň metodiky vojenskovědecké práce

Výzkumné úkoly, nezbytné pro další zvyšování bojeschopnosti ČSLA, kladou zvýšené nároky na vědeckovýzkumné pracovníky ve výzkumných ústavech a zařízeních, na orgány zodpovědné za řízení vědecké práce. Do jejich řešení se zapojuje stále širší okruh důstojníků a generálů. Jedním z předpokladů úspěšného plnění těchto úkolů je i dokonalé zvládnutí metodiky vojenskovědecké práce. Aktuálnost tohoto požadavku je v současné době vyvolána poměrně nízkou úrovní metodických návyků ve vědeckovýzkumné práci, a to nejen důstojníků, kteří teprve začínají vědecky pracovat nebo u posluchačů vojenských škol, ale i u mnoha zkušenějších tvůrčích pracovníků ve výzkumných ústavech a zařízeních, ve štábech a v jiných orgánech.

Otázkám metodiky vojenskovědecké práce se doposud věnovala nedostatečná pozornost a doposud nebyla publikována žádná monografie domácího autora. Až v roce 1976 vydalo VVO/MNO překlad sovětské metodiky vojenskovědecké práce pro potřeby příslušníků ČSLA, ovšem jen v omezeném nákladu. Některé vojenské vysoké školy zpracovaly speciální metodické pomůcky, ale pouze pro svoji potřebu.

Cílem tohoto článku je proto přiblížit základní obsah sovětské metodiky vojenskovědecké práce a komentovat její hlavní zásady; na základě získaných zkušeností v ČSLA ukázat potřebu jejího širokého uplatňování v našich podmínkách. Této metodiky se plně využívá především ve vojenskovědeckém výzkumu, který je zaměřen na témata **operačně taktického**, případně **historického charakteru**. V obecných rysech je však shodná s metodikami řešení všech výzkumných úkolů a je proto užitečná i pro pracovníky jiných vědních oblastí.

Metodika vojenskovědecké práce, jakožto určitý návod k efektivní organizaci činnosti vědeckého pracovníka, či kolektivu při řešení výzkumných problémů **se člení na řadu** relativně samotných, přitom však vzájemně svázaných po sobě následujících i prolínajících se základních a dílčích etap. Jsou to zpravidla tyto nejtýpičtější etapy:

1. **Výběr tématu** (formulace úkolu) a předběžné studium literatury.
2. **Sestavení pracovního a kalendářního plánu.**
3. **Sběr a studium materiálů** (literatura, archivní materiály, materiály ze cvičení, osobní pozorování průběhu cvičení, po-

hevoxy s přímými účastníky válečných událostí, zápis vlastních myšlenek, kalkulace a výpočty, apod.).

4. **Shrnutí výsledků** výzkumu a formulace hlavních závěrů.

5. **Ověření výsledků výzkumu** (oponatura výsledků výzkumu, recenze, rozebra teoretických závěrů na mapě, ověření výsledků na cvičeních, simulace na počítačích).

6. **Uložení výzkumných prací** a literární zpracování výsledků.

7. **Realizace výsledků výzkumu** (při výcviku, při teoretické přípravě důstojnického sboru, k přípravě vojsk a jako zdroj nových poznatků).

Některé z těchto etap se mohou úplně nebo z části v průběhu řešení výzkumného tématu i několikrát opakovat. Např. při ověřování výsledků může vzniknout potřeba získat a použít další podkladové materiály, udělat úpravy v původní formulaci závěrů, pouček apod. Celkový proces má tudíž jakýsi „cyklický“ charakter postupného přibližování a upřesňování poznatků o zkoumaném jevu.

Rozebereme obsah jednotlivých etap.

1. **Výběr tématu (formulace úkolu) a předběžné studium literatury**

Úspěšné vyřešení výzkumného tématu (úkolu) závisí do značné míry na jeho **správném výběru a formulaci**. Je to důležité hlavně u začínajících vědeckých pracovníků nebo méně zkušených kolektivů, neboť jde o vysoce tvůrčí činnost. Ne náhodou se říká, že správně vybraný a formulovaný úkol je úkol z poloviny již vyřešený. Toto musí mít v našich podmínkách na zřeteli také všichni **zadavatelé** výzkumných úkolů. Máme nemálo případů, kdy výzkum nebyl úspěšně zakončen jen proto, že téma bylo formulováno a zadáno ve spěchu, nepřemýšleně a ke zpřesnění úkolu nedošlo ani v průběhu řešení, resp. bylo zadáno „nekompetentním“ řešitelům, u nichž nebyly předpoklady úspěšně je zvládnout.

Při **výběru (zadání)** tématu je třeba brát v úvahu řadu faktorů objektivního

i subjektivního rázu, zejména: teoretickou připravenost řešitele (kolektivu řešitelů), jeho zkušenosti z vojenskovědecké práce, experimentů, dostatek pramenů nutných služební zařazení, možnosti příslušných k tématu a jejich dostupnost, dostatek času, resp. prostředků pro vyřešení tématu a aktuálnost tématu z hlediska potřeb současné praxe vojsk a štábů nebo rozvoje vojenské teorie. Tento poslední faktor je základním předpokladem správného výběru každého tématu.

Výzkumná témata mohou však být užší, i široká, jednodušší i složitější, méně či více náročná, teoretického i praktického zaměření, operačně taktického či vojensko-technického charakteru, apod. K správnému zodpovězení otázky, jaké konkrétní téma si pro řešení vybrat, musí výzkumný pracovník umět určit jeho aktuálnost a reálně posoudit své síly a možnosti. Totéž platí i pro řešitelské kolektivy.

V řadě případů si výzkumný pracovník nebo kolektiv nevybírá tématu sami, ale určuje jim je nadřízený náčelník. V tomto případě musí vědět náčelník brát v úvahu vědeckou kvalifikaci, sklony, přání a zkušenosti svých podřízených.

Zkušenosti potvrzují, že při nevhodném výběru, či ukládání úkolů se dosahuje jen průměrných výsledků, v kolektivech vzniká nespokojenost a i nadějně pracující kolektivy se časem rozpadají.

Současně s volbou tématu se výzkumný pracovník zběžně seznamuje s literaturou, resp. jinými prameny. Při tomto předběžném „průzkumu“ zjišťuje, jaká literatura je k danému tématu k dispozici, její charakter, dostupnost, apod. Čím pečlivější bude tento průzkum, tím lépe bude zabezpečen úspěšný postup řešení úkolu.

Velkou pomoc při výběru literatury k danému tématu poskytuje vědeckému pracovníkovi **bibliografie**. Vědeckoinformační pracoviště a knihovny zpracovávají katalogy a různé bibliografické pomůcky: rejstříky a přehledy doporučené literatury, kartotéky, bulletin přírůstků a na základě požadavku mohou zpracovat bibliografický přehled nebo rešerši k danému té-

metu. V dalším pak poskytnou nebo zabezpečí vybranou literaturu ke studiu.

Při předběžném studiu literatury je třeba určit kapitoly a články, které mohou být pro objasnění zkoumaných otázek nejzajímavější. Zvláštní pozornost, kromě úvodu, je nutné věnovat i závěru nebo první a poslední kapitole, zobecňujícím formulacím, grafickým a číselným materiálům a také rejstříkům, komentářům, poznámkám, odkazům na literaturu apod. Při čtení je nutné si dělat poznámky a označit ta místa, ke kterým se chceme vrátit. Předběžné seznámení se s knihou umožní poznat její základní obsah a rozhodnout o jejích dalším využití. Na tomto základě je možné přistoupit k sestavení pracovního a kalendářního plánu.

2. Sestavení pracovního a kalendářního plánu

Pracovní plán (příští osnova práce) je kostrou celé práce. Určuje směr výzkumu a musí obsahovat jasně a přesně formulovaný cíl výzkumu, vymezení a formulace základních problémů, názvy částí, kapitol, článků a dílčích částí práce. Důležité místo v plánu zaujímá vymezení hranic výzkumu, šířku i hloubku studia problémů a metody výzkumu.

Dovedně sestavený pracovní plán značně usnadňuje práci výzkumného pracovníka. Čím širší je téma výzkumu a čím větší kolektiv se na jeho řešení podílí, tím pečlivěji a odpovědněji musí být zpracován a posouzen, oponován.

Kalendářní plán práce (harmonogram) by měl vycházet z pracovního plánu a pracovních či jiných možností výzkumného pracovníka nebo kolektivu. Dobře promyšlený a správně sestavený kalendářní plán, ve kterém jsou uvedeny všechny etapy výzkumu, zabezpečuje správnou organizaci práce na tématu a je jedním z prostředků zvyšování produktivity práce, zárukou, že téma bude zpracováno ve stanovené lhůtě.

Etapy řešení je třeba časově rozložit tak, aby byla zabezpečena určitá posloupnost práce. Do značné míry to však záleží na zkušenosti výzkumného pracovníka, na

zvolených metodách práce, na charakteru tématu, na pramenech, které je nutné použít a na celé řadě dalších okolností. Nejtypičtější je postup po etapách, jak jsme je uvedli v úvodu tohoto článku.

Kalendářní plán se nesmí stát samoúčelem, ale pružným nástrojem k usnadnění práce. Neměl by se stát podkladem pro „normování“ vědeckých úkolů a pro formální posuzování výsledků práce vědeckých pracovníků, resp. jejich odměňování v podmínkách výzkumných pracovišť. Jinak bude vznikat vůči kalendářnímu plánování odpor, nechut.

3. Sběr a studium materiálů

Po sestavení kalendářního a pracovního plánu se přistupuje ke sběru materiálů (údajů, informací), které se bezprostředně vztahují k danému tématu.

Prameny údajů pro vojenskou vědu v mírové době jsou především tyto: cvičení s vojsky, zkoušky bojové techniky na polygonech, archivní materiály, vojensko-vědecká literatura (knihy, časopisy, disertace, referáty, rozkazy, směrnice, nařízení, atd.).

Sběr materiálů je nutné začít studiem **literárních pramenů**, aby se zjistila současná úroveň řešení zkoumané otázky v literatuře a aby se na tomto základě mohlo kriticky přistoupit ke zpracování údajů z ostatních pramenů.

Největší pozornost musí přitom výzkumník věnovat prostudování literatury, která má vztah přímo k významnému tématu. To ho uchrání před objevováním již objeveného a pomůže mu hluboce ujasnit zákonitosti a tendence zkoumaného jevu, ujasnit si metodu přístupu k výzkumu, důkazy, apod.

Studium musí být doprovázeno různými poznámkami, výpisky, zápisem vlastních myšlenek a stručným zachycením celého obsahu studovaného pramene.

Hlavním požadavkem při pořizování výpisů je přesnost, systém, uspořádanost. Nejdříve se zapíše bibliografické údaje (autor, název, knihy, rok vydání, vydava-

telství, místo vydání, rozsah knihy a řada dalších pomocných údajů). V dalším se dělají výpisy z kapitol, citáty, číselné údaje atd.

Bez výpisů z literatury nelze efektivně vědecky pracovat. Přesto existuje i řada pracovníků (i ve výzkumných zařízeních), kteří nejen že si nedělají žádné výpisy, ale nevedou si ani jednoduchou kartotéku literatury svého oboru, ba ani pořádně nesledují vojenskou a jinou literaturu. Vědecké úkoly „řeší z chodu“. Úroveň výsledků jejich vědecké práce je přirozeně velice nízká. O tom svědčí výsledky kontrol vědecké práce.

Dalším významným zdrojem informací pro výzkumného pracovníka jsou **archivní materiály**, kde je možné získat takové údaje, které nejsou vůbec v žádných jiných pramenech.

Do archivu by měl výzkumný pracovník odcházet až po prostudování veškeré literatury a sestavení pracovního plánu, kdy si může již přesněji určit, které údaje musí v archivu získat a jaký rozsah prací musí přitom vykonat.

Při **práci s archivními dokumenty** by výzkumník měl každý z nich důkladně zhodnotit z hlediska obsahu, doby vzniku, autorství, původu (za jaké situace byl vytvořen), úplnosti, množství informací k danému tématu, jazykové a grafické úpravy i fyzického stavu a celkového stupně hodnověrnosti.

Ze studia archivních dokumentů si výzkumný pracovník pořizuje, stejně jako při studiu literatury, přesné zápisy, poznámky, vlastní stanoviska a myšlenky, citace, číselné a grafické informace do přípravných sešitů a topografických map.

Práce v archivu není mechanická záležitost vyhledávání údajů, ale vysoce tvořící činnost a v ní je třeba získat návyky, dovednosti a efektivní způsob řešení.

Důležitým zdrojem informací a podkladů pro vojenskovědeckou práci mají zkušenosti z různých zaměstnání, cvičení a manévřů.

Výzkumný pracovník může získávat informace **studiem** zpráv, rozborů a jiných

materiálů ze zaměstnání, cvičení a materiálů ze zaměstnání, cvičení a manévřů, **osobním pozorováním** průběhu cvičení a manévřů, práce velitelů a štábů a činnosti vojsk i řídicích orgánů, **pohovory a ankety**.

Mezi základní druhy opatření v bojové a politické připravenosti, ze kterých může výzkumník čerpat informace, patří **štábní nácviky, válečné hry, velitelskoštábní cvičení, manévry** (armádní a frontové), **taktická cvičení vojsk** (vševojsková a odborná).

Při studiu materiálů ze cvičení musí mít výzkumný pracovník na zřeteli jistou omezenost cvičení. Materiály je třeba proto důkladně prozkoumat a porovnat s jinými údaji, určit do jaké míry bylo cvičení blízké reálné bojové situaci, zda mu nepředcházely nácviky, apod. Zkušenosti je třeba čerpat z celé řady cvičení, závěry dělat na základě dostatečného množství statistických údajů. Získané údaje se musí všestranně a hluboce analyzovat. Přitom se může i z nepatrných náznaků určit zárodek nového, teoreticky či prakticky významného jevu.

Osobní pozorování práce velitele, štábu a činnosti vojsk na cvičeních může přinést pro výzkumného pracovníka velice cenné poznatky. Na cvičeních, na rozdíl od studia materiálů, si může výzkumný pracovník vybírat a shromažďovat informace, které ho zajímají a jsou pro jeho práci nutné. Přímá účast výzkumných pracovníků na cvičení pomáhá také k uplatňování principu těsnějšího spojování teorie s praxí. Výzkumný pracovník lépe vidí potřeby praxe, lépe je chápe, lépe nachází i své místo a úkoly. Lépe chápe podmínky realizace výsledků výzkumu.

Výsledky osobního pozorování však do značné míry závisí na samotném výzkumném pracovníkovi, na jeho teoretické připravenosti, zkušenostech, jeho cítěním, pracovitosti a včasné přípravě na pozorování.

Před zahájením pozorování si musí výzkumný pracovník vytyčit jasný cíl a zpracovat **plán** své činnosti.

Značnou pozornost musí výzkumný pracovník věnovat také své výbavě a výzbroji různými přístroji a jinými pomůckami. Při pozorování je nutné dělat si podrobný zápis a nespolehat na svou paměť. Hlavní je zachycovat podrobně fakta, závěry dělat později.

Po skončení cvičení je účelné seznámit se se všemi materiály od ředitelství cvičení a štábů cvičících vojsk.

Dalším zdrojem informací je tzv. **pohovor**. Dělá se především s přímými účastníky události (bojů, cvičení) k získání chybějících informací ke zkoumanému tématu. Údaje získané při pohovorech musí být však porovnány s jinými, neboť subjektivní faktor je velice silný a získané informace mohou být i značně zkresleny.

Jiným, ale značně přibuzným zdrojem informací je **anketa**. I u ní se zadávají otázky, ovšem písemně, takže výzkumný pracovník není přítomen. Výhoda ankety spočívá v tom, že rychle získá názor na určité otázky od velkého počtu osob.

Rozehra výsledků výzkumu na mapách jako forma výzkumu se dělá v různých etapách práce. Mapa je nezbytným průvodcem vojenskovědeckého pracovníka při řešení snad všech etap práce na operačně taktických tématech.

Po oponentním řízení je účelné udělat u těchto témat kolektivní rozehru teoretických situací. Dobrých výsledků se dosahuje v případech činnosti obou stran. Přitom jedna se řídí pravidly předpokládaného protivníka a druhá nejdříve původními platnými pravidly a potom pravidly, která navrhuje výzkumný pracovník k posuzované práci.

4 Shrnutí výsledků výzkumu a formulace hlavních závěrů

V této etapě výzkumné práce se dělá základní část výzkumu, shrnují se výsledky všech předchozích etap a tvoří základní materiál, který představuje hlavní hodnotu řešeného problému. Této etapě je proto nutné věnovat dostatek času.

Nejdříve je třeba znovu pročíst všech-

ny shromážděné materiály a upřesnit jejich rozdělení v jisté logické posloupnosti, popřípadě ujasnit i některé další otázky, a pak přejít ke shrnování výsledků a formulaci závěrů, pouček, pravidel, principů, atd. Hlavní pozornost je třeba přitom věnovat smělym návrhům nových teoretických pouček a dalšímu rozvoji vojenské teorie, jejich všestrannému zdůvodnění, důkazům.

Pro správné závěry výzkumu a formulace základních doporučení má velký význam dovednost využívání metody dedukce a indukce, porovnání, analýzy, syntézy, abstrakce a zobecnění.

Výklad výsledků práce musí být řešen v jisté posloupnosti a vzájemné souvislosti. Nejobtížnější je přitom formulace závěrů. Ty musí logicky vyplývat z předchozí vyložené látky, nesmí „viset ve vzduchu“, musí být založeny na nezvratitelných faktech, kalkulacích, propočtech. Mají být také dostatečně obecné pro širší uplatnění, stručné a přesvědčivé.

5. Ověření výsledků výzkumu

Ověření výsledků výzkumu je nezbytnou a velice důležitou etapou celého procesu vojenskovědecké práce na zkoumaném tématu. V závislosti na charakteru tématu, cílech výzkumu a možnostech se ověřují výsledky formou: vědecké expertízy, oponentního řízení, rozehrou výsledků na mapách, rozehry výsledků na zkušebních cvičeních, simulace na samočinných počítačích.

Vědecká expertiza je znalecký posudek, dobrozdání jednoho odborníka nebo celé skupiny (skupiny expertů) na danou práci s cílem posoudit její kladné a záporné stránky, resp. možnosti jejího využití pro praxi, či rozvoj teorie.

Oponentní řízení je nejdostupnější a nejčastěji používanou formou ověření výsledků. Práce se předkládá vědecké veřejnosti k širokému posouzení. Autorovi sděluje názory o jeho práci několik osob, které vyjadřují souhlas nebo nesouhlas s názory autora.

Recenze se v podstatě neliší od expertízy. Dělá se však pouze k dílům publikovaným. Recenze je vědeckou analýzou dokumentu, zdůvodnění, kritické zhodnocení jeho obsahu z hlediska ideově politického, vědeckého a praktického.

Rozehra výsledků výzkumu na mapách jako forma výzkumu se dělá v různých etapách práce. Mapa je nezbytným průvodcem vojenskovědeckého pracovníka při řešení snad všech etap práce na operačně taktických tématech.

Po oponentním řízení je účelné udělat u těchto témat kolektivní rozehru teoretických situací. Dobrých výsledků se dosahuje v případech rozehry činnosti obou stran. Přitom jedna se řídí pravidly předpokládaného protivníka a druhá nejříve původními platnými pravidly a potom pravidly, která navrhuje výzkumný pracovník v posuzované práci.

Rozehra výsledků na zkušebních cvičeních je jednou z neúčinnějších metod ověřování závěrů a doporučení výzkumu. Prvky takových cvičení mohou být obsaženy i v běžných cvičeních pro bojovou přípravu vojsk. Bývá to zejména tehdy, kdy určitá teoreticky rozpracovaná otázka, která vyžaduje prověření, se spolu s ostatními učebními otázkami zařazuje do plánu cvičení.

Polygonové a vojskové zkoušky prototypů výzbroje a bojové techniky se využívají k ověření takticko-technických otázek, řešených výzkumnou prací. Je účelné, aby se jich výzkumný pracovník zúčastnil osobně.

Simulace na počítačích je jedním z nejnovějších způsobů výzkumu mnoha vojenskovědeckých problémů. Využívá se k řešení stále širšího okruhu otázek a téměř ve všech etapách výzkumné práce. Přednosti tohoto způsobu spočívají v univerzálnosti simulačních metod a technik k řešení libovolných problémů, možnosti rozehrát dostatečný počet (při stejných podmínkách variant, zvýšení efektivity výzkumu a relativně nízkých nákladech na experimenty. Důležité je, že rozehry opakovaných variant se dělají za stejných

podmínek tak, jak to vyžadují zásady statistických experimentů.

Simulační metody však vyžadují poměrně velký rozsah přípravných prací, zejména při programování příslušných simulačních modelů a operací. Pro pohodlný a rychlý průběh simulačního procesu jsou nutné také výkonné vstupní a výstupní zařízení (displeje, tiskárny, grafické zapisovače apod., speciální simulační jazyky, např. SIMULA).

6. Ukončení výzkumných prací a literární zpracování výsledků

Závěrečnou etapou je literární zpracování vědeckého díla. Jde o hluboce tvůrčí proces, v jehož průběhu se mohou dříve získané závěry upřesňovat, rozvíjet a obohacovat novými myšlenkami. Bez této etapy výzkum nemůže existovat. Jinak by nebyl splněn jeden z důležitých znaků vědeckého poznatku — opakovatelnost a reprodukovatelnost na základě jeho přesného popisu.

Pro některé výzkumné pracovníky je tato etapa nejobtížnější. Je k ní třeba skutečně hodně vytrvalosti, trpělivosti, ale i jisté dovednosti a zkušenosti. Např. mnoho aspirantů vědecké přípravy neukončilo svou přípravu úspěšně jen proto, že nebyli schopni své poznatky utřídit a ztvárnit v kandidátské práci, že nedovedli překonat překážky, které tvůrčí proces psaní vědeckého díla nutně přináší a staví do cesty.

Literárním zpracováním končí vědecká práce autora na vybraném (stanoveném) tématu. Zpravidla je to však pouze rukopis, se kterým se může seznámit pouze několik lidí. Aby se dílo stalo přístupným pro široký okruh čtenářů a přineslo co největší užitek, musí se vytisknout a publikovat.

7. Realizace výsledků výzkumu

Výsledky vojenskovědecké práce je nutné po jejich důkladném ověření co nejrychleji zavést do praxe vojsk a štábů, resp. využít k dalšímu rozvoji vojenské teorie.

K ODRÁŽENÍ AGRESE NEPŘÍTELE

(Pokračování z VM 2/1977)

Jedním z rozhodujících opatření pro odrážení agrese nepřítele a přechod do rozhodné útočné operace je příprava a vybudování výchozího prostoru. Tento požadavek částečně realizujeme již v míru. Je značně náročný na organizačtorskou i řídicí práci všech velitelů, štábů i politických orgánů. Potvrzují to i zkušenosti a poznatky ze cvičení.

Výchozí prostor pro odrážení agrese (v operačním měřítku) zahrnuje:

- pásmo příkrytí;
- výchozí prostory divizí prvního sledu (první pásmo výchozího prostoru);
- prostory rozmístění svazků druhého sledu (druhé pásmo výchozího prostoru);
- prostory rozmístění RVD, vojsk PVO a prostředků REB, záloh druhů vojsk a speciálních vojsk, předpokládané čáry jejich zasazení a komunikace k nim;
- místa velení a spojovací soustavu;
- systém ženijních zátarasů a osy pro manévr vojsk;
- prostory rozmístění týlových útvarů, skladů a zařízení;
- prostory soustředění operačních záloh (třetí pásmo výchozího prostoru).

Konkrétní příprava, organizace a budování výchozího prostoru na armádním stupni se odráží v „Plánu přípravy a zaujetí výchozího prostoru“, který zpracujeme na mapě 100 000 s textovou přílohou a grafikonem vyvedení vojsk. V Plánu zpravidla uvádíme:

a) Graficky — předpokládaný zámysl nepřítele k agresi a jeho pravděpodobné uskupení v pohraničním pásmu; sestavu sil a prostředků vyčleněných nebo předsunutých k příkrytí státní hranice (prostory, které zaujímají) a systém ženijních zátarasů; uskupení vojsk prvního sledu ve výchozím prostoru, osy přesunů a stanovené úkoly; uskupení vojsk v prostoru rozmístění

druhého sledu a stanovené úkoly; prostory rozmístění RVD, vojska PVO, prostředků REB, záloh druhů vojsk, speciálních vojsk, předpokládané čáry jejich zasazení a komunikace k nim; místa velení; systém ženijních zátarasů ve výchozím prostoru a hlavní osy pro manévr vojsk; prostory rozmístění týlových útvarů, skladů a zařízení.

b) V textové příloze — zhodnocení předpokládaného charakteru činnosti; nepřítele na pravděpodobných směrech jeho činnosti; předpokládané hustoty sil a prostředků napřítele po směrech; poměry sil, úkoly vojsk k odražení agrese nepřítele a vytvoření podmínek pro přechod do útoku; příprava výchozího prostoru vojsk a hlavní opatření pro jeho budování; charakter ženijních opatření, síly, prostředky a lhůty ženijních prací; hlavní otázky zabezpečení součinnosti apod.

c) Grafikon zaujetí výchozího prostoru — organizace a zaujetí v různých situacích (variantně) — při zostřování mezinárodně politické situace, při zahájení nenadálé agrese, z míst mírové dislokace, z prostorů soustředění po bojovém poplachu apod.

Při organizaci a přípravě výchozího prostoru se musíme vyvarovat šablonovitěho řešení, které se může nepříznivě projevit při odražení agrese. Proto bude třeba uplatnit jednak prvek předvídavosti předpokládané činnosti agresora, protože výchozí prostor připravujeme již v míru, jednak prvek soustavného upřesňování přijatého zámyslu před přijetím konečného rozhodnutí na základě hluboké analýzy situace.

Pásmo přikrytí — je prostor ohraničený zpředu státní hranicí, zleva a zprava stanoveným rozhraním a zadní hranicí. Tato může být totožná s předním okrajem výchozích prostorů divizí prvního sledu, který zaujímají předem stanovené síly a prostředky. Úkolem pásma přikrytí bude:

- zabránit proniknutí pozemních a vzdušných sil nepřítele přes státní hranici;

- přinutit hlavní síly prvního sledu agresora k rozvinutí, odrážet, ničit je a získat představu o jejich zámyslu;

- získat čas pro organizované zaujetí výchozího prostoru a vytvoření podmínek pro přechod hlavních sil do rozhodného útoku a ke zničení agresora.

Volba předního okraje pásma přikrytí, organizace rozmístění sil a prostředků, charakter ženijních úprav i jeho hloubka budou vycházet ze zámyslu odražení agrese, předpokládané činnosti agresora, terénu a dislokace vojsk vyčleněných do pásma přikrytí.

Výhodných vlastností horského a zalesněného terénu využijeme při přimknutí předního okraje pásma přikrytí ke státní hranici zejména tehdy, jestliže státní hranice probíhá po hřebenech hor nebo jejich odvrácených svazích. Chci zdůraznit, že ani v tomto případě se nemůžeme držet nějaké šablony a vzdálenost předního okraje pásma přikrytí i v pásmu jedné armády může být různá. V některých případech může být přímo na státní hranici, na některých směrech např. 2—3 km od ní apod.

Typický horský terén nutí agresora přecházet do útoku na jednotlivých směrech většinou s omezenou kapacitou, a tím i omezenými silami a možnostmi manévru. Proto hlavní úsilí sil a prostředků v pásmu přikrytí soustředíme na udržení nejdůležitějších přechodů. Těch je omezený počet a z hlediska vedení bojové činnosti vytvářejí samostatné směry poměrně malé šířky s ome-

zenými možnostmi objížděk. Zejména na tyto směry položíme důraz při vyčleňování sil a prostředků.

V pásmu příkrytí půjde tudíž především o obranu na široké frontě, budovanou systémem rotních opěrných bodů a praporečnických rajónů obrany s důrazem na přehrazení důležitých směrů. Mezery do šířky a hloubky v sestavě vojsk vyplňujeme zatarasy všeho druhu, palbou dělostřelectva, protitankových prostředků, údery letectva, palbou pěších zbraní, vedení protiztečí a musí je střežit zajišťovací hlídky tak, aby nepřítel nemohl vést obchvaty většími silami.

I v pásmu příkrytí je zapotřebí mít bojovou sestavu hlubokou, zpravidla ve dvou sledech. Druhý sled je účelné rozmístit v hloubce okolo 10–15 km na nejdůležitějším směru tak, aby mohl volně manévrovat, včas zasahovat do boje na určených čarách, znemožňovat nepříteli vedení obchvatů, ničit jeho vzdušné výsadky, popř. ovládnout a udržet důležitý přechod přes státní hranici tam, kde to situace dovolí.

Na některých zvláště důležitých směrech bude účelné použít druhý sled k vytvoření hloubky obrany a příkrytí důležitého směru a kromě toho mít připravenou vševojskovou zálohu.

Pro přechod do útoku hlavními silami bude nutné abychom ovládli a udrželi přechody přes horské masívy. V důsledku organizace obrany na široké frontě a tím i rozptýlení bojové sestavy tento úkol nebudou zpravidla moci plnit vojska vyčleněním do pásma příkrytí. Bude to připadat v úvahu zejména v těch případech, jestliže budou prvosledové jednotky přehrazovat směr na úzkém úseku, nebo budou k dispozici jednotky vyčleněné do druhého sledu [zálohy]. Pak po ovládnutí přechodů přes státní hranici a překročení hlavními silami prvosledových svazků, přejdou do druhého sledu.

Bude účelnější vytvořit předsunuté odřady od svazků prvního sledu v síle pluk—prapor, předsunout je do pásma příkrytí a využít je nejenom k ovládnutí a zabezpečení přechodů přes státní hranici, ale i k plnění dalších úkolů v zabezpečovacím pásmu nepřítele.

Bezprostřední činnost na státní hranici připravují a organizují vojska Pohraniční stráže, která prakticky tvoří předsunutý sled vojsk vyčleněných do pásma příkrytí a mohou dočasně plnit např. tyto úkoly:

- vést průzkum ve prospěch především prvosledových svazků zejména v pohraničním území nepřítele;
- zabezpečovat přechod vlastních předsunutých vojsk přes státní hranici a jejich doprovod v pohraničním pásmu;
- ničit objekty zvláštní důležitosti v pohraničním pásmu;
- ničit nepřítele pronikajícího na vlastní území, zatarasovat přechody přes státní hranici
- zabezpečovat ochranu a obranu komunikací v pohraničním pásmu po překročení státní hranice vlastními vojsky;
- ničit vzdušné výsadky a diverzní skupiny nepřítele v pohraničním pásmu.

Rozsah, doba a zaměření úkolů vojsk Pohraniční stráže budou vycházet především z jejich dislokace, početního stavu, výzbroje, možností jejich podpory, charakteru vybudování opěrných bodů terénu apod.

Vázným problémem při organizaci pásma příkrytí bude vyčlenění sil a prostředků. Bude záviset především na zhodnocení sil uskupení nepřítele na jednotlivých směrech a možnostech jejich rozvinutí. Proto na jeden směr mů-

žeme např. vyčlenit prapor, na jiné síly v hodnotě pluku a může být i takový případ, že do pásma příkrytí vyčleníme celou divizi (podle konkrétní situace).

Aby vyčleněná vojska mohla úspěšně bojovat v pásmu příkrytí, posílíme je zpravidla dělostřelectvem, protitankovými prostředky a ženijními silami a prostředky. Počet posilových prostředků závisí především na důležitosti daného směru. Posilové prostředky předáme do přímé podřízenosti vševojskovému veliteli v pásmu příkrytí. Kromě toho můžeme další síly a prostředky předsunout. Půjde především o oddíly vojskových raket, divizní dělostřelecké skupiny, protitankové zálohy, prostředky PVO, průzkumné a ženijní síly a prostředky apod. Tyto síly a prostředky do pásma příkrytí předsunou zpravidla divize prvního sledu. Proto k zabezpečení velení vzhledem ke značnému počtu sil a prostředků rozmístěných na rozsáhlém prostoru (např. 20×15 km) bude nutné předsunout do pásma příkrytí PVS divizí prvního sledu a do předsunutých skladů i potřebné zásoby.

Při odrážení agrese pásmo příkrytí bude plnit rozhodující úlohu. Proto je účelné do pásma příkrytí plánovat zásahy i armádních prostředků — PTZ, POZ, ŽZ, a některé prostředky i předsunout např. REB.

Všechny předsunuté síly a prostředky je třeba rozmístit tak, aby mohly plnit jak stanovené úkoly v pásmu příkrytí, tak při přechodu k bojové činnosti hlavními silami divizí prvního sledu organizovaně přejít do bojové sestavy.

Není však správné, aby armáda přesunula všechno dělostřelectvo do pásma příkrytí např. i od svazků druhého sledu, protože při rychlém proniknutí nepřítele tímto pásmem nebo při zasazení divize na jiném směru by zůstala divize bez dělostřelectva. Proto nebude účelné předsunout do pásma příkrytí síly a prostředky druholedových divizí.

Důležitá bude ženijní úprava. Ze značného rozsahu a požadavků na ženijní práce (z nichž může být značná část zabezpečena již v míru — úprava cest, komunikací, příprava zátarasů atd.) bude nutné vybudovat především:

- dvě až tři obranná postavení systémem rotních opěrných bodů;
- palebné objekty a ochranné okopy pro živou sílu a bojovou techniku;
- překážky a zátarasy všeho druhu.

Tyto práce mohou trvat 10—12 hodin.

Výchozí prostory budujeme s cílem:

— uchránit živou sílu, techniku i materiální prostředky před jadernými a leteckými údery agresora včasným (ne však předčasným) vyvedením vojsk z prostorů mírové dislokace;

— zabezpečit organizovanou a maximální účast raketových prostředků v prvním jaderném úderu frontu;

— odrážet a ničit vojska agresora, kterým se podařilo proniknout pásmem příkrytí;

— vytvořit podmínky pro organizovaný přechod do rozhodné útočné operace, přenést těžiště bojové činnosti a zničit agresora na jeho území.

Z toho je zřejmé, že požadavky na organizaci a budování výchozích prostorů jsou značně náročné jak do rozsahu, tak i jejich charakteru. Složitosti spočívají zejména v tom, že např. požadavek uchránit živou sílu a techniku vyžaduje jejich rozptýlení, ukrytí v okopech, zatímco přechod do útoku naopak soustředění sil a prostředků na daných směrech a jejich rychlé vyve-

dení. Tyto i ostatní požadavky (např. neúplná znalost záměrů nepřítele v době přípravy výchozích prostorů, požadavek utajení vlastních záměrů apod.) vyžadují tvůrčí přístup velitelů a štábů, jejich vysokou cílevědomost a operativnost v práci.

Výchozí prostor pro útok navazuje předním okrajem na zadní hranici pásma příkrytí, šířka je dána rozhraním zleva a zprava a jeho hloubka může být kolem 80—100 i více km. Výchozí prostor určuje nadřízený velitel.

Výchozí prostory divizí prvního sledu pro útok (používáme i termín první pásmo výchozího prostoru, což je méně výstižné) se v podmínkách Západního válečnictví zaujímají s předním okrajem 20—30 km od státní hranice na hloubku 20 i více km. Tyto normy jsou dány především těmito požadavky:

- podstatně snížit nepříтели možnosti vést pozemní průzkum v prostorech rozmístění divizí prvního sledu;

- znemožnit nepříтели působit do prostoru rozmístění palebnými prostředky, dalekonosným dělostřelectvem apod.;

- umožnit manévr silám a prostředkům z prostorů rozmístění pro přechod do útoku, nebo v případě úspěchu agresora do obrany.

Přitom vliv na volbu vzdálenosti budou mít i jiné faktory, jako:

- dislokace vlastních vojsk. Jsou-li např. vojska vyčleněná do prvního sledu dislokována blíže ke státní hranici, bylo by nelogické, aby zaujímal výchozí prostory přesunem od státní hranice. Na druhé straně je nutné zvážit efektivnost (i z hlediska možného zjištění vlastního zámyslu) přesunování a zaujímání výchozího prostoru pro útok v daných normách, jestliže je svazek dislokován v míru 60 km od státní hranice;

- charakteristika terénu, který bude mít vliv nejenom pro případný přechod do obrany, ale i pro přechod do útoku. Proto na směrech, kde předpokládáme hlavní úder nepřítele bychom měli přední okraj opřít o výhodný terén k obraně. Na směrech, kde předpokládáme přejít do útoku, neměli bychom přední okraj volit za vodními toky, těžko průchodným terénem apod., a tím omezit možnost manévru.

Zvážíme-li tyto faktory, dospějeme k závěru, že v našich podmínkách bude účelnější z daných norem volit ty nižší a přední okraj přiblížit více ke státní hranici. Charakteristickým rysem by mělo být, aby přední okraj výchozích prostorů byl v nestejně vzdálenosti od státní hranice.

Divize prvního sledu ve výchozím prostoru musí být v podstatě rozmístěny tak, aby byly schopny včas přejít do útoku i do obrany. To znamená, že technika bude ukryta především s využitím terénu, první sledy budou zpravidla v praporečích prouděch, čely poblíž komunikací, které zabezpečují rychlý výjezd v požadovaném směru.

Vezmeme-li v úvahu vzdálenost předního okraje výchozího prostoru od státní hranice např. 30 km, vidíme, že takto rozmístěné svazky mohou překročit státní hranice čely hlavních sil za 2 hodiny po zahájení agrese nepřítelem.

Na druhé straně nepřítel při boji v pásmu příkrytí na hloubku 30 km může potřebovat jeden den, což by mělo postačovat na organizovaný přechod do obrany nebo k vedení protiztečí. Proto je výhodnější obrannou sestavu ve výchozím prostoru zaujímat pouze na tom směru, kde jde hlavní úder nepřítele. Přechod do obrany na tomto směru vytvoří podmínky pro úder hlavním uskupením na jiném směru.

Prostory rozmístění svazků druhého sledu (druhé pásmo výchozího prostoru) budujeme s předním okrajem ve vzdálenosti 60—80 km od státní hranice, což je dáno požadavkem:

- vyloučit působení taktických prostředků jaderného napadení a pozemního průzkumu nepřítele a snížit efektivnost při použití operačně taktických prostředků jaderného napadení a letounů nosičů nepřítele;

- vést v celém pásmu armády široký manévr z hloubky na nejdůležitější směry a do rozhodujících prostorů;

- v případě vytváření úderného uskupení ze sil druhého sledu zasadit a překročit státní hranici během 4 hodin a tím předejít zasazení svazků druhého sledu nepřátelských prvosledových armádních sborů.

Z hlediska těchto zásad můžeme ty svazky druhého sledu, které jsou dislokovány do 100 km od státní hranice ponechat na místě není-li před nimi nějaká význačná překážka, která by mohla omezit jejich manévr.

Rozmístění druhosledových svazků musí odpovídat předpokládanému použití. Především musí být připraveny po zahájení agrese společně s hlavními silami prvního sledu armády přejít do rozhodného útoku a přenést těžiště bojové činnosti na území nepřítele. V případě úspěchu agresora vést rozhodný protiúder a v součinnosti s vojsky prvního sledu zničit jeho hlavní uskupení a tím vytvořit podmínky pro přechod do útoku. Proto musí být rozmístěny tak, aby mohly okamžitě zahájit široký manévr. V případě neúspěchu prvního sledu mohou vytvořit i hloubku obrany, k jejíž organizaci a zaujetí by vzhledem ke vzdálenosti od státní hranice měly mít dostatek času.

Prostory rozmístění armádních prostředků:

a) Hlavní a záložní prostory rozmístění armádní raketové brigády bude účelné zaujímat mezi výchozími prostory svazků prvního sledu a prostory rozmístění svazků druhého sledu. Toto rozmístění poskytuje větší ochranu a na druhé straně daná vzdálenost od státní hranice umožňuje použití vlastních jaderných prostředků do hloubky rozmístění hlavního uskupení skupiny armád nepřítele.

Při tom bereme v úvahu požadavek, že armádní raketové brigády musí být připraveny plnit úkol i z prostorů soustředění po bojovém poplachu, popř. i z jiných prostorů.

Armádní dělostřelecká brigáda bude zpravidla rozdělena prvosledovým svazkům a proto bez posílení armády dělostřelectvem je vytváření armádní dělostřelecké skupiny ve výchozím prostoru nepravděpodobné.

Prostor rozmístění APTZ (POZ) je výhodné volit v prostoru divizí prvního sledu na předpokládaném tankovém směru, aby mohla být rychle použita na zesílení protitankovosti pásma překrytí na plánovaných i neplánovaných čarách.

b) Vojsko PVO ve výchozím prostoru plní úkoly podle běžných zásad s tím, že část vojsk je již v míru vyčleněna do jednotného systému PVO. Musí být rozmístěno tak, aby se zahájením agrese v jednotném systému PVO bránilo hlavní uskupení vojsk ve výchozím prostoru při odrážení nepřátelských sil agrese.

c) Ženíjná a chemická záloha bude taktéž účelné rozmístit mezi prvním a druhým sledem. Pravidlem by mělo být vytváření dvou záloh. Jednu vytvořit a dotovat prostředky pro zabezpečení přechodu hlavními silami do

útočce a druhou pro směr, na kterém očekáváme hlavní úder nepřítelce a předpokládáme přejít částí sil do obrany.

d) Při odrážení agrese bude účelné pro bezprostřední velení vojskům v pásmu příkrytí vyčlenit PVS a rozmístit je v prostoru divizí prvního sledu. VS armády rozmístíme za výchozími prostory divizí prvního sledu na předpokládaném směru aktivní činnosti hlavního uskupení armády.

Ženíjný budování výchozího prostoru je součástí celkové operační přípravy válčiště, v omezeném rozsahu připravované již v míru. Rozhodující ženíjní práce proběhnou zpravidla v období zostřování mezinárodní vojenskopolitické situace. Ve své podstatě půjde o to, aby ženíjní vybudování výchozího prostoru umožňovalo:

- zabránit nebo alespoň znesnadnit pronikání nepřítelce na naše území;
- vytvořit podmínky k efektivní útočné i obranné činnosti a ochraně živé síly a techniky před účinky všech prostředků napadení;
- vytvořit podmínky pro úspěšné zasazení hlavních sil do útočné operace a nepřetržité velení.

Současné řády a předpisy ČSLA neřeší úkoly pro přípravu výchozího prostoru jednotlivým stupňům velení tak, jak je tomu pro útok. Je to vcelku pochopitelné, protože příprava a zaujetí výchozího prostoru pro první armádní operaci není samostatným druhem bojové činnosti. Jeho příprava a zaujetí není přípravou a zaujetím obrany, ale také není jen přípravou útočné operace. V tomto se i odráží určitý rozpor při určení rozsahu a pořadí ženíjních prací při budování výchozího prostoru. Některé složitosti jsou motivovány i požadavkem vyvádění vojsk do výchozích prostorů tak, aby jejich zaujetí nebylo předčasné a neprozradilo záměr operace. Značný počet požadovaných sil a prostředků na budování, poměrně dlouhá doba potřebná pro práce a jejich demaskující příznaky jsou v rozporu s výše uvedenými požadavky.

Proto stanovení rozsahu ženíjního budování, době zahájení, počtu vyvedených sil a prostředků a důslednému maskování, musí velitelé a štáby věnovat maximální pozornost.

Rozsah ženíjního budování bude kromě jiného záviset na: vojenskopolitické situaci, možnostech a předpokládaném záměru nepřítelce; operačně taktické situaci vlastních vojsk, záměru odrážení agrese nepřítelce a stanovených úkolech vojskům; charakteristice terénu, stavu operační přípravy daného prostoru, časových, technických a materiálních možnostech vlastních vojsk.

Stanovení reálného a konkrétního pořadí budování výchozího prostoru je zásadním předpokladem cílevědomého, přesného, včasného a skrytého vykonání ženíjních prací. Rozsah a pořadí prací nemůžeme stanovit jako při budování obranného pásma armády.

V pásmu příkrytí půjde zpravidla o obranu na široké frontě a pozornost zaměříme na: vybudování dvou až tří postavení systémem rotních opěrných bodů, palebné objekty, ochranné okopy pro živou sílu a techniku a překážky všeho druhu. Ve výchozích prostorech divizí prvního sledu budou vojska rozmístěna především pro přechod do útoku a pouze část vojsk na předpokládaném směru hlavního úderu nepřítelce může budovat obranu. To bude vyžadovat:

a) Pro vojska, se kterými počítáme pro přechod do útoku, budovat především ochranné objekty pro živou sílu a bojovou techniku, komunikace a prostory pro jejich přesun a zasazení.

b) Pro vojska, se kterými počítáme pro přechod do obrany, budovat palné objekty na hlavním směru předpokládané činnosti nepřítele, ochranné okopy pro nechráněnou živou sílu a kryty pro bojovou techniku, místa velení a připravit manévr zátarasy (u divize 2 a 3 postavení).

c) V prostorech rozmístění druhého sledu a záloh půjde především o budování ochranných okopů pro živou sílu a krytů pro hlavní bojovou techniku, míst velení, úpravu komunikací pro manévr k protiúderu a ke státní hranici a o ženijní opatření v rámci operačního maskování.

Při nenadálém napadení by ve všech případech šlo především o ženijní zabezpečení přesunu vojsk ke státní hranici a podle vývoje situace v daném prostoru zabezpečení útoku (střetných bojů), nebo v případě úspěchu nepřítele zabezpečení obrany.

V každém případě uskupení sil a prostředků armády ve výchozím prostoru, operační sestava a ženijní budování musí odpovídat zámyslu operace, předpokládané činnosti nepřítele, vlastním možnostem, terénu a musí zabezpečovat uchování bojeschopnosti vojsk a nepřetržité velení po jaderných i leteckých úderech nepřítele; možnost manévru na ohrožené i předpokládané směry, odražení agresora vyčleněnými silami a prostředky, narůstající sílu palby a odporu, zničení pronikajícího nepřítele a zabezpečení přechodu do útoku úderného uskupení.

Závěrem chci konstatovat, že organizace a příprava výchozího prostoru je vysoce zodpovědnou a náročnou činností velitelů, štábů a politických orgánů všech stupňů. Vyžaduje nejenom realizaci některých opatření již v míru, do zostření mezinárodní vojenskopolitické situace, ale na základě znalostí situace a předpokládaného zámyslu agresora, zakončení budování výchozího prostoru v krátkých časových lhůtách pro konkrétní situaci, kterou můžeme pouze předvídat. V tom je i největší složitost v přijímání odpovídajících rozhodnutí.

K PŘECHODU ARMÁDY DO ÚTOKU

Historie Velké vlastenecké války Sovětského svazu přináší nejednu důkaz o tom, že nejen prvosledové armády, ale i fronty přešly z opodstatněných důvodů v průběhu útočné operace nebo po jejím skončení do obrany.

Po přeskupení sil, zvláště prvního operačního sledu, přechodem z obrany do útoku pokračovaly samostatně nebo v součinnosti se sousedy v armádní frontové) útočné operaci. Přestávky využily většinou k doplnění sil a materiálních prostředků. Přeskupení vojsk bylo charakteristické vystřídáním prvosledových svazků, vyčerpaných předcházejícími boji a vzájemným předáváním zaujatých prostorů v důsledku zmenšení šířek útočných pásem na směr hlavního úderu.

Útok byl zahájen po předchozí mohutné palebné přípravě průlomem nepřátelské obrany a rozvíjen, zvláště v posledních letech války, silným tankovým uskupením.

Jak uvádí s. A. A. Grečko v knize „Přes Karpaty“ na straně 16 v souvislosti s popisem operační činnosti 1. ukrajinského frontu ve Lvovsko-sandoměřské operaci, obdobnou charakteristiku měla i činnost vojsk Sovětské armády v první polovině roku 1944. Citují: „... Tak se stalo, že poměr sil se koncem dubna změnil ve prospěch nepřítele, kterému se podařilo dočasně stabilizovat frontu. Naproti tomu, sovětská vojska, unavená předcházejícími boji, přešla do obrany. Dočasné stabilizace fronty využily obě strany k soustředění sil a k přípravě další rozhodující bitvy.“ Na straně 19—21 pak autor popisuje přechod vojsk 1. ukrajinského frontu ze zaujaté obrany do útoku.

V soudobých podmínkách vedení frontové útočné operace nebude rovněž zvláštností, že část sil a nebo celá operační sestava prvosledové armády, která působí na směr hlavního úderu a nebo na druhém směru, přejde do obrany.

Může to být:

- při převaze sil a prostředků nepřítele,
- při velkých ztrátách prvosledových svazků,
- při nedostatku druhých sledů,
- v důsledku nedostatečného materiálního zabezpečení i vlastností terénu apod.

Dalším důvodem může být neúspěch ve střetném sražení, odrážení protiúderu, krytí boků úderného uskupení frontu nebo vytvoření rozsáhlého pásma radioaktivního zamoření, zátarasů apod.

Přechod do obrany ovlivní jak činnost nepřítele, tak i situace vlastních vojsk v daném prostoru a čase, především zastavením útočné činnosti na směru hlavního úderu armády, popř. i na druhém směru útoku.

Za daných podmínek bude cílem přechodu prvosledové armády do obrany v průběhu útočné operace frontu menšími silami ničit uskupení nepřítele, udržet zaujatý prostor, získat čas pro organizaci a zabezpečení dalšího boje, popř. šetřit síly a prostředky a umožnit jejich použití (např. dělostřelectva) na jiných rozhodujících směrech útoku v rámci frontu, týlové zabezpečení vojsk, ale především tímto opatřením vytvořit podmínky pro další úspěšné pokračování útoku. Půjde o určitou charakteristickou činnost.

Vojska, která se střetnou se silným nepřítelem nebo odráží z chodu jeho protiúder, se na výhodných čarách zastaví, zorganizují palebný systém a po odražení nepřítele palbou z místa pokračují v útoku po změnách a nebo bez podstatných změn v operační sestavě.

Tento způsob přechodu do obrany bude mít určité zvláštnosti především v tom, že se podstatně nemění složení operační sestavy. Protože i šířka obranného pásma zůstává většinou stejná jako šířka pásma útoku, armádě mohou zůstat dosavadní posilové prostředky a nemusí se měnit ani uspořádání míst velení.

Do obrany přechází postupně tak, jak to vyžaduje situace, většinou na jednotlivých směrech. Obrana bude časově omezená a závislá na vývoji operační situace v rámci frontu i činnosti sousedních svazů. Např. při odražení protiúderu nepřítele může trvat 3—4 dny, jak vyplývá z kalkulace:

1. Odražení protiúderu armádního sboru (md 2 od 1 ... 1—1,5 dne
2. Organizace přechodu do útoku
(může probíhat již při odražení protiúderu) ... 1—1,5 dne
3. Týlové zabezpečení, přeskupení a přechod do útoku 1 den

Přechod částí sil a nebo celé operační sestavy armády do obrany v průběhu útočné operace frontu je většinou vynuceným a dočasným druhem operační činnosti i manévru, protože zničení protistojícího uskupení nepřítele lze dosáhnout jen rozhodným útokem.

Přechod vojsk prvosledové armády z obrany do útoku

Přechod vojsk prvosledové armády z obrany do útoku v průběhu frontové útočné operace bude záviset na

- operační situaci prvosledových armád v rámci frontu, zvláště na operační iniciativě a nadvládě ve vzduchu,
- situaci vlastních vojsk armády, způsobu vedení obranného boje prvosledovými svazky a možnostech manévru k vytvoření úderného uskupení,
- celkovém týlovém zabezpečení,
- organizaci všestranného zabezpečení bojové činnosti,
- činnosti sousedních svazů (svazků),
- činnosti protistojícího uskupení nepřítele, zvláště jeho druhých sledů a záloh a možnostech použití jaderných zbraní.

Podmínky pro přechod do útoku je třeba vytvářet již při vedení obrany.

Armáda může přecházet do útoku

- pouze prvosledovými divizemi, které jsou v dotyku s nepřítelem, především zasazením jejich druhých sledů,
- nebo prvosledovými divizemi v součinnosti se zasazením druhého sledu armády (tankové nebo motostřelecké divize).

Nebude výjimkou, že armáda bude přecházet do útoku v součinnosti se zasazovaným druhým sledem frontu (**viz obr. 1**). Ovlivní to způsob útočné operace frontu, především použitím jaderných zbraní.

V podmínkách vedení útočné operace s použitím zbraní hromadného ničení budou rozhodující silou pro ničení uskupení nepřítele jaderné zbraně, tedy raketové vojsko a letectvo, při vedení operace bez jejich použití klasické dělostřelectvo, především letectvo a zvláště činnost tankových úderných uskupení. V daném případě může mít přechod do útoku charakter průlomu, zvláště tehdy, když hlavní síly nepřítele, které jsou v dotyku, přešly rovněž do obrany. Podstatné je, že nepůjde o klasické střídání svazků prvního sledu druhosledovými, i když může dojít ke změně sestavy.

Veškerá opatření musí proběhnout v relativně krátké době s maximálním utajením. K oklamání průzkumu nepřítele o plánovaném zámyslu je vhodné připravit určitý manévř sil a prostředků na zvolených směrech nebo prostorech v rámci operační sestavy frontu.

K přechodu do útoku je obvykle nutné vytvořit nové úderné uskupení a zabezpečit na určeném směru hlavního úderu převahu sil a prostředků, nepřetržitě narůstání úsilí v útočné operaci a využití účinků jaderných zbraní.

Důležité je zvážit, které svazky mohou vytvořit úderné uskupení armády pro přechod do útoku. Mohou to být prvosledové divize, část prvosledových divizí a divize druhého sledu armády, nebo některá nově podřízená prvosledová divize sousední armády, působící na styku obou svazů. V některých případech bude nutné vytvořit druhý sled armády vyvedením z boje některé prvosledové divize, která působí na pasivním úseku fronty.

Vytvoření úderného uskupení bude značně složitou záležitostí, zvláště tehdy, pokud bude prvosledová armáda přecházet do útoku s dosavadními silami. Velitel a štáb armády musí přijmout taková opatření, aby úderné uskupení mělo maximální počet aktivních sil.

Přechod do útoku může zahajovat palebná příprava vyšleněného dělostřelectva a letectva, která postupně přejde v palebnou podporu, při vedení operace s použitím jaderných zbraní skupinový jaderný úder.

Je třeba vybojovat nadvládu ve vzduchu a činnost vojsk zabezpečit z hlediska PVO.

Nejvýhodnější bude přejít z obrany do útoku tehdy, kdy protistojící uskupení nepřítele v pásmu armády má zasazen druhý sled a ani v pásmu frontu nemá nepřítele mobilních sil, popř. tehdy, když probíhá jejich přeskupení, nebo je-li druhý sled oslaben apod. Do útoku může přejít také tehdy, ustoupí-li nepřítele od dalšího útoku v pásmu armády a snaží-li se přenést úsilí na jiné směry, nebo bude-li část sil a nebo celé úderné uskupení armády působit do boku a týlu bojové sestavy protistojícího nepřítele. Zahájí-li nepřítele odchod, bude mít přechod do útoku charakter pronásledování.

Směr hlavního úderu povede na směry nebo do prostorů použití zbraní hromadného ničení. V daném případě může být dokonce veden z prostoru, kde bylo soustředěno hlavní úsilí obrany armády, protože úderné uskupení nepřítele, které vedlo na daném směru hlavní úder, bude jadernými zbraněmi značně oslabeno.

Při vedení operace pouze klasickými prostředky ničení je výhodné vést směr hlavního úderu na nejslabší místa v sestavě nepřítele, do jeho boku a týlu a může se přimýkat směru hlavního úderu sousedních armád.

Při přechodu do útoku má rozhodující úlohu raketové vojsko, dělostřelectvo, letectvo, vojsko PVO a ženijní vojsko. Raketové vojsko, vzhledem k jeho takticko-technickým vlastnostem, je schopné zabezpečit palebnou přípravu a podporu bez manévru pohybem. Složitější situace je s klasickým dělostřelectvem. Zde bude nutné řadu oddílů zvláště přiděleného frontového dělostřelectva podřídit ve prospěch nově vytvářeného úderného uskupení. Důležitou úlohu musí splnit dělostřelectvo, určené k boji s tanky. Činnost letectva musí být zaměřena na udržení nadvlády ve vzduchu, bezprostřední podporu vojsk v útoku a v součinnosti s raketovým vojskem a dělostřelectvem na ničení prostředků jaderného napadení v hloubce, letectva, míst velení, skladů jaderné munice, druhých sledů a operačních záloh nepřítele.

Vojsko PVO bude chránit vytváření úderného uskupení proti napadení nepřátelského letectva, rozmístění raketového vojska a dělostřelectva a místa velení.

Hlavním úkolem ženijního vojska bude odtařování na směru hlavního úderu armády, úprava komunikací pro manévry vojsk, vytvoření podmínek pro úspěšné překonávání vodních toků, zatařování na zvolených směrech a vytvoření potřebných ženijních záloh.

Skládat veškerou činnost vojsk na stupni frontu a armády i nižších stupňů velení co do místa a času, zvláště s opatřeními raketového vojska, dělostřelectva a letectva bude cílem velitelů a štábů při organizaci součinnosti. Můžeme ji rozdělit do tří částí:

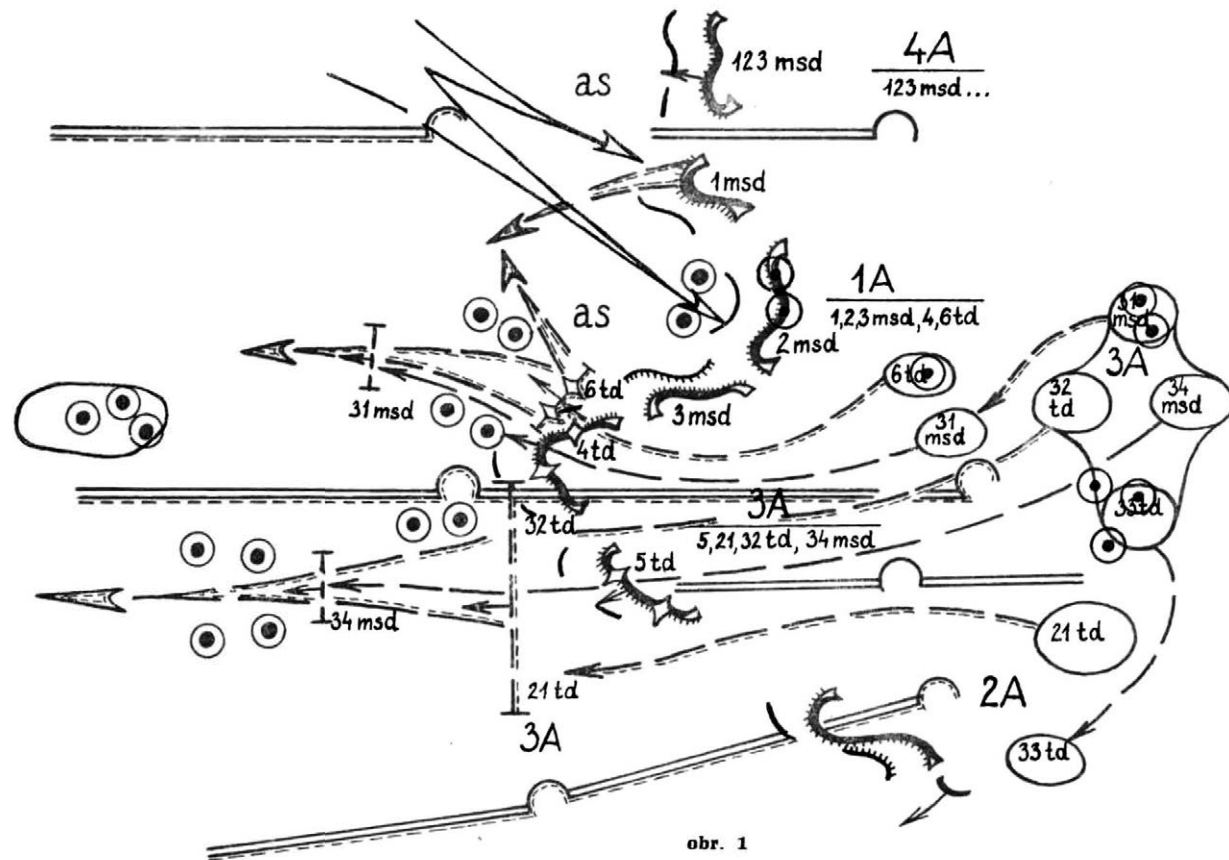
1. Činnost vojsk k zastavení útoku nepřítele.
2. Činnost vojsk k zabezpečení přechodu armády do útoku.
3. Opatření k rozvíjení útoku v hloubce.

Na stupni armády může jít o upřesnění této činnosti:

- manévru palbou raketového vojska a dělostřelectva i letectva ve prospěch prvosledových divízi,
- chránění prostředky PVO frontu, armády i letectva a vymezení vzájemné kompetence v boji se vzdušným nepřítelem,
- předání divízi ze zálohy velitele frontu nebo změna podřízenosti prvosledových divízi sousedních armád,
- úkolů prvosledových divízi (směru hlavního úderu, bojového úkolu, posilových prostředků, upřesnění míst velení,
- úkolů druhosledových divízi (vyčkávacího prostoru, os přesunu na čáru zasazení, zabezpečení zasazení, směr hlavního úderu a bojové úkoly, místa velení apod.),
- úkolů druhů vojsk a záloh,
- míst velení.

Součinnost může probíhat jak na mapě, tak i v terénu, a to na rozhodujících směrech činnosti.

Operační sestava při přechodu do útoku se může skládat z prvního a druhého sledu, raketového vojska, vojska PVO, druhů vojsk a záloh. Při přechodu do útoku použijeme maxima sil a prostředků. Přesto, za daných okolností nabývá na významu silný druhý sled. Přechod do útoku bude úspěšný tehdy, bude-li zabezpečeno nepřetržité narůstání úsilí na směru hlavního úderu armády a k tomu budou použity jak jaderné zbraně, tak i druhý sled armády. Rovněž použití předstunutých odřadů prvosledových divízi, zvláště tankových plu-

obr. 1

ků a taktických vzdušných výsadků v síle motostřeleckých rot nebo praporů vytvoří podmínky k nepřetržitému vedení útoku.

Operační úkoly prvosledové armády budou vycházet z předcházejících úkolů v rámci frontové útočné operace. Budou vlastně pokračováním dříve zplánované armádní útočné operace, i když v některém případě v pozměněné formě.

Když přešla prvosledová armáda do obrany před splněním bližšího úkolu armády, bude úkolem jeho dokončení, stalo-li se tak po jeho splnění, bude cílem dokončit další úkol armády. V některých případech může dojít i k tomu, že armáda může zplánovat další (druhou útočnou operaci nebo může jí být stanoven omezený úkol — přejít po přechodu do útoku postupně do druhého sledu frontu.

Bojové úkoly divizí mohou mít, pokud se tak stane v běžném denním rozhodovacím cyklu, časovou normu na dalších 24 hodin (u tankových divizí s perspektivou na další den) a náplň podle čl. 219, 283, 286 nebo 374 předpisu Vševojsk 1-1 podle způsobu další bojové činnosti.

K opatřením, která rozhodující měrou vytvářejí podmínky a zabezpečují úspěšný přechod z obrany do útoku v průběhu frontové útočné operace, patří všestranné zabezpečení bojové činnosti, především průzkum a maskování. Znalost situace nepřítele, zvláště rozmístění jeho druhých sledů a záloh, palebných postavení raketového vojska i zjištění zámyslu bude rozhodujícím opatřením v činnosti průzkumu a umožní určit vhodný čas k přechodu do útoku, směr hlavního úderu vlastních vojsk i operační sestavu.

Operační maskování, uskutečňované především opatřeními velitele frontu, bude mít za úkol utajit veškerou činnost, zvláště manévr silami a prostředky a dezinformovat prostředky nepřítele.

Soudobé operace budou charakteristické manévrovostí, velkou nasyceností bojové techniky a dynamickým vývojem. Nebude zvláštností, že v rámci frontové útočné operace z různých opodstatněných důvodů přejde některá z prvosledových armád do obrany a po vytvoření podmínek, zvláště změnou situace na frontě, přejde zpět z obrany do útoku. Taková opatření budou klást velké nároky na operační znalosti velitelů a štábů, ale i na jejich organizační práci.

ROZVOJ MECHANIZACE A AUTOMATIZACE V POLNÍM SYSTÉMU VELENÍ

V posledních letech dosáhly štáby vyšší úrovně ve využívání prostředků mechanizace a automatizace velení. Rozšířil se též počet nasazovaných prostředků a štábů, které tyto prostředky používají. Zvýšila se kvalita matematického (programového) zabezpečení.

Jestliže se v roce 1971 využívaly k řešení operačně taktických úloh jen stacionární počítače prostřednictvím přenosu dat, v současné době se tyto úlohy realizují výhradně na převozných výpočetních prostředcích. Důvodů, které k tomu vedly, bylo více.

Postupné zkracování časových norem v metodice práce štábů a požadavky na přípravu návrhů náčelníků podložených solidními propočty, se dostaly do rozporu s kapacitními možnostmi existujících prostředků přenosu dat mezi štáby a stacionárními výpočetními středisky a vůbec s požadovanou pravděpodobností včasného dodání propočtů štábům, zejména v období vedení operace. Současně teritoriální cvičení naznačila, že po jaderném úderu protivníka na kategorizované objekty nezůstane téměř žádné stacionární výpočetní středisko použitelné, nehledě již ani na zranitelnost samotných prostředků pro přenos dat. Z těchto důvodů se nyní výpočty realizují na převozném počítači PŘÍPRAVA — 2 a na převozných výpočetních automatech C — 261.

Na požadavky souběžného plánování ve zkrácených časech reagovali výzkumní pracovníci jednak zjednodušováním některých programů a zkracováním doby jejich výpočtů a jednak tvorbou integrovaných souborů programů, které se opírají o předem připravený informační masív. Tím se zkvalitnilo řešení operačně taktických a týlových úloh při použití menšího počtu vstupních dat. Většina již sestavených programů však zůstala pro nedostatek programátorských kapacit v původní univerzální verzi, které jsou sice vhodné pro využívání ve všech obdobích operace, ale pro výpočet vyžadují více času.

Zatímco převážná část algoritmizovatelných činností na týlových velitelských stanovištích svazů a svazků je již programově zpracovaná, převážná většina úloh na velitelském stanovišti frontu zatím programově zabezpečena ne-

ní. Velitelská stanoviště vševojskových armád a svazků nejsou z hlediska programového zabezpečení pokryta prakticky vůbec, protože nebyla dosud k dispozici výpočetní technika vhodných parametrů. Tento nerovnoměrný vývoj má však i další příčiny, které spočívají jak ve štábech jako zadavateli úkolů, tak i u pracovníků oblasti MAV jako jejich řešitelů, v jejich nedostatečné spolupráci.

Uvedu příklady. Zadávání úkolů pro programování organizovaly správy MNO, ale uživateli byly štáby svazů. Dokumentace štábů svazů nebyla jasně jednotná, což způsobovalo obtíže v předávání programů, potřeba výpočtů v krátkém časovém intervalu vylučovala využít počítače dislokovaného mimo štáb, atd.

Pracovníci oblasti MAV se v počátečních letech při získávání praxe pochoptitelně snažili ovlivňovat výběr úloh pro programování více podle svých schopností a možností, než podle potřeb štábu. Sami málo účinně radili štábům při formulaci úkolů, zpracované programy měly požadavky na velká vstupní data, výpočty trvaly dlouho a výsledky byly v rámci metodiky práce velitele a štábu málo využitelné.

Ukazuje se, že jen ve vzájemném pochopení a těsné spolupráci štábů a výzkumných a projekčních zařízení byly a jsou vyvíjeny efektivní operačně taktické a týlové úkoly.

Ve využívání prostředků MAV u štábů jsou ještě rozdíly. Pramení z pohybu kádrů a jejich přístupu k využívání nových forem a metod ve velení. Ke zvýšení připravenosti lidí samotné štáby přijímají různá opatření. Rozhodujícím však zůstává možnost a kvalita školení štábů při zaměstnáních již v mírových posádkách. Stále platí, že teprve důkladná znalost vlastností programů a techniky MAV umožní příslušníkům štábu jejich efektivní využití při vlastních cvičeních. Jako vhodný způsob přípravy se osvědčila centralizovaná školení u správ MNO nebo u vojenských okruhů. Ve využívání výpočetní techniky se začínají úspěšně prosazovat absolventi VA AZ a účastníci kurzů VA AZ a některých vysokých vojenských škol. Jde tudíž i o generační problém, psychologickou záležitost.

Úkol dále snižovat počty osob a vozidel na velitelských stanovištích plní i oblast MAV. Rozšiřováním odborností příslušníků výpočetních středisek i samotných štábů a přechodem na využívání převozní výpočetní techniky s vyššími parametry spolehlivosti se počet příslušníků oblasti MAV na velitelských stanovištích od roku 1973 snížil o 30 %. Je to sice dost, ale další snižování musí pokračovat. V současné době ještě uvažujeme u svazů s 37 příslušníky, kteří zabezpečují výpočty na převozní soupravě počítače PŘÍPRAVA — 2. Rovněž 11 vozidel této soupravy je mnoho. Příznivá situace je na VS a TVS svazků, kde výpočty na převozním výpočetním automatu C — 261 uskutečňují 3—4 osoby.

Zavedením převozních malých počítačů 3. generace dojde k pětinasobnému snížení počtu osob i vozidel. Tím bude podstatně zlepšen dosud nepříznivý ukazatel, kdy za celé cvičení na jednoho „automatizátora“ (včetně řidičů) připadá jeden složitý program. Efektivní využívání výpočetních automatů bylo zaznamenáno u vševojskových svazků, kde na jednoho „mechanizátora“ připadá 30 jednodušších výpočtů na C — 261. Tyto ukazatele se však nesmí mechanicky srovnávat, protože jde o výpočty zcela odlišných kvalit, pracnosti a využitelnosti.

Požadavky na další zvyšování manévrovosti nejsou v rozporu s možnostmi převozní výpočetní techniky. Dosud při každém cvičení se přesunovala spo-

lečně se štáby a výpočty byly zahajovány v podstatně kratších časech, než stanoví normy. Využívání vlastních zdrojů elektrické energie umožňovalo dělat výpočty na C — 261 i v pochodové sestavě svazku při zastávkách. Přechodem na počítače 3. generace se situace ještě zlepšila.

Při shrnutí dosavadního vývoje vystupuje do popředí skutečnost, že již všechny štáby začaly využívat prostředky mechanizace a automatizace velení a že zvýšením znalostí a získáním zkušeností při programování došlo ke sblížení oblasti MAV se štáby. To se kladně projevilo ve vysokých počtech zpracovaných výpočtů. Jen při cvičení SOJUZ-77 to bylo více než 1500.

Předpokládaný rozvoj

Rozvoj oblasti mechanizace a automatizace velení je stanoven ve schválené „Konceptu rozvoje mechanizace a automatizace velení na období let 1976 až 1980.

V tomto roce jde v první řadě o doplnění prvosledových svazků převoznými výpočetními automaty C — 261 odborně připravenými obsluhami. Jedno i druhé se zabezpečuje.

Souběžně s tím připravujeme i zbývající štáby na využívání prostředků MAV. Tím chceme vytvořit předpoklady pro pravidelnou práci štábů s využitím prostředků MAV při všech štábních nácvicích, velitelsko-štábních a taktických cvičeních. A všude tam, kde výpočetní technika je, nebo se bude podle tabulek počtů doplňovat, organicky začlenit její využití do metodiky práce štábů. Bude pak záležet na hlavních funkcionářích svazů a svazků, aby trvali na zpracování podkladů pro rozhodnutí a plánovacích dokumentů vždy s využitím prostředků MAV.

Další podstatnější zvyšování počtů programů pro současnou techniku se nepředpokládá a to zejména z toho důvodu, že tato technika je v období plánování (již existujícími programy) plně vytížena. Tento stav lze řešit jen změnou kvantity v kvalitě jak u techniky, tak u programů. Obě tyto změny se již připravují.

Na základě uvedených skutečností v dalším rozvoji mechanizace a automatizace velení položíme důraz především na racionalizaci práce štábů na VS frontu, VS vševojskových armád, letecké armády a svazků raketového vojska a dělostřelectva s využitím výpočetní techniky 3. generace. Potřebnou pozornost budeme i nadále věnovat službám na TVS vševojskových svazů a svazků, vybraným zásobovacím základnám a nemocniční základně.

Jednoznačná orientace na převoznou výpočetní techniku zúžila možnosti výběru technických prostředků MAV. Analýza technických ukazatelů výpočetní techniky 3. generace ukázala, že pro naše nejbližší potřeby je optimální malý počítač ADT 4332 a výpočetní automat C — 266. Každý z nich bude zabudován do jednoho štábního vozidla. Srovnání s dosud používanými typy výpočetní techniky přesvědčivě ukazuje na jejich přednosti — viz. „Porovnání takticko-technických dat výpočetních prostředků“ (tab. 1 a 2).

Malý převozný počítač ADT 4332 předpokládáme zasadit v první etapě na velitelská stanoviště svazů letecké armády a u svazků raketového vojska a dělostřelectva. Převozný výpočetní automat C — 266 bude zabezpečovat výpočty na TVS vševojskových armád a divízi, u svazků letectva a vybraných zásobovacích základen a u nemocniční základny. Jejich využití v operačně taktické a týlové přípravě očekáváme postupně od roku 1979.

Tabulka 1

Porovnání takticko-technických dat výpočetních prostředků

Parametry	Příprava - 2	Malý počítač
Výpočetní prostředek	ZPA 600	ADT 4332
Rychlost výpočtu (operace/sec)	až 38 000	až 312 000
Vnitřní paměť (byt)	120 000	64 000
Vnější paměť (mil. byt)	10	1
Počet přepravovaných prostředků	5 ks T 148/N 1 OS 2 ks ŠA PV3S	1 ks T 138 ŠA*)
Obsluhy - vojáci z povolání	24	2-3*)
- vojáci zákl. služby	13	1
Plocha sestavy (m²)	700	20
Pohotovost k výpočtům	3 h	30 min

Tabulka 2

Parametry	PVA C - 261	PVA C - 266
Rychlost - sečítání (operace/sec)	125	5000
- násobení (operace/sec)	5	330
- dělení (operace/sec)	3,3	165
- děrovače (znak/sec)	10	55
- snímače (znak/sec)	15	300
Početní úkony	+ - x : % $\sqrt{a}$	+ - x : %
Počet registrů	6	14
Počet přepravovaných prostředků	1 ŠA PV3S	1 ŠA PV3S
Obsluhy-vojáci z povolání	2	2
- vojáci zákl. služby	1	1
Plocha sestavy (m²)	20	20
Pohotovost k výpočtům	20 min	20 min

Pozn. *) bez přípravy vstupních dat na svazech

Výchozím, jednotícím a rozhodujícím podkladem, který bude usměrňovat práci na racionalizaci činnosti štábů v poli, je metodika práce štábu. Na jejím základě se budou hodnotit činnosti a rozhodovat, které z nich řešit na počítači, které na výpočetním automatu a na co stačí svými možnostmi elektronická kalkulačka, či malá mechanizace.

Jedním z rozhodujících kritérií při posuzování těchto otázek musí být čas. Zpracovávat programy bude účelné jen tehdy, bude-li nalezen soulad mezi požadavky štábu a možnostmi MAV v rámci požadovaných limitů. V opačném pří-

padě budeme hledat jiné cesty. Tyto úkoly můžeme řešit kvalitně jen při těsné spolupráci všech zainteresovaných orgánů. Aby nedošlo k poklesu ve využívání mechanizace a automatizace velení, je nutné přípravné práce zahájit již v roce 1977.

Přitom chci zdůraznit, že se musíme vyvarovat starých chyb, kdy se čekalo, jaké programy příslušníci oblasti MAV sami vytvoří a podle toho, jak se v praxi osvědčily, je štáby využívaly, nebo je zavrhlly. Tento přístup způsobuje plýtvání vědeckovýzkumných a programátorských kapacit a byl po právu odsouzen. I když se při dnešní připravenosti a zájmu štábů nemůže opakovat v plném rozsahu, je třeba si to připomenout. Vedoucí úlohu zde musí sehrát orgány, které řídí rozvoj velení v součinnosti se štáby a s pracovníky oblasti MAV.

Především řídicí orgány musí zhodnotit současné programy, dát požadavky na jejich případné přepracování, nebo zpracování nových tak, aby odpovídaly úloze a místu v metodice práce štábu. Je žádoucí upustit od univerzálních širokých programů, řešících vše, ale v praxi jich lze jen pracně využívat. Pracovníci výzkumných nebo projekčních zařízení se musí zaměřit spíše na tvorbu specifických programů, které budou pracovat s menšími informačními masívy a s jednoduššími vstupními daty. Výstupní sestavy budou stručné, přehledné a diferencované zvláště pro období plánování a zvláště pro období vedení operace.

Zvláštní skupinu tvoří prostředky malé mechanizace. Jejich roztržičnost, individuální výrobu a využívání postupně úspěšně odstraňuje Stálá komise při GŠ ČSLA pro unifikaci organizačních prostředků a malé mechanizace. Vydáním „Doporučení k vybavení pracovišť hlavních funkcionářů velení pozemních vojsk prostředky mechanizace (front, armáda, divize)“ štábem Spojených ozbrojených sil, dochází k unifikaci i v rámci armád členských států Varšavské smlouvy.

Jde zejména o tabule a planšety pro potřeby operátorů, druhů vojsk a služeb, o výpočetní techniku, o kalkulační stroje, o ruční kalkulátory, o racionalizační prostředky pro práci s mapou, o diktafony a magnetofony, o psací stroje a rozmnožovací přístroje a další prostředky pro racionalizaci prací na spisovných. Stálá komise spolu s odpovídajícími materiálními hospodáři zpracovává proto konkrétní plán postupného zavádění uvedených prostředků do ČSLA již od roku 1977.

Výhodou prostředků malé mechanizace je jejich poměrně snadný nákup nebo výroba. Pro jejich využívání není nutné činit zvláštní organizační opatření. Přesto jejich využívání je nerovnoměrné a závisí do značné míry na zájmu jednotlivců. Tím se stává, že při kádrových změnách dochází k poklesům, někdy i k mezerám. I zde musí sehrát vedoucí orgány svoji úlohu jak v zavádění prostředků malé mechanizace do štábů, tak i v kontrole jejich trvalého a efektivního využívání.

Realizace celého komplexu opatření k zabezpečení dalšího rozvoje mechanizace a automatizace velení do roku 1980 si vyžádá soustředěné úsilí příslušníků MNO, štábů, výzkumných a projekčních zařízení. Všichni víme, že v 6. pětiletém plánu není místo pro extenzivní rozvoj žádné oblasti. Proto i oblast mechanizace a automatizace velení jde cestou intenzifikace jak v technice a finančních nákladech, tak i v nárocích na kádry s cílem přispět ke zvyšování efektivnosti velení vojskům.

TANKY KONTRA VRTULNÍKY

(Pokračování z VM 4/1977)

Možnosti ničení bitevních vrtulníků

Ničení nepřátelských vrtulníků není větší a úkolem jen prostředků PVO. Proti vrtulníkům můžeme použít i ruční zbraň, tanky, obrněné transportéry typu OT 64, OT 62, dělostřelectvo i PTRS.

Zde se zaměřím na možnosti ničení vrtulníků hlavními zbraněmi tanku, tj. kanónem, 12,7 mm PL kulometem a 7,62 mm spřaženým kulometem.

Použití některé z těchto zbraní závisí na konkrétní situaci, především na:

- charakteru bojové činnosti a intenzitě zavázání do boje s pozemním nepřítelem,

- vzdálenosti a převýšení cílů,
- možnostech ničení vrtulníků vzhledem ke směru a rychlosti jejich pohybu (zachycení a udržení v zorném poli daného zaměřovače),

- čase, po který můžeme vrtulníky ničit vzhledem k jejich chování (stoupání, vis, klesání).

Obsah jednotlivých závislostí rozeberu dále.

Základem úspěchu ve vzájemném palném souboji je bezesporu **včasně objevení cíle**. Základním kritériem efektivnosti vlastní střelby a hlavně zásahu první ranou je správná volba **výchozích prvků** a z nich přesné zjištění дальky cíle.

Při ničení vzdušných cílů tento požadavek vystupuje výrazně do popředí, protože osádka nemůže pozorovat výsledky střelby a střelbu opravovat tak, jako při ničení pozemních cílů podle nárazů v okolí cíle, ale pouze pomocí **stopovek svítícího střeliva**.

Přesné zjištění дальky cíle je tedy limitujícím vlivem efektivnosti střelby. Proto také výpočet účinnosti střelby vychází z balistických vlivů a nikoli z vlivu osádky.

Přesné zjištění дальky cíle můžeme zabezpečit

a) **kvalitním a nepřetržitým výcvikem osádky ve vyhledávání cílů a zjišťování дальky k nim**. Ale jen z části. Proto se ve střelecké praxi povoluje chyba v odhadu дальky ve známém terénu $\pm 10\%$ a v neznámém terénu $\pm 15\%$ skutečné дальky cíle. Chybu střelce při odhadu větší дальky než je dálka skutečná eliminuje do určité míry metný prostor. Chyba střelce při odhadu menší дальky se projeví jako „krátká“.

Z teorie střelby víme, že „metný prostor je prostor, ve kterém výška dráhy střely na sestupném oblouku nepřevyší výšku cíle“. Závisí na výšce cíle, polohovém úhlu cíle, sklonu terénu v prostoru cíle a velikosti úhlu doletu.

Závislostí tabulkového metného prostoru na výšce cíle a úhlu doletu — viz **obr. 1**.

b) **Zavedením dálkoměrů do tanků**. Potom se účinnost střelby bude přibližovat uvedeným výpočtům na základě balistických vlivů. Na několika případech ukáží, jak tabulkový metný prostor eliminuje chybu střelce v odhadu дальky.

Základní vztah:

$$TMP = \frac{V_c \cdot 1000}{Q_c}$$

TPM = tabulkový metný prostor (m)

V_c = výška cíle (m)

Q_c = úhel doletu (dc)

Výpočet velikosti TMP:

$$TMP_{1600} = \frac{V_c \cdot 1000}{Q_c} = \frac{2,8 \cdot 1000}{12} = 233 \text{ m}$$

Poměr: CH: TMP = 240: 233 = **1,03**

Tabulka 1

Dálka	Situace	Chyba odhadu dálky 15 %	Q_c (dc)	TMP (m)	Poměr CH : TMP
1 600 m		+ 240 m	12	233	1,03 : 1
2 000 m		+ 300 m	15	188	1,58 : 1
2 600 m		+ 390 m	20	140	2,78 : 1
3 000 m		+ 450 m	25	112	4,02 : 1
4 000 m		+ 600 m	37	76	7,90 : 1

Legenda :

TMP = tabulkový metný prostor (m) Q_c = úhel doletu (dc)
 CH = chyba odhadu dálky (m) V_c = výška cíle 2,8 (m)

Vzájemný vztah chyb odhadu dály a velikosti metných prostorů pro 100 mm tříštivotrhavý granát — viz **tab. 1**

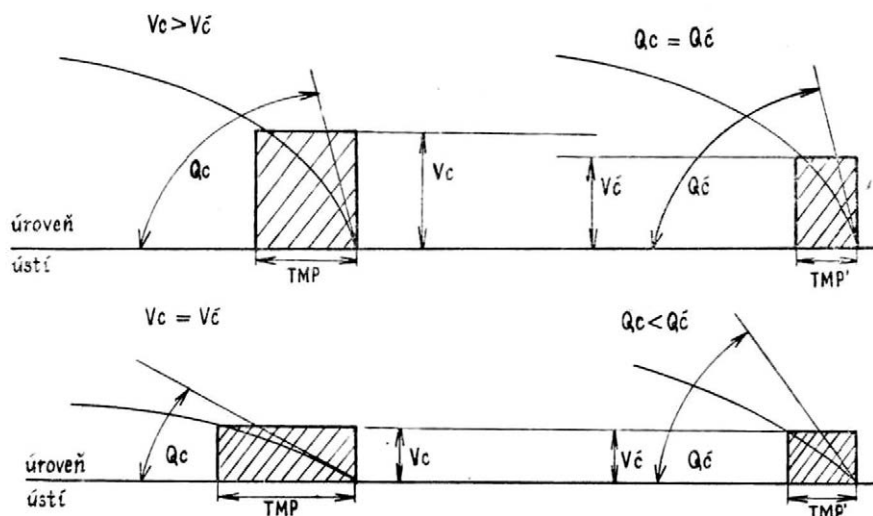
Ve vztahu mezi velikostí chyby v odhadu dálky a metným prostorem můžeme vyvodit:

- se vzrůstající dálkou roste velikost chyby odhadu dálky,
- se vzrůstající dálkou klesá velikost tabulkového metného prostoru,
- roste poměr mezi chybami odhadu dály a metnými prostory ve prospěch chyb odhadu dály.

Pro zvýšení efektivity střelby a

hlavně zásahu první ranou vyplývají tyto hlavní závěry:

1. **tanky vybavit dálkoměry** s dosahem cca 3000 m a přesností nejméně ± 3 m. Toto opatření je mj. nutné i pro zvýšení efektivity ničení pozemních cílů,
2. ve všech druzích příprav soustavně cvičit osádky ve vyhledávání i vzdušných cílů a **odhadu dály k nim,**
3. při výrobě zabezpečit, aby každá střela nebo granát pro tankový kanón **měly stopovku,**
4. kulometní pásy plnit tak, aby každý třetí až druhý náboj byl se **svítilcí střelou.**

obr. 1

Možnosti ničení vrtulníků 12,7 mm PL kulometem

Organickou zbraní tankových jednotek pro boj se vzdušnými cíli je 12,7 mm PL kulomet. Bojové a technické vlastnosti kulometu umožňující ničení vzdušných cílů o síle pancíře do 15 mm na dálky do 1500 m. Konstrukce lafety kulometu a kolimátorového zaměřovače umožňují vést palbu až do úhlu $+82^\circ$. Kolimátorový zaměřovač umožňuje střelby na cíle ve visu i cíle pohyblivé.

Převedení kulometu z pochodové do bojové polohy nesmí vycvičenému nabíječi trvat déle než 2 minuty při pohybu tanku a na místě ne déle 1:15 min. Nabíjet kulometu nesmí trvat déle než 30 s za pohybu a 20 s na místě. Je zřejmé, že do 2:30 min musí být kulomet připraven k zahájení palby.

Ze zásad bojové činnosti vrtulníků je známo, že pro komplexní úder jednou PTRS potřebují asi 40 s (na stoupání, vyhledání cíle, navádění na cíl a pokles). Z toho čas pro naši optimální činnost je kolem 25 s (vyhledávání a navádění), kdy je vrtulník zpravidla ve visu. Z uvedených časů je zřejmé, že v případném sražení bude nutné mít kulomet **trvale v bojové pohotovosti** nebo jej do ní uvést **při náznaku přítomnosti vrtulníků nepřítele** (podle charakteru bojové činnosti apod.).

Z kulometu bude střelba zpravidla nabíječ a proto po dobu střelby nemůžeme pálit z kanónu a ze spřaženého kulometu pouze do vyprázdnění zásobníku. Z toho je zřejmé, že rozhodnutí ke střelbě PL kulometem musí, po zhodnocení konkrétní situace, **přijmout nejméně velitel čety**, protože pozemní cíle „přidělené“ pro tank s PL kulometem musí rozdělit mezi zbývající 2 tanky v četě. Bude nutné zařadit tento prvek do doposud ustáleného obsahu „řízení palby“ a do bojových střelb a taktických cvičení s ostrou střelbou.

Vzhledem ke vzdálenosti vrtulníků převezme PL kulomet plnění úkolu zpra-

vidla jako druhá zbraň do dálky 1500 m [př. kanónu] a vzhledem k převýšení nad $+18^\circ$ ($+3 - 00$) jako zbraň první.

Rychlost a směr náletu vrtulníků nepřesahují možnosti pohybu zbraně a použití zaměřovacího systému.

Základní problém nevidím v otázce ničení vrtulníků, jakmile se dostane do našeho účinného dostřelu, ale v problému **jeho včasného zjištění**. Pozorování vzdušného prostoru z tanku při zavřených příklopech bude velmi ztíženo. Ukazuje se nutnost, aby tam, kde to bojová situace dovolí, pozorovali velitel a nabíječ z otevřených příklopů vzdušný prostor, řidič a střelec pak pozemní cíle. K tomu je třeba vybavit **velitele a nabíječe dalekohledy např. D 6**.

Jaká je pravděpodobnost zásahu vrtulníku?

Protože nemám „Tabulky střelby pro 12,7 mm PL kulomet“, použiji výpočtu srovnatelných „Tabulek střelby pro 14,5 mm tankový kulomet KPVT“.

Stanovené podmínky:

- uvažovaná délka střelby 500, 1000, 1500 a 2000 m,
- střelba dávkami o 5ti výstřelech,
- výška cíle 2,8 m,
- šířka cíle 2,2 m,
- koeficient figurovitosti 0,8,
- balistické a povětrnostní podmínky — tabulkové,
- výchozí prvky pro výpočet — viz

tab. 2

Základní vztahy:

- výpočet pravděpodobnosti zásahu:

$$P_z = P_v \cdot P_{\Sigma} \cdot K_f$$

- výpočet počtu dávek:

$$n_{dáv} = \frac{1}{1 - (1 - P_z)}$$

- P_z = pravděpodobnost zásahu

- x = počet ran v dávce

Tabulka 2

Dálka	Prvky	Doba letu (s)	Jádro rozptylu		Pravděpodobná úchylka	
			j_v (m)	j_{Σ} (m)	u_v (m)	u_{Σ} (m)
500 m		0,6	0,95	1,04	0,32	0,35
1000 m		1,37	1,99	2,22	0,66	0,73
1500 m		2,39	3,67	3,70	1,22	1,23
2000 m		3,70	6,06	5,75	2,02	1,92

Tabulka 3

Dálka	Prvky	Pv		Pš		Koef.	Pz %	Počet		Spolehlivost	
		P	F (P) %	P	F (P) %			dávek	ran	%	dávek ran
500 m		4,40	0,997	3,14	0,966	0,8	77	1	5	90	2 10
1000 m		2,12	0,847	1,51	0,692	0,8	47	1,04	5	90	4 20
1500 m		1,14	0,558	0,89	0,452	0,8	20	1,48	10	90	10 50
2000 m		0,69	0,358	0,55	0,289	0,8	13	2,33	15	90	17 85

$$P_{500} = \frac{1,4}{0,32} = 4,4; F(P_{500}) =$$

$$= 0,997; Pv = 99,7 \%$$

$$P_{500} = \frac{1,1}{0,35} = 3,14; F(P_{500}) =$$

$$= 0,966; Pš = 96,6 \%$$

$$Pz = 0,997 \cdot 0,966 \cdot 0,8 = 0,77 \quad Pz_{500} = 77 \%$$

$$n_{dáv} = \frac{1}{1 - (1 - Pz)^5} = \frac{1}{1 - 0,23^5} =$$

$$= \frac{1}{0,999} = 1$$

Protože však spolehlivost zasažení cíle při jedné dávce (77 %) je malá, musíme vypočítat potřebný počet dávek pro minimálně 90% spolehlivost.

Vydeme ze vztahu pro pravděpodobnost alespoň jednoho zásahu: $P = 1 - (1 - Pz)^n$, který vhodně upravíme na $(1 - Pz)^n = 1 - P$ a logaritmováním vypočteme „n“.

$$n_{\log} (1 - Pz) = \log (1 - P);$$

$$n = \frac{\log (1 - P)}{\log (1 - Pz)}$$

Pro názornost uvedeme výpočet počtu dávek pro požadovanou spolehlivost 90% při střelbě na 500 m:

$$n_{dáv} = \frac{\log (1 - P)}{\log (1 - Pz)} = \frac{\log (1 - 0,90)}{\log (1 - 0,77)} =$$

$$= \frac{\log 0,1}{\log 0,23} = \frac{0,0001 - 1}{0,362 - 1} = \frac{-1,000}{-0,638} = 1,6$$

= 1,6 ÷ 2 dávky, tj. 10 nábojů

Střední počet dávek a střeliva pro spolehlivost 90% při střelbě z 12,7 mm protiletadlového kulometu vz. 38/46 — viz **tabulku 3**.

Z výpočtů můžeme vyvodit, že pro 1 zásah musíme:

- na vzdálenost 500 m vypálit 2 dávky, tj. 10 ran,
- na vzdálenost 1000 m vypálit 4 dávky, tj. 20 ran,
- na vzdálenost 1500 m vypálit 10 dávek, tj. 50 ran a
- na vzdálenost 2000 m vypálit 17 dávek, tj. 85 ran.

Možnosti ničení vrtulníků tankovým kanónem

Chceme-li naplňovat na stupni tanková jednotka obecnou zásadu „ničit nepříteli na maximální vzdálenosti“, potom je to u tanku kanón, který může zahájit za určitých podmínek (ukáži dále) efektivní střelbu i na vrtulníky do vzdálenosti cca 3000 m.

Je však řada složitých problémů, které je třeba řešit v oblasti výcviku, učební a výcvikové základny, modernizace zbraňových a zaměřovacích systémů i ve střelivu. Nejsou to však problémy neřešitelné. Některé obecné a společné jsem naznačil v předešlé části. Zde uvedu některé zvláštnosti.

Jedním z hlavních vlivů bude charakter bojové činnosti a intenzita zavázání do boje s pozemním nepřítel. Doposud ustálený obsah pojmu „Řešení střeleckých úloh“ zahrnoval v podstatě pozemní cíle. V soudobé bojové činnosti bude nutné začlenit do komplexu tohoto pojmu i **ničení vrtulníků**. Zde musí velitel rozhodnout, který cíl je nebezpečnější a podle potřeby „přerozdělit“ **palebné úkoly**.

Podle známých zásad bojové činnosti budou nepřátelské vrtulníky nalétávat či stoupat jen do maximálně nutné výšky (ochrana proti prostředkům PVO). Uvažujeme-li výšku zpravidla do 100 m nad

terénem, pak rozsah náměru kanónu i se zapnutým stabilizátorem bohatě stačí na jejich ničení (uvažujeme převýšení vrtulníků do 100 m a náměr kanónu umožňuje ničit cíle až do převýšení 300 m na každých 1000 m dálky). Dostřel kanónu se zaměřovačem je až 6900 m. Efektivní střelbu uvažují však cca do 3000 m.

Současné vrtulníky ani při maximální rychlosti letu či stoupání **nemohou uniknout** ze zorného pole pozorovacích a zaměřovacích systémů tanků. Vrtulník AH-1G HUEY CORBA při maximální rychlosti 350 km/h a bočním pohybu uletí asi 97 m/s a horizontální sledovací rychlost věže tanku je asi 255 m/s na každých 1000 m dálky. Rychlost stoupání uvažujeme asi 10 m/s a vertikální sledovací rychlost stabilizátoru tanku je asi 76 m/s na každých 100 m dálky. Zorné pole zaměřovacího dalekohledu TŠ-2B-22 je asi 150 metrů a 300 m na každých 1000 m dálky.

Uvažujeme-li čas asi 25–30 s pro ničení vrtulníku, pak vycvičená osádka vystřelí 2–3 mířené rány, což podle pravděpodobnosti zásahu stačí pro jeden zásah na vzdálenost 2600 m.

Společným problémem zůstává včasnost objevení vrtulníků.

Další cestou ke zvýšení efektivity střelby na vrtulníky je vhodná úprava střeliva.

Jaká je pravděpodobnost zásahu vrtulníku tankovým kanónem?

Stanovené podmínky:

- výška cíle 2,8 m,
- šířka cíle 2,2 m,
- koeficient figurovitosti 0,8,
- balistické a povětrnostní podmínky — tabulkové,
- výchozí prvky pro výpočet — viz **tab. 4**

Výpočet pravděpodobnosti zásahu na $D = 1600$ m

Podmínky:

výška cíle	2,8 m
šířka cíle	2,2 m

koeficient figurovitosti 0,8
základní vztah: $P_z = P_v \cdot P_{\text{š}} \cdot K_f$
 P_z = pravděpodobnost zásahu
 P_v = pravděpodobnost výšková
 $P_{\text{š}}$ = pravděpodobnost šířková
 K_f = koeficient figurovitosti cíle

Výpočet:

$$P = \frac{1,4}{0,4} = 3,5;$$

$$F(P) = 0,982; P_v = 98,2 \%$$

$$P = \frac{1,1}{0,3} = 3,66;$$

$$F(P) = 0,986; P_{\text{š}} = 98,6 \%$$

$$P_z = 0,982 \cdot 0,986 \cdot 0,8 = 0,775$$

$$P_{z1600} = 77,5 \%$$

Pravděpodobnost jednoho zásahu při jednom výstřelu je tedy 77,5 %. To je však střelba nespolehlivá i když hospodárná. Musíme si zjistit, kolik potřebujeme nábojů, abychom **spolehlivě 1X** zasáhli vrtulník.

Základní vztah:

$$P = 1 - (1 - P_z)^n; n = \text{počet ran}$$

$$P_1 = 1 - (1 - 0,775)^1 = 1 - 0,225 = 0,775 \quad 77,5 \%$$

$$P_2 = 1 - (1 - 0,775)^2 = 1 - 0,225^2 = 0,505 = 0,9495 \quad 94,95 \%$$

Porovnáme-li výsledek s obecně uznanými zásadami, že:

— střelba je dostatečně spolehlivá, když $P = 90 \%$ a

— střelba je zcela spolehlivá, když $P = 95-97 \%$, pak na vzdálenost 1600 m bude vrtulník zcela spolehlivě **1X** **zasážen při dvou výstřelech**.

Spolehlivost střelby a spotřeba střeliva alespoň pro jeden zásah tankovým kanónem D 10-T2S — viz **tab. 5**

Jak dokazují výpočty, bude na vzdálenost 1600 m a 2000 m při dvou výstřelech

Tabulka 4

Dálka (m)	Prvky	Doba letu střely (s)	Pravděpodobná úchylka	
			ú _x (m)	ú _y (m)
1600		1,8	0,4	0,3
2000		2,4	0,4	0,4
2600		3,2	0,6	0,7
3000		3,8	0,7	0,9

Tabulka 5

Dálka \ Prvky	Pv		Pš		Koef.	Pz %	Spolehlivost	
	P	F (P) %	P	F (P) %			%	ran
1600 m	3,5	0,982	3,66	0,986	0,8	77,5	77,5 94,95	1 2
2000 m	3,5	0,982	3,5	0,982	0,8	77,0	77,0 94,76	1 2
2600 m	2,33	0,884	1,57	0,710	0,8	50,2	50,2 75,2 98,77	1 2 3
3000 m	1,57	0,710	1,21	0,586	0,8	33,3	33,3 55,7 70,5 80,3 86,9 91,25	1 2 3 4 5 6

lech a na vzdálenost 2600 m při 3 výstřelech spolehlivě 1 zásah. Na vzdálenost 3000 m musíme však již vypálit 6 ran.

Při této analýze vyvstává jedna závažná otázka. Je pro zničení nebo poškození vrtulníku potřeba **vždy přímý zásah**? Nestačí na jeho vyřazení z boje střepina, svazek střepin, nebo tlaková vlna? Domnívám se, že ano.

Účinnost střelby v podstatě určují dvě základní kritéria:

— spolehlivost a hospodárnost střelby a
— čas potřebný ke zničení cíle, tj. k vypálení potřebného počtu ran.

Časová relace úderu vrtulníku PTRS a palby kanónu pro spolehlivý zásah cíle — viz **tab. 6**

Z časových relací můžeme vyvodit:
— do vzdálenosti 2000 m je souboj tank—vrtulník v podstatě rovnocenný,
— nad 2000 m je čas výhodnější pro vrtulník. Jde o časovou relaci vlastního palebného souboje bez přihlédnutí k před-

Tabulka 6

Dálka \ Zbraň	Vrtulník				Tank				Úspěšnost V:T
	spolehlivost	potř. PTRS	čas na 1 PTRS	času	spolehlivost	potř. ran	čas na 1 ránu	času	
1600 m	75	2	8 s	16"	94,05	2	10"	20"	1:0,8
2000 m	82	2	10 s	20"	94,76	2	10"	20"	1:1
2600 m	90	1	13 s	13"	98,77	3	10"	30"	1:0,4
3000 m	100	1	15 s	15"	91,25	6	10"	60"	1:0,25

Legenda:

Rychlost letu PTRS uvažují 200 m/s

Rychlost letu granátu 900 m/s = čas letu zanedbatelný

Čas potřebný pro komplexní přípravu další rány minimálně 10 s.

chozí a následné činnosti vrtulníku (stoupaní, vyhledávání, pokles).

K úpravě kanónového střeliva pro zvýšení efektivity střelby.

Jsem přesvědčen o možnosti **poškodit a vyřadit vrtulník z boje i bez přímého zásahu.**

Vycházím z názorů a závěrů o průbojnosti, účinku střepin a tlakové vlny na živou sílu nekrytou i krytou a na různou bojovou techniku, které vyjádřil ve své práci pplk. doc. ing. Č. Jirsák, CSc. (Úvod do teorie účinné střelby, VAAZ 1972, č. tisku S-1708).

Z této práce vyjímám pro dokumentaci několik údajů **upravených oblastí zásahů střepinami 100 mm granátu:**

a) stojící živé síly:

šířka = 31 m, hloubka = 13 m, obsah = 400 m²,

b) ležící živé síly:

šířka = 22 m, hloubka = 9 m, obsah = 200 m²

c) **poloměr ničivého účinku střepin na: OT = 0,5 m nákladní auta = 2 m.**

Domnívám se, že účinek střepinami a tlakovou vlnou na vrtulníky a zvláště vrtulníky při letu bude obdobný **jako na nákladní auta.**

Blížší údaje, grafy a výpočty jsou v uvedených pracích.

V případě opodstatněnosti těchto údajů je zřejmé, že velikost cíle by se tím zvětšila o 2 m na každou stranu, tzn. šířka z 2,2 m na 6,2 m a výška z 2,8 m na 6,8 m.

Již na první pohled je zřejmé, že pravděpodobnost zásahu výrazně vzroste. Za těchto podmínek by vzrostla ze 33,3 % asi na 78 % při dále střelby 3000 m a pro jeden zásah by při spolehlivosti střelby 94,5 % **stačily 2 rány místo 6 ran.**

Při úvaze, že musíme mít poloměr ničivého účinku jako na OT (0,5 m), pak na 3000 m vzroste pravděpodobnost zásahu ze 33,3 % na 57,2 % a pro spoleh-

livou střelbu stačí místo 6 ran **vypálit pouze 3 rány.** I tento výsledek není zanedbatelný.

Naplnění této možnosti si však žádá úpravu střeliva. Řešení vidím ve dvou směrech:

1. Do vhodně zvolené počty (např. 6 ks) tříštivotrhavých granátů pro tankový kanón místo zapalovačů „nz 10 bv“ šroubovat **časovací a nárazové zapalovače T 6 nebo T 7, které se používají pro granát do H 122 mm** a umožňují rozprask granátu podle nastaveného času v závislosti na dále cíle. Časování odkuklovacím klíčem ze soupravy dělové brašny.

Pro správnou činnost stačí upravit časovou reiaci účinku zapalovače vzhledem k různým počátečním rychlostem obou granátů. Granáty můžeme použít **také jako nárazové.** Nábojnice barevně označit a vojskům naříditi tyto náboje spotřebovat k ničení pozemních cílů jako poslední. Mohou tvořit nedotknutelnou zásobu pro kanón.

Toto řešení **nevyžaduje zvláštních finančních nákladů.**

2. Zvážit potřebu a vhodnost vyvinutí a zavedení **tříštivotrhavého granátu např. s dvojitou stěnou**, aby při rozprasku se vytvořilo více střepin (obdobu rakety pro RM 122), nebo šrapnelového granátu **vždy s časovacím nárazovým zapalovačem.** Rozprask granátu podle nastaveného času nebo po nárazu na terén. Barevně označit, spotřebovávat jako poslední. Řešení si vyžadá **sice určité finanční náklady**, ale jsem přesvědčen, že **efektivnost** střelby na vrtulníky by se **dále zvýšila.** Řešení vyžaduje další výpočty a experimenty.

Možnosti ničení vrtulníků 7,62 mm spřaženým kulometem

Bojové a technické vlastnosti kulometu neumožňují ničit pancéřové cíle. Pro ničení vrtulníků je však můžeme použít, protože vzhledem ke snížení váhy jsou na vrtulnících pancéřována pouze některá místa (motorový prostor, prostor osádky apod.) a to jen na spodní část trupu. Maximální dálku střelby uvažovat do 1500 m, **nejčastěji však asi do 1000 m.**

Jaká je pravděpodobnost zásahu vrtulníku spřaženým kulometem.

Stanovené podmínky:

- uvažovaná délka střelby 500, 1000 a 1500 m,
- střelba dávkami o 5ti výstřelech,
- výška cíle 2,8 m,
- šířka 2,2 m,

- koeficient figurovitosti 0,8,
- balistické a povětrnostní podmínky — tabulové,
- potřebné výchozí údaje pro výpočty — viz **tab 7**

Na základě komplexního výpočtu můžeme sestavit tabuku „Střední počet dávek a střeliva pro spolehlivost 90% při střelbě ze 7,62 mm kulometu SGM1“ — viz **tab. 8**

Abychom alespoň 1X zasáhli cíl, musíme vypálit na vzdálenost:

- 500 m 2 dávky, tj. 10 ran
- 1000 m — 3 dávky, tj. 15 ran a
- 1500 m — 7 dávek, tj. 35 ran.

Tabulka 7

Dálka \ Prvky	Doba letu (s)	Úhel doletu (dc)	Pravděpodobná úchylka	
			ú _y (m)	ú _z (m)
500 m	0,8	7	0,3	0,3
1000 m	2,1	28	0,6	0,5
1500 m	3,9	74	1,2	0,8

Tabulka 8

Dálka \ Prvky	Pv		Pš		Koeff.	Pz %	Počet		Spolehlivost	
	P	F (P) %	P	F (P) %			dávek	ran	%	dávek ran
500 m	4,67	0,998	3,67	0,987	0,8	79	1	5	90	2 10
1000 m	2,33	0,884	2,20	0,862	0,8	61	1,01	5	90	3 15
1500 m	1,22	0,589	1,38	0,648	0,8	31	1,18	10	90	7 35

Tabulka 9

Zbraň \ Prvky	Dálka	Ran	Zásahů	Poznámka
100 mm tankový kanón	2700	5	2	v prostoru cílů přehradná palba
122 mm houfnice	2700	4	—	
PTŘS	1700	2	1	
PLDvK 30 mm	1700	60	2	střelba byla přesná, ale nesprávná
14,5 mm kulomet KPVT	1700	40	—	
12,7 mm PL kulomet vz. 38/46	1700	40	1	
7,62 mm spřažený kulomet S6MT	1700	40	—	velká dálka střelby

Závěr

Ze studia literatury domácí i zahraniční je zřejmé, že bitevní vrtulníky jako prostředky palebné podpory pozemních vojsk a hlavně ničení obrněných cílů **se budou dále modernizovat a zavádět do výzbroje vojsk.**

S jejich použitím musíme počítat i na **Středoevropském válčišti**, jak ukazují zkušenosti z posledních cvičení armády NSR.

Mohu vyslovit názor, že ve skutečném palebném souboji „tank—vrtulník“ není ani současný tank zcela bezbranný. **Po zavedení dálkoměrů a případně i úpravě střeliva je pravděpodobné, že efektivnost ničení vrtulníků vzroste.**

Na závěr chci ukázat, jak praktické výsledky střelby při ničení vrtulníků typu COBRA na ukázce ve VVP BOLETICE potvrdily realnost výše uvedených teoretických výpočtů.

Počty zásahů vrtulníků různými zbraněmi — viz **tab. 9**

MOSTOVÁ A PŘÍVOZOVÁ PŘEPRAVA

Mostová a přívozová přeprava patří mezi nejvýznamnější druhy přeprav přes vodní překážky. Při násilných přechodech ji zabezpečuje ženijní vojsko, které je k tomu vycvičeno a disponuje příslušnou technikou.

Mostová přeprava je nejvýkonnějším druhem přepravy. Její význam vyplývá z toho, že i v současné době je třeba počítat s přepravou přes nebrodné řeky po mostech zhruba 50 až 60 % dopravní a bojové techniky vševojskových svazků, 70 až 80 % dopravní a bojové techniky záloh a druhého sledu armády a frontu.

Ve srovnání s ostatními druhy přeprav je mostová přeprava mnohem rychlejší a výkonnější, má však velkou nevýhodu ve značné zranitelnosti. Mosty jsou snadno zjistitelné a nepřítel je bude ničit všemi prostředky, včetně jaderných zbraní. Mimo to dochází na mostových přepravištích ke značnému nahromadění přepravovaných vojsk, což je další nevýhodou.

Vzhledem k těmto nevýhodám bude nutné často mostovou přepravu omezovat ve prospěch přepravy přívozové, a to i za cenu značného snížení tempa přepravy.

Přívozová přeprava je mnohdy považována pouze za doplňkový druh pro ostatní druhy přeprav, hlavně pro přepra-

vu mostovou. Přívozová přepraviště zřizujeme totiž tehdy, jestliže bojová situace nedovoluje zřídit mostová přepraviště, nebo není-li pro stavbu mostů dostatek materiálu.

Tento názor chci poopravit. Stále častěji bude docházet k tomu, že „situace na bojišti nedovolí zřizovat mostová přepraviště“, nebo že pro stavbu mostů nebude (hlavně vzhledem k vysokým předpokládaným ztrátám přepravních prostředků v útočných operacích) dostatek materiálu. Mimo to beru v úvahu, že na širokých vodních překážkách je přívozová přeprava, spolu s plavidlovou přepravou na plovcích obrněných transportérech, hlavním druhem přepravy.

V porovnání s mostovými mají přívozová přepraviště podstatně menší kapacitu, jsou však těžce zjistitelná, mnohem méně zranitelná a zpravidla nebudou dosti efektivním cílem pro jaderné úderové protivníka.

Při rozboru současných možností zřizovat mostová a přívozová přepraviště silami a prostředky ženijního vojska hodnotíme zejména takticko-technické parametry přepravních prostředků pro mostovou a přívozovou přepravu, možnosti manévru přepravními prostředky pro mostovou a přívozovou přepravu a naplněnost ženijních útvarů přepravními prostředky.

Zhodnocení takticko-technických parametrů přepravních prostředků pro mostovou a přívozovou přepravu

K zabezpečení mostové přepravy při násilných přechodech vodních překážek používáme pontonové mostové soupravy PMS. Jen výjimečně mostních automobilů AM-50, které jsou začleňovány do sestav odřadů zabezpečení pohybu pluků a divizí a slouží hlavně k přemostění úzkých vodních překážek za přesunu.

Přívozovou přepravu zabezpečujeme převážně soulodími z mostové soupravy

PMS a v omezené míře také pásovými samohybnými soulodími GSP. Proto zhodnotím takticko-technické parametry mostové soupravy PMS a soulodí GSP.

Při hodnocení soupravy PMS beru v úvahu, že z koncepčního hlediska je možné plovoucí mosty rozdělit v podstatě do tří základních kategorií:

— **klasické pontonové mosty** s členěnými podpěrami a mezerami mezi jed-

notlivými pontony (např. československá souprava SMS, sovětská TPP, americká M4 a M4T6 a západoněmecká 16/30/50);

— **pontonové mosty se spojitou plovoucí podpěrrou**, u nichž je nosná mostní konstrukce přímo součástí pontonových dílů, které se vzájemně spojují do souvislého pásu bez mezer mezi jednotlivými díly (sovětská souprava PMP, americká RIBBON a již zastaralá západoněmecká 50/80);

— **obojživelné mosty**, zřizované ze samohybných vozidel, sestávajících z obojživelných podvozků se zabudovanou nosnou konstrukcí a z plováků (francouzská souprava GILLOIS, americká MFAB-F a západoněmecká M2).

Zatímco klasické pontonové mosty jsou v současné době již zastaralé a jsou postupně vyřazovány z výzbroje moderních armád, splňují další dva druhy (s výjimkou soupravy 50/80) požadavky kladené na soudobé mosty.

Při porovnání moderních mostů se spojitou plovoucí podpěrrou s obojživelnými mosty jsem dospěl k závěru, že mostové soupravy se spojitou plovoucí podpěrrou mají tyto výhody:

— výrazně menší ponor mostů a přívozových soulodí,

— lepší průchodnost vozidel soupravy terénem,

— podstatně nižší pořizovací cenu,

— možnost přepravy vzduchem v podvěsu vrtulníků příslušné únosnosti,

— v době, kdy je souprava zasazena na vodní překážce a kdy je nejzranitelnější prostředky napadení nepřítel, jsou její dopravní prostředky v bezpečné vzdálenosti (v místě soustředění prázdných vozidel soupravy) a nebudou zpravidla zničeny zároveň s mostem či soulodími,

— v době provozu po pontonovém mostě mohou být prázdná vozidla soupravy využita na dopravu materiálu pro záměnu mostu nízkovodním mostem z výpomocného materiálu.

Obojživelné mostové soupravy mají tyto výhody:

— malá závislost na stavu břehů vodní překážky,

— obojživelnost vozidel soupravy (důležitá hlavně při začlenění do předstunutých odřadů),

— menší závislost na rychlosti proudu vodní překážky,

— lepší plavební motorizace a tím i lepší způsobilost pro manévry do prostoru záložního přepraviště.

Porovnání takticko-technických dat československé soupravy PMS s nejmo-

dernějšími soupravami západních armád — viz **tabulku 1**.

V **tabulce 2** jsem vyjádřil, jak jednotlivé soupravy splňují takticko-technické požadavky, kladené na vojenské doprovodné mosty s plovoucími podpěrami. Z obou tabulek plyne, že souprava PMS je soupravou skutečně špičkovou. Značným kladem je i skutečnost, že zatímco v západních kapitalistických armádách je používána dosud celá řada pontonových mostových souprav, z nichž některé jsou již značně zastaralé, je u nás zavedena prakticky jedna souprava (PMS), s celkově vynikajícími parametry. Skutečnost, že obdobná souprava je ve výzbroji i ostatních armád států Varšavské smlouvy, umožní v případě války součinnost a značně usnadní zásobování náhradními díly, popř. pontonovými díly.

Pásové samohybné soulodí GSP je určeno ke zřizování přívozových přepravišť na širokých a středně širokých vodních překážkách. Obojživelnost, pásové podvozky a poměrně vysoká rychlost přesunu, spolu s pohotovostí ke stavbě přívozových soulodí, vytvářejí podmínky k využití tohoto prostředku zejména k zabezpečení přepravy tanků předstunutých odřadů.

Soulodí GSP mají tato základní takticko-technická data:

— maximální únosnost na vodě	52,0 t,
— maximální rychlost plavby s plnou zátěží	7,7 km/h,
— maximální rychlost plavby nezátíženého soulodí	10,8 km/h,
— rychlost přesunu po komunikacích	40,0 km/h,
— rychlost přesunu terénem	18,0 km/h,
— čas potřebný pro sestavení soulodí	4—8 min,
— váha obou polosoulodí	34,0 t,
— obsluha soulodí	2×3 muži.

Jeden koloběh soulodí GSP na řece o šířce 100 m trvá 12 až 15 minut, na řece o šířce 300 m asi 15 až 20 minut. Z doby jednoho koloběhu můžeme odvodit přepravní kapacitu jednoho soulodí GSP, která činí 4—5 tanků za hodinu na řece o šířce cca 100 m, nebo 3—4 tanky za hodinu na řece cca 300 m široké.

Porovnáme-li parametry pásového samohybného soulodí GSP s parametry obojživelných mostových souprav kapitalistických armád (**viz tabulku 1**) je zřejmé, že GSP předčí obojživelné mostové soupravy GILLOIS, MFAB-F i M-2 v průchodnosti terénem, v nejnižší vlastní váze soulodí téže únosnosti, v počtu obsluhy potřebné k sestavení soulodí i k zabezpečení přepravy a v krátkosti doby po-

Tabulka 1

Porovnání hlavních takticko-technických dat soupravy PMS a nejmodernějších mostových souprav západních kapitalistických armád

Druh a typ soupravy a země původu Hodnocený ukazatel	Mosty se spojitou plovoucí podpěrou		Obojživelné mosty		
	PMS (ČSSR)	Ribbon (USA)	Gillois (Francie)	MFAB-F (USA)	M-2 (NSR)
1. Únosnost mostu v tunách	60/20	60	50	50	60
2. Šířka vozovky mostu v metrech	6,5	4,1	4,0	4,1	5,6
3. Teoretická přepravní kapacity mostu (tanků za hodinu)	700	400	400	400	700
4. Čas potřebný na stavbu 120 bm mostu základní únosnosti v minutách	30	50	75	50	50
5. Počet vojáků, tvořících osádky vozidel soupravy, potřebných pro postavení 120 bm mostu	54	54	60	45	42
6. Počet metrů mostů vezených na jednom vozidle	6,75	6,7	8,0	8,0	8,6
7. Celková hmotnost mostního vozidla v tunách	17,6	12,0*)	27,0	21,0	21,5
8. Zatížení na jedno kolo v Kilonewtonech (v Megapondech)	21,6 (2,2)	29,4*) (3,0)*)	66,2 (6,75)	51,5 (5,25)	53,0 (5,4)
9. Únosnost přívozových soulodí v tunách	40—180	40—180*)	20—80	30—70	30—100
10. Rychlost plavby soulodí zatíženého jedním středním tankem (km/h)	5,4—9,7	7,0—11,0*)	10,0**)	10,0**)	12,0**)
11. Délka ramp přívozových soulodí (v metrech)	2,4	2,4*)	5,0	5,8	4,15
12. Čas potřebný na sestavení soulodí únosnosti 50, nebo 60 t v minutách	5—8	5—8*)	do 10	do 10	do 10
13. Rychlost plavby při manévru na záložní mostové, či přívozo- vé přepraviště (km/h)	8	10*)	12	12	15

Poznámky: – data označená v tabulce *) jsou odvozena ze známých údajů a s přihlédnutím ke skutečnosti, že souprava byla konstruována podle sovětské soupravy PMP (naši PMS),

- rychlosti plavby soulodí, zatížených jedním středním tankem, uvedené v bodě 10 a označené **), byly rovněž odvozeny ze známých údajů,
- u délky ramp přívozových soulodí (bod 11) beru v úvahu, že obojživelné soupravy mají mnohem větší ponor a proto jejich delší rampy nejsou zvláštním kladem, ale spíše nutností.

Tabulka 2

Pořadí soupravy PMS a nejmodernějších mostových souprav západních kapitalistických armád v jednotlivých takticko-technických ukazatelích

Hodnocený ukazatel	Pořadí soupravy				
	PMS	Ribbon	Gillois	MFAB-F	M-2
1. Únosnost mostu a variabilita únosnosti soulodí	1	3	4	5	2
2. Přepravní kapacita mostu	1—2	3—5	3—5	3—5	1—2
3. Rychlost stavby mostu	1	2—4	5	2—4	2—4
4. Stupeň mechanizace soupravy (minimalizace osádek vozidel)	3—4	3—4	5	2	1
5. Minimalizace počtu vozidel na dopravu soupravy	4—5	4—5	2—3	2—3	1
6. Průchodnost vozidel soupravy v terénu	1	2	5	3	4
7. Rychlost přesunu vozidel soupravy po komunikacích	1	2—3	5	4	2—3
8. Možnosti využití prázdných vozidel soupravy na výpomocné mosty (nebo jiného materiálu)	1	2	nelze	nelze	nelze
9. Ponor mostu a přívozových soulodí	1—2	1—2	5	3—4	3—4
10. Schopnosti manévru — po souši s materiálem soupravy	1	2	5	4	3
	— po vodě	5	4	2—3	2—3
	— vzduchem	2	1	nelze	nelze
11. Závislost doby stavby mostu na březích překážky	4—5	4—5	1—3	1—3	1—3
12. Možnost zabezpečit mostovou a přívozovou přepravu při vyšších rychlostech proudu	4—5	4—5	2—3	2—3	1
13. Rychlost přechodu z mostové přepravy na přívozovou a naopak	zhruba stejná				
14. Velikost ložné plochy přívozových soulodí	1	3—5	3—5	3—5	2

Poznámka: Pořadí v jednotlivých ukazatelích jsem stanovil podle údajů v tabulce 1 a podle ostatních vlastností souprav, které jsem nemohl v tabulce 1 vyjádřit.

třebné na sestavení soulodí. Naproti tomu zaostává GSP za všemi obojživelnými mostovými soupravami v rychlosti plavby a v rychlosti přesunu po komunikacích.

Z porovnání vyplývá, že soulodí GSP je jako prostředek pro přívozovou pře-

pravu plně srovnatelné se zahraničními obojživelnými soupravami a v řadě parametrů je i předčí. Zásadním nedostatkem soulodí GSP však je, že se nedají spojovat do mostu, což západní obojživelné soupravy umožňují.

Možnosti manévru prostředky pro mostovou a přívozovou přepravu

Mají-li přepravní prostředky pro mostovou a přívozovou přepravu odpovídat požadavkům soudobého boje, musí být schopny pohotového manévru. Manévrovat materiálem soupravou PMS můžeme po souši, po vodě a za určitých podmínek i vzduchem. Samohybná soulodí jsou schopna manévru po souši a po vodě, pro manévr vzduchem nejsou uzpůsobena.

Pro manévr po souši je souprava PMS velmi dobře uzpůsobena a má pro něj nejlepší parametry ze všech dosud zavedených moderních pontonových souprav socialistických i kapitalistických armád [viz tabulku 1 ukazatel 8 a tabulku 2 ukazatele 6, 7, 10a]. Určitou nevýhodou je zde sice skutečnost, že souprava není obojživelná, takže není schopna při přesunech po souši sama překonávat hlubší vodní překážky. Tato nevýhoda je však do značné míry kompenzována schopností vozidel soupravy brodit až do hloubky vody 1,5 m.

Vzhledem k malým vzdálenostem vodních překážek, nebude zpravidla možné zasadit materiál jedné a téže soupravy na dvou po sobě jdoucích překážkách, a to ani tehdy, bude-li postavený most využit pouze pro dobu přepravy divize prvního sledu. Rovněž dvojí použití stejné soupravy v průběhu jediného dne nebude zpravidla reálné.

Bude-li totiž průměrná vzdálenost (vzdušnou čarou) dvou řek, na nichž má být opakovaně použito materiálu PMS, 80 km, je reálné uvažovat délku trasy pro přesun soupravy asi 110–130 km a průměrnou rychlost přesunu 20–25 km/h. Přitom můžeme počítat:

- na podrobný ženíjný průzkum a zřízení mostového přepraviště 2 hodiny
- na přepravu vojsk po mostě 3–6 hodin
- na očištění mostu, rozebrání a naložení materiálu a sestavení pochodového proudu 2 hodiny
- na manévr do prostoru nového zasazení 5–6 hodin
- na časovou zálohu 4 hodiny

Celkem 16–20 hodin

Časová záloha zahrnuje dobu potřebnou na případný manévr mostu po vodě, na řešení nepředvídaných situací při přesunech, či při zřizování nebo odstranění následků po nepřátelském napadení přepraviště, nebo pochodového proudu soupravy za přesunu.

Do cyklu zasazení PMS ovšem započítáme i čas, potřebný na ošetření a opravy vozidel (pokud k tomu nestačila doba kdy most byl v provozu), k drobným opravám poškozených dílů soupravy, k výdeji stravy a odpočinku, takže celková minimální délka cyklu zasazení dosáhne 24 hodin.

Pásová samohybná soulodí GSP jsou pro manévr po souši rovněž dobře uzpůsobena. Porovnáme-li způsobilost těchto prostředků pro manévr po souši s obojživelnými soupravami západních kapitalistických armád, zjistíme, že GSP má sice menší rychlost přesunu po komunikacích, ale větší průchodnost terénem.

Celkově můžeme konstatovat, že mostová souprava PMS je pro manévr po souši uzpůsobena velmi dobře a i soulodí GSP má po této stránce parametry odpovídající soudobým požadavkům.

Pro plánování rokádního manévru (po vodě i po souši) k odsunu prostředků pro mostovou či přívozovou přepravu z prostorů předpokládaných jaderných úderů nepřítel bere v úvahu dobu od zřízení přepraviště, do jeho možného napadení jadernými zbraněmi. Podle sovětských parametrů trvá zjištění přepraviště moderními průzkumnými prostředky (včetně družic) a vyrozumění prostředků napadení zhruba jednu hodinu. Další hodinu pak trvá ověření cíle (zpravidla letECKY) a napadení cíle. Můžeme tedy očekávat, že v pro nás nepříznivých podmínkách (a naopak příznivých podmínkách pro průzkum prostředky protivníka) můžeme očekávat napadení přepraviště jadernými zbraněmi už po dvou hodinách od jeho zřízení. Z toho vyplývá, že s rokádním manévrem prostředky pro přívozovou, ale hlavně pro mostovou přepravu, bude třeba počítat i v rámci přepravy průvlekových divizí.

Při kalkulaci možností manévru soupravou PMS po vodě počítáme s jedním

motorovým vlečným člunem MO-111 P na soulodí sestavené ze tří pontonových dílů a průměrnou rychlost plavby 8 km/h.

Jde-li např. o manévry po vodě mostem nebo přívozovými soulodími z poloviny soupravy PMS na záložní přepraviště, vzdálené 5 km poproudě nebo protiproudě od původního přepraviště, na vodní překážce s rychlostí proudu 1,3 m/s (průměrná rychlost proudu na předpokládaném válečisti), bude plavba trvat po proudu 24 minut a proti proudu 91 minut.

U mostového přepraviště navíc započítáme do celkové doby trvání manévru i čas potřebný na zvednutí kotev a rozpojení mostu, po plavbě pak na opětné spojení mostu u břehu, jeho otočení do osy mostu a přípravu k přepravě. Na tuto činnost je celkem zapotřebí asi 20 minut.

Poměr dob, potřebných na poproudění i protiproudění manévru (od přerušení přepravy na hlavním přepravišti do zahájení přepravy na záložním přepravišti) za podmínek, které jsem uvedl, bude tedy u přívozového přepraviště 1:3,8 ve prospěch poproudění manévru a u mostového přepraviště 1:2,5 rovněž ve prospěch poproudění manévru.

Pro stejný manévry (na vzdálenost 5 km), ale po souši, je třeba počítat s nejnětnejším očištění a naložením materiálu PMS na vozidla a s opětnou stavbou mostu či přívozového soulodí v novém prostoru, co činí asi 1,5 až 2 hodiny. Rychlost přesunu vozidel soupravy po souši můžeme uvažovat 15 km/h (částečně po cestě, částečně terénem). Celková doba, potřebná pro manévry, bude pak činit asi 110 až 140 minut.

Pásovými samohybnými soulodími GSP můžeme manévrovat do prostoru záložního přepraviště jak po vodě, tak po souši. V jednotlivých případech bude rozhodující, která varianta bude rychlejší. Pro názornost ukáží možnosti manévru soulo-

dimi GSP za stejných podmínek jako v předchozím příkladě manévru materiálem PMS, to jest na vzdálenost 5 km, při rychlosti proudu 1,3 m/s. Trasu přesunu uvažují stejně dlouhou po vodě i po souši (vodní trasa nebude přímá, stejně jako zvolená trasa přesunu po souši). Průměrnou rychlost přesunu po souši předpokládám 15 km/h (částečně terénem a částečně po komunikaci). Průměrná rychlost plavby bude 10 km/h. Průměrná doba, potřebná pro rozvinutí soulodí z dopravní polohy pro přesun po souši do provozní polohy pro plavbu, nebo naopak, je 6 minut.

Za uvedených podmínek bude trvat zmíněný rokádní manévry soulodími GSP:

- po vodě po proudu 21 minut,
- po vodě proti proudu 51 minut,
- po souši 32 minut.

Pjde-li tedy o rokádní manévry proti proudu řeky, bude časově výhodnější uskutečnit je po souši. Manévry po proudu bude naopak rychlejší po vodě.

Na vodní překážce s nulovou rychlostí proudu (např. na vodních zdržích) bude manévry soulodími GSP po vodě na vzdálenost 5 km trvat 30 minut, po souši 32 minut. Stejný manévry na vzdálenost 10 km bude trvat po souši 52 minut, zatímco po vodě 60 minut. Na klidné vodě je tedy do vzdálenosti 5 km časově výhodnější rokádní manévry po vodě, na větší vzdálenosti pak po souši.

Z těchto údajů vyplývá závěr, že protiproudě bude ve většině případů výhodnější manévry soulodími GSP po souši (mimo vzdálenosti do 4 až 5 km při rychlosti proudu do 0,5 m/s). Manévry po proudu bude zpravidla výhodnější uskutečnit po vodě.

Výhodná je i možnost manévry přepravními prostředky pro mostovou a přívozovou přepravu vzduchem (v podvěsu pod vrtulníky).

Závěr

Pro zřizování mostových a přívozových přepravišť disponuje ženijní vojsko moderní pontonovou mostovou soupravou PMS, která patří ke světové špičce mezi přepravními prostředky svého druhu. Pro přívozovou přepravu jsou k dispozici v omezené míře i pásové samohybné soulodí GSP, která mají parametry odpovídající soudobým požadavkům.

Oba zmíněné prostředky jsou schopny zabezpečit odpovídajícím způsobem manévry po souši i po vodě.

Vzhledem k poměrně velmi krátké době od zřízení mostových, popř. přívozových přepravišť, do jejich možného napadení jadernými zbraněmi protivníka (již od dvou hodin), je vhodné počítat s rokádními manévry přepravními prostředky i v rámci přepravy prvosledových divizí a zahrnovat tento manévry už i do grafikonů přepravy těchto svazků.

Naplněnost ženijních útvarů prostředky pro mostovou a přívozovou přepravu je odpovídající a zabezpečuje plné pokrytí za předpokladu dvoj až trojnásobného použití těchto prostředků v průběhu útočné operace armády.

KOORDINACE VYUŽÍVÁNÍ SPEKTRA RÁDIOVÝCH KMITOČTŮ

Rozvoj radioelektroniky je v posledních letech v celém světě provázen dvěma protichůdnými tendencemi: na jedné straně neustálým růstem počtů radioelektronických prostředků, na druhé stále omezenějšími možnostmi využití spektra rádiových kmitočtů. Tato skutečnost přináší mnohé těžkosti, mimo jiné soustavné zvyšování pravděpodobnosti vzniku vzájemného neúmyslného rušení.

Vznik vzájemného rušení a jeho intezita se mohou značně omezit při koordinovaném a racionálním využívání spektra rádiových kmitočtů a při promyšleném opatření k zabezpečení provozu radioelektronických prostředků bez vzájemného rušení, stručně řečeno opatření elektromagnetické koexistence.

V ČSSR je využívání spektra rádiových kmitočtů spojeno se značnými problémy a při řešení problémů spojených s kmitočtovou koordinací setkáváme se stále s většími těžkostmi. Na vytváření složité elektromagnetické situace na území ČSSR se ve značné míře podílí svými prostředky i Československá lidová armáda.

V současné době je téměř celé spektrum rádiových kmitočtů až do 12 GHz z velké části obsazeno a další rozvoj radioelektronických prostředků je možný pouze za předpokladu pečlivé a promyšlené kmitočtové koordinace za účasti specialistů civilních resortů i ozbrojených složek.

Funkci nejvyššího kmitočtového orgánu v ČSSR plní meziresortní Radiokomunikační komise, jejímiž členy jsou představitelé federálního ministerstva spojů, federálního ministerstva vnitra a ministerstva národní obrany. Komise rozhoduje o všech důležitých otázkách rozdělení a využívání kmitočtových pásem a pracovních kmitočtů a stanoví zásady meziresortní kmitočtové koordinace.

Současný stav obsazení kmitočtových pásem

Spektrum rádiových kmitočtů, které je ohraničeno kmitočty od 3 kHz do 3000 GHz, se dělí na devět kmitočtových pásem.

V článku chci podat stručnou charakteristiku jednotlivých kmitočtových pásem, rozebrat současný stav jejich obsazení radioelektronickými prostředky jednotlivých druhů vojsk ČSLA i civilních resortů, vysvětlit problémy spojené s jejich využíváním a ukázat směry řešení problému elektromagnetické koexistence radioelektronických prostředků jako jednoho z důležitých předpokladů zabezpečení bojové pohotovosti systémů velení i elektronických řídicích systémů bojové techniky.

Myriametrové a kilometrové vlny (viz obr. 1)

Myriametrové vlny (4. pásmo) zahrnují kmitočty od 3 kHz do 30 kHz (100 až 10 km) a mají šířku pásma 27 kHz. Do kilometrových (dlouhých) vln (DV — 5. pásmo) počítáme pásmo od 30 kHz do 300 kHz (10 — 1 km) se šířkou 270 kHz.

Myriametrové a kilometrové vlny se šíří jako vlny ionosférické, vznikající po sobě následujícími odrazy mezi Zemí a dolní hranicí vrstvy „D“ (v denních hodinách) a vrstvy „E“ (v nočních hodinách) ionosféry. Můžeme učinit závěr, že se šíří v jakémsi „kulovém vlnovodu“, jehož jednu stěnu tvoří vodivý povrch Země a druhou dolní hranice ionosféry (vrstva D nebo E). Myriametrové a kilometrové vlny vyžadují těžkopádné antény a velkou energii k jejich vyzáření. Proto se pro rádiové spojení využívají poměrně málo. Výhodné jsou pro radionavigaci, námořní pohyblivou službu a rozhlas. Jejich nedostatkem je značně omezený počet pracovních kmitočtů. Předností je naopak velký dosah povrchové vlny a stálost podmínek šíření na těchto vlnách.

V našich podmínkách se využívají poměrně málo. Pro dlouhovlnné rozhlasové vysílání je ČSSR přidělen kmitočet — 272 kHz, na kterém pracuje vysílač „ČESKOSLOVENSKO“ (Topolná) s výkonem 600 kW, který po rekonstrukci dosáhne 1,5 MW. Kmitočty 20, 25, 50 a 66 kHz jsou vyhrazeny pro vysílání kmitočtových normálů a časových signálů. Pro civilní i vojenskou meteorologickou službu má značný význam centrální vysílání synoptických map, které zabezpečuje na kmitočtu 100,95 kHz vysílač Poděbrady (80 kW). Perspektivně se předpokládá využití dlouhých vln na kmitočtech okolo 100 kHz pro vojenské systémy dálkové navigace letectva. V horní části pásma, od 150 kHz, začíná pro armádu velmi důležitý úsek, přidělený pro službu letecké radionavigace (vyvětlím dále).

Hektometrové vlny (viz obr. 2)

Pásmo hektometrových (středních) vln (SV — 6. pásmo) má rozsah od 300 kHz do 3000 kHz (1 km — 100 m) a šířku 2700 kHz.

Vlny tohoto pásma se šíří jako povrchové i jako ionosférické. Ve srovnání s kilometrovými vlnami, které se odrážejí od dolní hranice ionosféry (vrstvy D) a neproniknou hlouběji do ionizované vrstvy, vyžadují hektometrové vlny k odrazu větší hodnotu koncentrace elektronů.

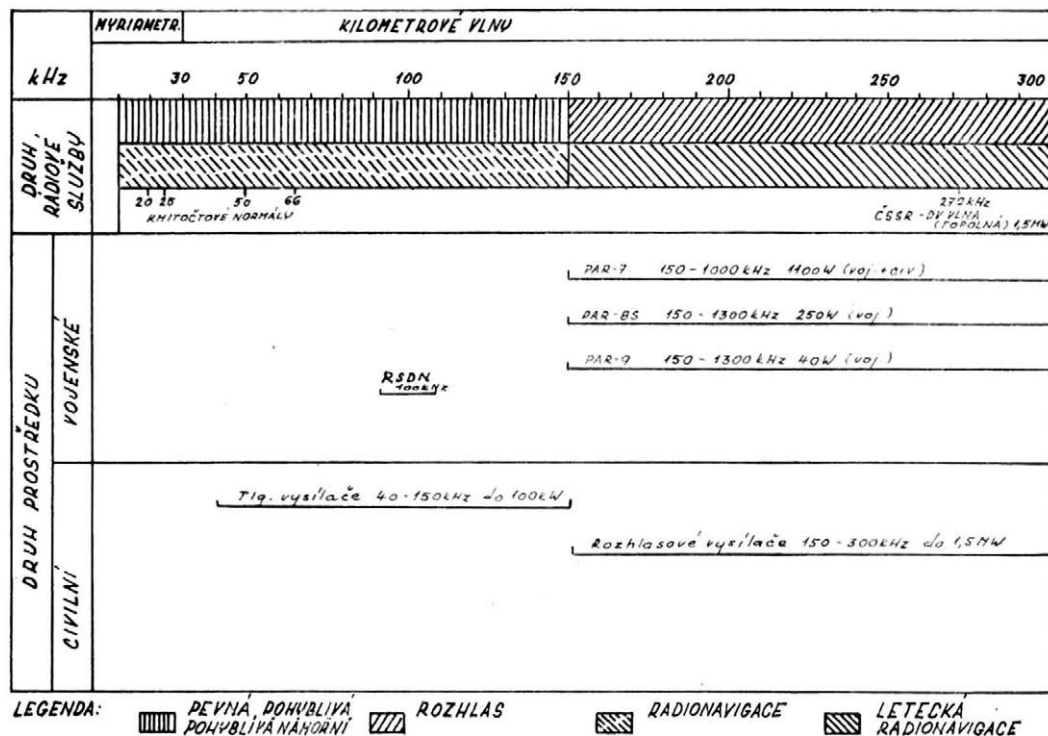
V denní době ionosférické vlny v tomto pásmu silně pohlcuje ionosféra a proto nemají pro dálkové spoje téměř žádný praktický význam. Nejdůležitějším rysem šíření hektometrických vln je to, že se šíří ve dne jako povrchové, ale po západu slunce jako povrchové i jako ionosférické.

Nedostatkem tohoto pásma je opět omezený počet pracovních kmitočtů, jeho velké přetížení a značné kolísání signálu, působené únikem.

Hektometrové vlny se využívají převážně pro rozhlas a radionavigaci. Jejich obsazení těmito rádiovými službami v současné době již značně přesáhlo únosnou míru.

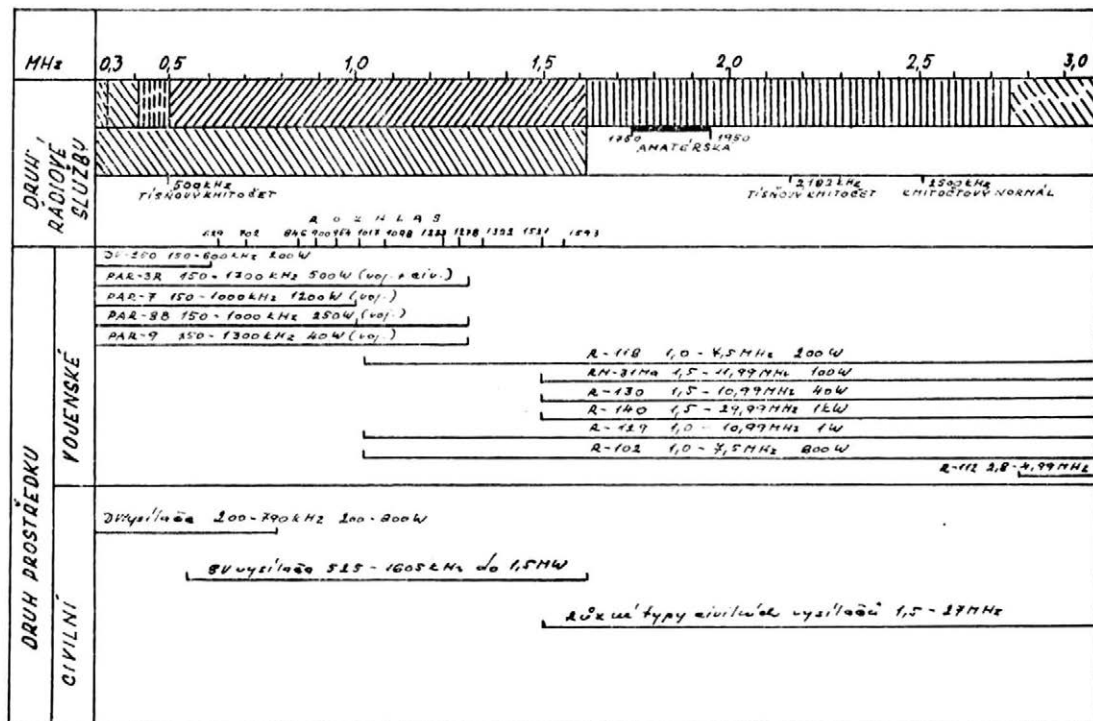
Zatímco Kodaňský kmitočtový plán pro rozhlas na dlouhých a středních vlnách z roku 1948 zahrnuje v 5. a 6. oblasti, tj. v Evropě, Asii, Africe a Austrálii, 4400 vysílačů s celkovým plánovaným výkonem 150 MW, nový kmitočtový plán, přijatý v roce 1975 v Ženevě, počítá již s 10 000 vysílači (tj. více než dvojnásobek).

ZÁKLADNÍ ROZDĚLENÍ PÁSEM MURIAMETROVÝCH A KILOMETROVÝCH VLN
A JEJICH OBSAZENÍ V ČSSR
3 - 30 kHz (VLF), 30 - 300 kHz (LF-DV)

obr. 1

ZÁKLADNÍ ROZDĚLENÍ PÁSMO HEKTOMETROVÝCH VLN A JEHO OBSAZENÍ V ČSSR (300 kHz - 3 MHz)

LEGENDA:

LET. RADIONAVIGACE
LET. POHYBLIVÁ

ROZHLAS

PEVNÁ
POHYBLIVÁ

POHYBLIVÁ
NAMORNÍ

Důsledkem toho je to, že spolu s nadměrným zatížením hektometrových vln rozhlasovými vysílači a neúměrným zvýšením výkonu vysílačů se oproti očekávanému zkalitnění příjmu a zvýšení dosahu vysílačů naopak dosah růstem úrovně vzájemného rušení prakticky zmenšuje. Tyto tendence se bohužel projevují i v ČSSR. U pěti našich nejvýkonnějších dlouhovlnných a středovlnných rozhlasových vysílačů, které dosahují v současné době okolo 600 kW, se počítá se zvýšením výkonu na 1,5 MW (modernizovaný vysílač Liblice byl uveden do provozu počátkem tohoto roku) a podle Ženevského plánu, který vstoupí v platnost od roku 1978 vzroste v ČSSR celkový výkon vysílačů s výkonem nad 1 kW na 10253 kW ve dne a na 9817 kW v noci.

Tento neuspokojivý stav se nepříznivě odráží i ve spolehlivosti rádiové služby, na které má mimořádný zájem ČSLA — letecké radionavigace. Jen na našem území pracuje v současné době v pásmu 150—1605 kHz okolo 60 vojenských a civilních přírodních rádiových stanic, jejichž provoz bude s postupnou realizací Ženevského plánu vážně ohrožen. V zájmu zajištění bezpečnosti leteckého provozu bude nezbytné důsledně vyžadovat, aby s MNO byly koordinovány všechny nové kmitočtové přiděly pro rozhlasovou službu i v těch úsecích, kde má rozhlas práva služby „přednostní“ a aby se při jeho rozvoji respektoval celostátní kmitočtový plán ČSLA pro středovlnné pásmo, který zároveň je součástí jednotného kmitočtového plánu Spojených ozbrojených sil pro leteckou radionavigaci.

Horní úsek hektometrového pásma již využívá i řada „krátkovlnných“ rádiových stanic, což situaci v tomto pásmu ještě komplikuje.

Dekametrové vlny (viz obr. 3)

Pásmo dekametrových (krátkých) vln (KV — 7. pásmo) má rozsah od 3 MHz do 30 MHz (tj. 100—10 m) a šířku 27 MHz.

Většina rádiových stanic, zvláště vojenských, které zahrnujeme pod pojmem „krátkovlnné“, pracuje již od 1 MHz, resp. od 1,5 MHz. Bude proto vhodné rozebrat pásmo 1,5 MHz až 30 MHz jako celek.

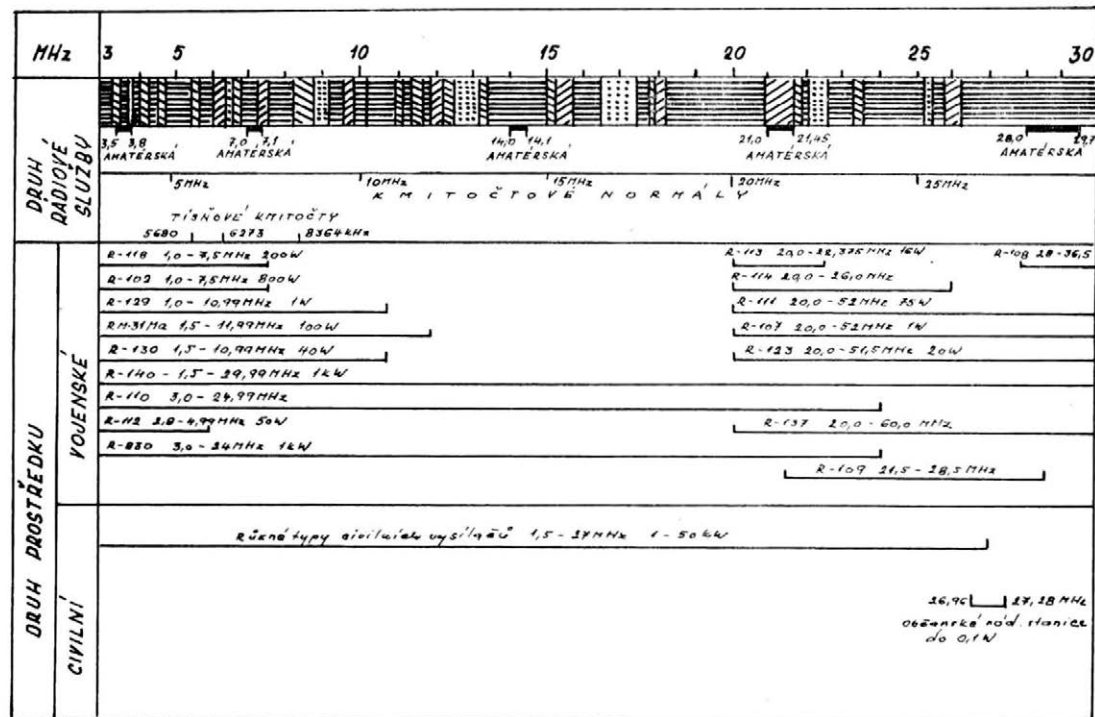
Dolní úsek uvedeného pásma v rozmezí od 1,5 do 6 MHz, který někdy bývá nazýván také pásmem mezilehlých vln, má vlastnosti jak středních, tak i krátkých vln. Tento úsek má pro zabezpečení spojení na krátkovlnných rádiových stanicích v podmínkách ČSLA na všech stupních velení značný význam. Protože má poměrně malý rozsah, bude o jeho racionálním využití rozhodovat především správné rozdělování a přidělování pracovních kmitočtů. Pro zabezpečení elektromagnetické koexistence rádiových stanic stejných i odlišných typů bude mít význam dodržování norem odstupů pracovních kmitočtů a minimálních přístupných vzájemných vzdáleností jednotlivých rádiových stanic v terénu, které GŠ/SSV v tomto roce vydala vojskům.

Další úsek dekametrových vln od 6 MHz do 20 MHz se využívá především pro zabezpečení spojení na velké vzdálenosti ionosférickou vlnou. Pro spojení povrchovou vlnou má již malý význam, neboť povrchové vlny jsou zde pohlcovány daleko více, než tomu bylo na nižších kmitočtech.

Při sestavování kmitočtového plánu ČSLA pro krátkovlnné pásmo vycházíme z kmitočtového plánu Spojených ozbrojených sil, který direktivně přiděluje kmitočty pro rádiové stanice s výkonem 800 W a výše.

V plánu důsledně chráníme notifikované pracovní kmitočty důležitých civilních resortů (ministerstva zahraničních věcí, ministerstva dopravy a dalších), kmitočty využívané čs. rozhlasem a tísňové kmitočty (celkem asi 190

ZÁKLADNÍ ROZDĚLENÍ PÁSMO DEKAMETROVÝCH VLN A JEHO OBŽAZENÍ V ČSSR (3 - 30 MHz)

kmitočetů). Díky tomu se nám daří v mírových podmínkách vzájemně nerušený provoz civilních a vojenských rádiových služeb ČSSR zabezpečit.

V pásmu dekametrových vln je mimo jiné přiděleno pět úseků i pro amatérskou službu (3500—3800 kHz, 7000—7100 kHz, 14 000—14 350 kHz, 21 000 až 21 450 kHz a 28 000—29 7000 kHz), které v důsledku kritického nedostatku kmitočetů nechráníme.

Horní úsek pásma dekametrových vln od 20 do 30 MHz již masově využívají rádiové stanice, které počítáme mezi „VKV rádiové stanice“. K jeho využití se vrátím při rozboru pásma metrových vln.

Metrové vlny (viz obr. 4)

Do pásma metrových vln (VKV — 8. pásmo) zahrnujeme kmitočty od 30 MHz do 300 MHz (10m—1m). Jeho šířka je 270 MHz.

Pásmo metrových vln má jak z hlediska potřeb armády, tak i pro civilní rádiové služby značný význam, neboť oproti nižším pásmům prokazuje řadu předností. První spočívá v tom, že pásmo metrových vln má značný počet pracovních kmitočetů. Druhou je to, že antény konstruované pro toto pásmo jsou malých rozměrů a jednoduché. Třetí významnou předností je podstatně nižší úroveň vzájemného rušení, než tomu je na dekametrových vlnách. Souvisí to jednak s poměrně velkým počtem pracovních kmitočetů i s malou donosností vysílačů na metrových vlnách. Omezený okruh šíření metrových vln přispívá z vojenského hlediska i ke spolehlivější ochraně rádiového a radioreléového spojení proti odposlouchávání nepřitelem.

Všechny tyto přednosti dávají předpoklad pro rozsáhlé využití pásma metrových vln pro rozvoj vojenských radioelektronických prostředků.

Je třeba říci, že uvedené pásmo není atraktivní pouze pro armádu, ale že je široce využívají i civilní rádiové služby. Proto je zde zabezpečení elektromagnetické koexistence stále složitější a obtížnější.

Problémy spojené se sdílením pásma metrových vln vojenskými a civilními rádiovými službami si zaslouží podrobnějšího rozboru již proto, že zde pracuje většina rádiových a radioreléových stanic spojovacího vojska.

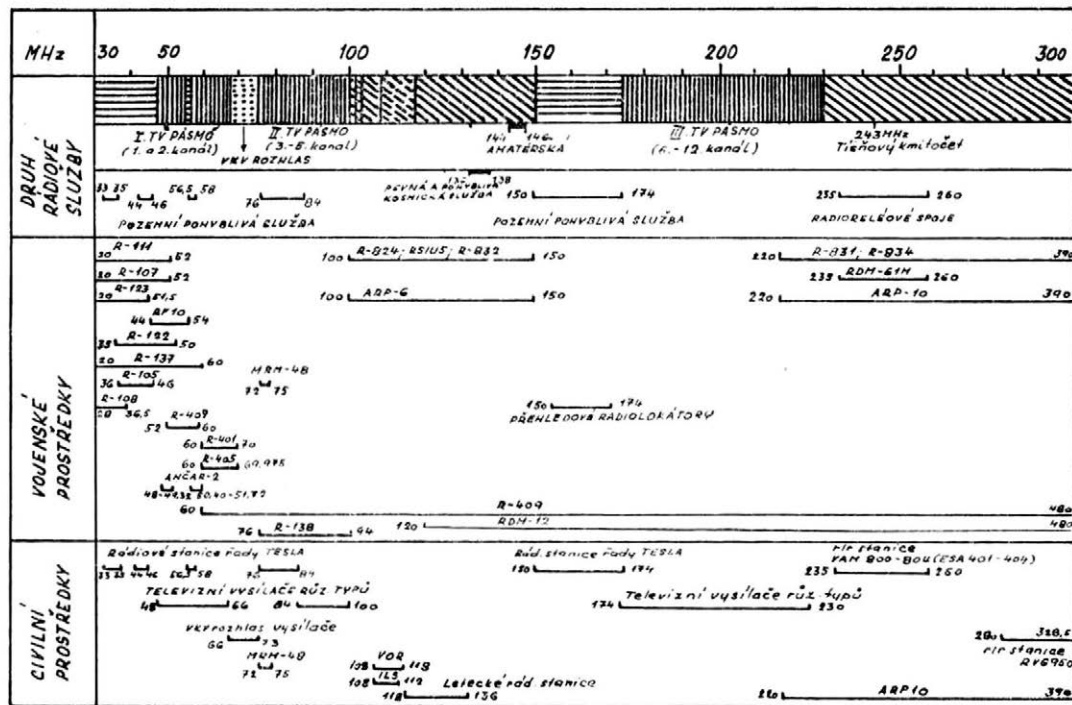
Civilní rádiové služby se podílejí na využívání pásma několika velmi důležitými druhy služeb. Především je zde umístěna značná část kanálů prvního programu čs. televize.

První program čs. televize je vysílán ve 12 (resp. 11) kanálech se šířkou 8 MHz, které jsou rozděleny do tří televizních pásem. Do prvního televizního pásma se počítají první dva kanály (48,5—56,6 MHz a 58,0—66,0 MHz). Druhé televizní pásmo zahrnuje tři kanály v úseku 76—100 MHz. Přitom třetí kanál (76—84 MHz) je v ČSSR uvolněn pro rozvoj pozemní pohyblivé služby. Třetí televizní pásmo se sedmi kanály je umístěno v úseku 174—230 MHz. Konkrétní členění jednotlivých kanálů, stejně tak jako rozmístění základních, pomocných a vykrývajících vysílačů, jejichž počet činí v současné době více než 800, jsou uvedeny v dokumentaci, kterou GŠ/SSV v nedávné době vydala jako pomůcku pro praktické řešení otázek elektromagnetické koexistence u vojsk.

V poměrně úzkém úseku 8 MHz od 66 do 73 MHz je zabezpečováno rozhlasové vysílání celostátního VKV programu HVĚZDA, národních programů VLTA-VA a DĚVÍN i všechna krajová vysílání na velmi krátkých vlnách. Představuje to celkem 28 vysílačů rozmístěných ve všech krajích republiky.

Pro letecké navigační majáky MRM—48, které využívá vojenské i civilní letectvo, je přidělen kmitočet 75 MHz s ochranným pásmem 74,8—75,2 MHz.

ZÁKLADNÍ ROZDĚLENÍ PÁSMO METROVÝCH VLN A JEHO OBSAZENÍ V ČSR (30-300 MHz)

LEGENDA: DEJNÁ DOHYBLIVÁ TELEVIZE (ROZHLAS) LETECKÁ POHYB. LET. RADIONAVIGACE RADIOLOKACE

Podobně jako tomu je ve většině vyspělých států, znamená i u nás vážný problém rozvoj pozemní pohyblivé služby. Pro její zabezpečení se v ČSSR v současné době využívají úseky 33–35 MHz, 44–46 MHz a 76–84 MHz. Pro povelové rádiové stanice je navíc přidělen úzký úsek 56,5–58 MHz, umístěný mezi I. a II. televizním kanálem. Již v současné době pracuje v uvedených úsecích více než 27 tisíc rádiových stanic civilních pozemních pohyblivých služeb, z toho více než 11 tisíc vozidlových s výkonem nejméně 10 W a okolo 400 základnových rádiových stanic s výkonem 40 W. Pro povelové rádiové stanice bylo dosud vydáno okolo 700 koncesí. V těchto počtech nejsou zahrnuty další stovky rádiových stanic pozemní pohyblivé služby federálního ministerstva vnitra, kterému je přidělena část pásma 76–84 MHz. Dosud využívaná pásma jsou přetížena a bez hledání nových možností by byl další rozvoj této služby vyloučen. Proto v minulém roce Radiokomunikační koordinační komise přidělila pro pozemní pohyblivou službu federálního ministerstva spojů a federálního ministerstva vnitra některé úseky pásma 150–174 MHz, které se pro uvedené účely využívá ve většině států Evropy, mimo jiné i u našich sousedů Rakouska, NSR a NDR. V něm se u nás předpokládá mimo jiné i realizace projektu veřejné pozemní pohyblivé služby. Ani to však nebude pro další rozvoj pozemní pohyblivé služby stačit a pro její rozvoj byl přidělen úsek 440–470 MHz v pásmu decimetrových vln.

Značný význam představuje pásmo metrových vln pro zabezpečení pohyblivé služby a letecké radionavigace. Pro tyto rádiové služby je vyhrazeno pásmo 100–150 MHz (1. letecké pásmo) a pásmo 220–390 MHz (2. letecké pásmo). Složitá je situace zvláště v prvním leteckém pásmu, kde se zabezpečuje převážná většina vzdušného rádiového spojení letectva ČSLA a které široce využívá i civilní letectvo. V úseku 100–108 MHz, který je v socialistických státech přidělen výhradně vojenskému letectvu, již v současné době pracuje i řada vysílačů VKV rozhlasu v Rakousku a NSR (100–104 MHz), což značně snižuje počet nerušených kmitočtů pro leteckou pohyblivou službu. I u nás a v ostatních socialistických státech se zde připravuje rozvoj VKV rozhlasu se zaměřením na STEREO vysílání. Pro tyto účely byl vyčleněn úsek 102,375–104 MHz. Úsek prvního leteckého pásma od 108 do 118 MHz je přidělen pro vojenskou a civilní leteckou radionavigaci (všesměrové radiomajáky „VOR“ a směrový radiomaják „ILS“).

Nejsložitější situace je v úseku 118–186 MHz, který je přidělen pro civilní leteckou pohyblivou službu a kde přidělování pracovních kmitočtů koordinuje mezinárodní organizace pro civilní leteckou dopravu ICAO.

V socialistických státech uvedený úsek využívá ve značném rozsahu i vojenské letectvo. Vzhledem k odlišnému odstupu pracovních kmitočtů civilních a vojenských palubních rádiových stanic (50 kHz a 83 kHz) činí zde vzájemná koordinace značné potíže. Tato situace se ještě zhorší v nejbližších letech po přechodu civilního letectva na odstupy 25 kHz. Zbývající úsek prvního leteckého pásma 136–150 MHz je přidělen výhradně vojenskému letectvu.

V rozmezí kmitočtů 136–138 MHz je třeba současně počítat s koordinací s prostředky pevné a pohyblivé kosmické služby, v úseku 144–146 MHz je povolena i amatérská služba.

Méně složitá je zatím situace v druhém leteckém pásmu, kde dosud pracuje pouze omezený počet vojenských rádiových stanic letecké pohyblivé služby. Z radionavigačních prostředků využívají druhé letecké pásmo sestupové radiomajáky GRM-3 a ILS (328,6–335 MHz) a rádiový zaměřovač ARP-10. Po-

dobně jako je tomu ve středovlnném pásmu, koordinuje se přidělování pracovních kmitočtů i v 1. a 2. leteckém pásmu pro vojenské a civilní letectvo jednotným kmitočtovým plánem Spojených ozbrojených sil.

Již na základě tohoto stručného rozboru můžeme si učinit závěr, že rozvoj vojenských prostředků bude v metrovém pásmu spojen se značnými problémy. Zvláště proto, že všechny vyjmenované civilní rádiové služby je třeba považovat v mírové době za služby „přednostní“. Je tomu skutečně tak, přesto však lze při pečlivé meziresortní koordinaci a při promyšleném přidělování pracovních kmitočtů pro vojenské prostředky zabezpečit potřeby jak civilních, tak i vojenských rádiových služeb i jejich elektromagnetickou koexistenci.

Ještě do nedávné doby nám zabezpečení elektromagnetické koexistence v pásmu metrových vln nečinilo zvláštní potíže. Spodní úsek metrového pásma jsme používali pouze pro malé rádiové stanice řady „R“ (R—105, R—108, R—109 atd.) v rozsahu 46 MHz. Dnes zde pracují kromě uvedených rádiových stanic starších typů navíc i nové, daleko výkonnější rádiové stanice s rozsahem rozšířeným až do 52 (resp. 60) MHz a s podstatně vyššími výkony (R—111, R—137). Ve spojovací systému PVOS jsou zde zasazeny navíc i výkonné troposférické stanice R—122 M2 (35—50 MHz, 750 W).

I v úsecích přidělených pro rozhlas a televizi jsme zavedli v posledních letech řadu nových významných prostředků, např. RF—10 (44—54 MHz), R—138 (76—94 MHz), R—407 (52—60 MHz) a další. Při jejich využívání v míru vycházíme z nezbytnosti důsledně zabezpečit prioritu civilních rádiových služeb a služeb státních resortů, jejich kmitočty byly s námi dohodnutým způsobem koordinovány.

Značná část pásma metrových vln zahrnuje kmitočtový rozsah radioreléové stanice RDM—12 (120—480 MHz). Při rozdělování pracovních kanálů pro RDM—12 respektujeme ochranu pásma 100—150 MHz, kde nelze pro ně přidělit ani jediný kmitočet. Obdobně chráníme i většinu pásma 150—174 MHz, které využívají dva důležité přehledové radiolokátory systému PVOS a kde se připravuje, jak jsem již uvedl, další rozvoj civilní pozemní pohyblivé služby. Úsek 174—230 MHz je vyhrazen pro televizi a pracovní kmitočty pro RDM—12 je zde možno přidělovat pouze za předpokladu pečlivého rozboru využití VI.—XII. televizního kanálu jednotlivými vysílači. Obdobně z úseku 230—390 MHz je možné pro RDM—12 přidělovat jednotlivé kmitočty při respektování ochrany společných koaličních kmitočtů letectva spojeneckých armád a úseků přidělených pro leteckou pohyblivou službu a leteckou radionavigaci ČSLA. Přitom z druhého leteckého pásma nelze pro RDM—12 využívat navíc úsek 328,6—335 MHz, přidělený pro leteckou radionavigaci civilního letectva (sestupové radiomajáky GRM—ILS) a úsek 235—260 MHz, který sdílí vojenské radioreléové stanice RDM—61M a jejich civilní modifikace VAM 401, 402, 404 a 405. RDM—61M ve velkém rozsahu využívají pozemní vojska na taktickém stupni velení, radioreléové stanice typů „VAM“ jsou zasazovány na základě celostátního kmitočtového plánu pro zabezpečení spojení v odlehlých horských oblastech a pro služební spojení FMS a FMV ve vnitrozemí. Počet použitelných kanálů pro RDM—12 snižuje v pásmu 230—390 MHz i to, že v úseku 360—390 MHz zatím ještě pracuje navíc značný počet radioreléových stanic staršího typu RDS—66 a že v úseku 300—308 MHz a 336—344 MHz je třeba respektovat přednostní práva civilní pozemní pohyblivé služby, pro jejíž rozvoj jsou oba úseky v socialistických státech doporučeny.

(Pokračování příště)

K PLÁNOVÁNÍ PŘÍSUNU MATERIÁLU U VŠEVOJSKOVÉ ARMÁDY

(Pokračování z VM 4/1977)

V tomto článku se zaměřím na činnost náčelníka vojenské dopravy při plánování přísunu v armádní útočné operaci.

Činnost náčelníka vojenské dopravy při plánování přísunu — viz schéma 2.

Jakmile zástupce velitele armády pro týl vyhlásí pojetí týlového rozhodnutí, náčelník vojenské dopravy si ujasní úkol, informuje podřízené důstojníky o úkolu a vyhláší zámysl dopravního zabezpečení armádní operace. Náčelník vojenské dopravy, který se podle současné metodiky činnosti zúčastňuje plánování na velitelském stanovišti a tam zahajuje plánování, vydává nutná předběžná nařízení podřízeným útvarům a informuje o svém zámyslu důstojníka svého oddělení. Tím zabezpečí souběžnost plánování.

V rámci ujasnění úkolu si náčelník upřesňuje a zdůvodňuje zámysl organizace přísunu materiálu a způsob doplňování vojsk.

Ke zkrácení časové lhůty ujasnění úkolu přispějí předem připravené grafické modely možných variant organizace přísunu, které může upřesnit podle charakteru operace, operačně týlových hledisek, operační sestavy vojsk a rozmístění prvků týlu. Při upřeshňování grafického modelu organizace přísunu velkou pozornost věnujeme prvnímu a druhému dni trvání armádní operace.

Náčelník vojenské dopravy musí

- pochopit pojetí týlového rozhodnutí náčelníka týlu — zástupce velitele armády;

- ujasnit si úkoly vlastních vojsk

(směry hlavního úsilí armády, operační sestavu vojsk, šířku, hloubku, tempo a dobu trvání operace);

- pochopit způsob doplňování podřízených svazků (útvárů) a z toho si ujasnit rozsah plnění přepravních úkolů;

- ujasnit si podíl Správy vojenské dopravy frontu v dopravním zabezpečení ve prospěch armády;

- ujasnit si rozsah plnění úkolů pro automobilní útvary.

Součástí ujasnění úkolu je také rozpočet času. V něm si stanoví posloupnost a časové lhůty plnění úkolů při plánování. Při tom se řídí vydanými pokyny náčelníka týlu — zástupce velitele armády — zejména pak lhůtami o pohotovosti týlu — a stanovenou dobou pro plánování.

Na závěr ujasnění úkolu náčelník vojenské dopravy stanoví opatření, která máme vykonat do vyhlášení rozhodnutí a stanoví úkoly automobilním útvarům v přípravném období. K tomu vydává nezbytná předběžná nařízení.

Kromě toho náčelník vojenské dopravy si zpracuje rozpočet osobního času. Při tom předvídá čas na zhodnocení situace, přípravu návrhu, přípravu plánu dopravního zabezpečení, doručení úkolů podřízeným, pomoc podřízeným a na ostatní velitelská opatření.

Po skončení rozpočtu času zhodnotí situaci. Jde o analýzu a hodnocení faktorů, které kladně nebo záporně ovlivňují realizaci přísunu materiálu. Současně tvoří základ pro rozhodnutí dopravního zabezpečení.

ŠÍTOVÝ GRAF ČINNOSTI NÁČELNÍKA VOJENSKÉ DOPRAVY PŘI PLÁNOVÁNÍ PŘÍSRUNU V ARMÁDNÍ ÚTOČNÉ OPERACI

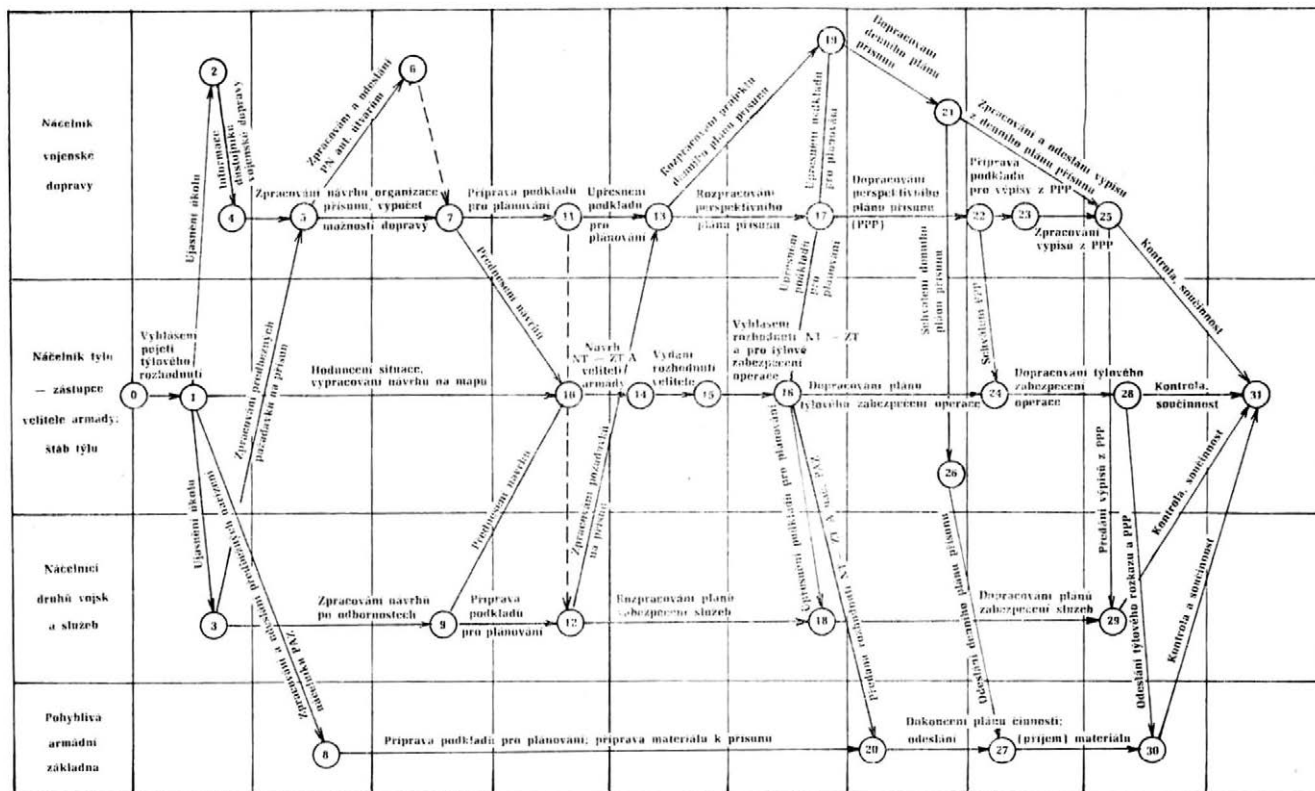

Schéma 2

Při zhodnocení situace studuje:

- možný vliv nepřítele na činnost automobilních útvarů;
- rozmístění a přemisťování prvků dopravní zásobovacího systému;
- prostory rozmístění zdrojů zásob vyčleněných pro armádu;
- počet a stav dopravních prostředků automobilních útvarů;
- předložené předběžné požadavky na přísun materiálu a možnosti automobilní dopravy;
- prostory, ve kterých se bude realizovat přísun (hustota silniční sítě, návrh armádních silnic, průběh frontových silnic, vodní překážky, lesní masívy apod.);
- radiační, chemickou a epidemiologickou situaci;
- vliv počasí a roční doby na činnost automobilních útvarů.

V průběhu zhodnocení situace přijímá informace a návrhy svých podřízených a organizuje nezbytnou součinnost s vybranými funkcionáři.

Náčelník vojenské dopravy ve svém návrhu přednese NT-ZVA nejdříve návrh celkové organizace přísunu materiálu s přihlédnutím k časovému a prostorovému hlediskům a rozvíjení prvků polního dopravní zásobovacího systému. Poté podá návrh na způsob doplňování jednotlivých svazků v operační sestavě, které budou vcházet do operační sestavy v průběhu operace, jakož i na zřizování výdejních míst k doplňování armádních útvarů. V závěru zhodnotí splnění úkolů spojených s přísunem a předloží o tomto NT-ZVA písemný dokument.

Po návratu na své pracoviště upřesní úkoly jednotlivým důstojníkům a vydá pokyny k dalšímu rozpracování perspektivního plánu přísunu na operaci, denního plánu na první den operace a podle dostupných informací upřesní úkoly i podřízeným automobilním a silničním útvarům armády. Tím zabezpečí včasné zpracování plánů přísunu a vydání úkolů podřízeným útvarům.

Náčelník týlu — zástupce velitele armády po přednesení návrhu na týlové zabezpečení operace veliteli armády a po jeho schválení vyhláší své rozhodnutí za přítomnosti podřízených náčelníků služeb a náčelníka vojenské dopravy. Ten pak vyhláší své, předem schválené NT-ZVA, rozhodnutí na dopravní zabezpečení armádní operace.

Na tomto základě podřízení důstojníci zpracovávají plány přísunu, včetně všech výpisků z nich, rozkazy pro podřízené, jež ve stanovené době podle metodiky činnosti přikládají ke schválení náčelníku týlu — zástupci velitele armády. Výpisy

z plánu přísunu pro jednotlivé svazky se přikládají jako příloha k týlovým nařízením a výpisy z plánu přeprav se přikládají k rozkazům pro automobilní útvary. Možná forma metodiky zpracování perspektivního plánu přísunu — viz schéma 3.

K zabezpečení plnění uložených úkolů jako pomoc automobilním útvarům organizuje náčelník vojenské dopravy operativní skupiny, které vyjíždějí do prostorů jejich rozmístění. Důstojníci začlenění do operativní skupiny pomáhají štábům těchto útvarů správně pochopit přepravní úkoly, jejich reálné rozdělení na podřízené automobilní jednotky, zúčastní se organizace součinnosti mezi velitelstvem pohyblivé armádní základny a jednotlivými automobilními prapory a dále řeší problémy, které nebyly známy při plánování přísunu materiálu. Složení operativních skupin je proměnlivé a závisí na konkrétní situaci a podmínkách organizování přísunu materiálu. K zlepšení organizování přepravy materiálu k přísunu v pohyblivé armádní základně je výhodné, aby operativní skupiny doplnil důstojník štábu týlu, popř. důstojníci z ostatních oddělení. Tím se zabezpečí komplexní pochopení úkolů spojených s přísunem u velitelství pohyblivé armádní základny, v armádních skladech a jednotlivých automobilních útvarů.

Reálné naplánování úkolů v oblasti přísunu materiálu je výsledkem cílevědomé a odpovědné práce náčelníka týlu — zástupce velitele armády příslušníků štábu týlu, náčelníka vojenské dopravy a náčelníků druhých vojsk a služeb. Rozhodující úlohu však má NT-ZVA a náčelník vojenské dopravy. NT-ZVA stanoví zámysl organizace a lhůty přísunu a náčelník vojenské dopravy na tomto základě zpracovává plány přísunu.

Základním předpokladem pro reálné plánování přísunu je, aby NVD si správně ujasnil úkol a zhodnotil situaci.

Současná metodika zpracování perspektivního plánu přísunu nevyžaduje v podstatě žádných principiálních změn. NVD plánuje přísun materiálu v úzké součinnosti se štábem týlu. To umožňuje postihnout operační týlová hlediska a centralizovaně využívat přidělené dopravní prostředky.

K dalšímu zdokonalení metodiky plánování přísunu je nezbytné neustále analyzovat možnosti, prohlubovat teoretické znalosti a praktické návyky tak, abychom mohli používat ke zkvalitnění a zefektivnění procesů plánování matematické metody a samočinné počítače. Tento článek, některá dílčí doporučení a použití síťového grafu by mohly přispět k plnění tohoto cíle.

METODIKA ZPRACOVÁNÍ PERSPEKTIVNÍHO PLÁNU PŘISUNU

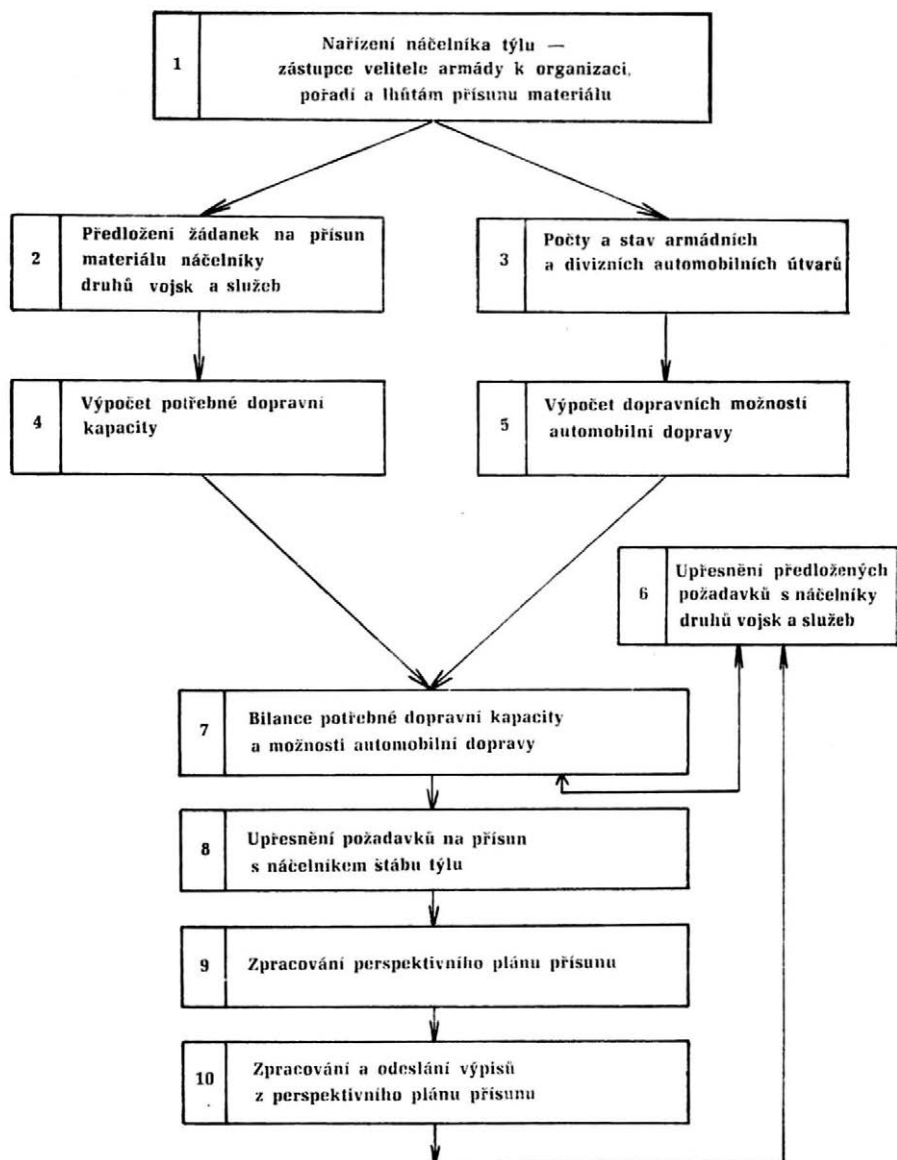

Schéma 3

K systému vědeckých znalostí o válce a armádě

V sovětském časopise VOJENNAJA MYSL proběhla diskuse k článku generálporučíka M. A. Garejeva „Systém vědeckých znalostí o válce a armádě“. Tento článek ve zkrácené podobě jsme uveřejnili v 1. čísle našeho časopisu v tomto roce.

Chceme čtenáře seznámit s některými názory diskuse, které svým obsahem přispívají k dalšímu rozpracování problémů uveřejněného článku. V tomto čísle jde o výňatky z příspěvků maršála letectva G. V. Zimina a plukovníka G. V. Teljatnikova, generálplukovníka V. D. Sozimova, plukovníka M. P. Šmeleva.

Struktura systému vědeckých znalostí o válce a armádě

Požadavky vojenské praxe a dosažená úroveň rozvoje vojenských teoretických znalostí podmiňují v současné době nutnost určení předmětu a hranic výzkumu všech hlavních odvětví systému znalostí o válce a armádě, které vystupují jako její prvky. Toto určení je však možné jen na základě zkoumání vojenskoteoretických znalostí jako celku, jako systému znalostí o válce a armádě.

Využití zásad systémové metody k určení struktury systému znalostí o válce a armádě na základě principů dialektického materialismu a především marxisticko-leninské teorie odrazu umožňuje uskutečnit přesnou metodologickou analýzu této struktury, tj. rozebrat vztahy: struktura vědeckých znalostí a struktura jeho objektu, teorie a systém teorií, funkce a struktura vědeckých znalostí atd.

Struktura systému znalostí o válce a armádě je determinována především strukturou objektu výzkumu, jako jsou válka o ozbrojené síly. Mají různé stránky, aspekty a prvky:

— válka jako stav celé společnosti, její obecné zákony, její poměr k politice (jeho základem je ekonomická podmíně-

nost války), třídní charakter války a její úloha v rozvoji společnosti;

— vnitřní a zahraniční politika, právo, ekonomické, ideologické a psychologické procesy v podmínkách přípravy a vedení války; procesy rozvoje vědy v těchto podmínkách, vliv všech těchto faktorů na výsledek války a zpětný vliv války na tyto faktory;

— ozbrojený zápas jako specifika války, jako hlavní prostředek dosažení politických cílů ve válce;

— války na obranu socialistické vlasti a další druhy válek;

— ozbrojené síly jako sociální instituce, jako nástroj státu, jejich úloha v rozvoji společnosti;

— vliv ekonomiky, politiky, práva, ideologie, společenské psychologie na ozbrojené síly a jejich zpětný vliv na tyto faktory;

— ozbrojené síly jako prostředek vedení ozbrojeného zápasu, jejich struktura, činnost a rozvoj;

— ozbrojené síly socialistických států a další typy ozbrojených sil.

Všechny tyto strukturální prvky objektu výzkumu nacházejí svůj odraz ve struk-

tuře systému vědeckých znalostí o válce a armádě v podobě jednotlivých jejích odvětvích, které vytvářejí jejich vědy a teorie.

Struktura teorie nemůže být ovšem odrazem struktury objektu, protože samotný odraz se uskutečňuje pod zorným úhlem používaných metod vědeckého poznání a je charakterizován aktivností poznávajícího subjektu, který vnáší něco vlastního do odrazu objektu. Strukturu systému vědeckých znalostí o válce a armádě ovlivňují: obecná filosofická metoda, sociologický přístup, obecné vědecké a další metody výzkumu.

Nejdůležitějším faktorem, který determinuje strukturu systému znalostí o válce a armádě, je příslušnost tohoto systému především k oblasti společenských věd. Tato okolnost nutí při určování této struktury uvažovat o mnohostranných spojitostech války a armády s dalšími oblastmi společenského života a o její specifice. Musíme mít na zřeteli i to, že společenské vědy se vztahují k třídě nededuktivních teorií, které zevšeobecňují empirické materiály a používají deduktivní metody ve spojitosti s pozorováním a experimentováním. Jejich hlavní metodou při tvorbě teoretických znalostí je postup od abstraktního ke konkrétnímu.

Přechod od těchto faktorů k samotné struktuře systému vědeckých znalostí o válce a armádě se uskutečňuje přes funkce tohoto systému. Je známo, že strukturová analýza, která představuje jeden z aspektů systémové metody, rozebírá způsob spojení mezi prvky systému, tj. její strukturu; přitom vychází z relativní stability jejích určených funkcí.

Teoretické poznání může mít vysvětlující, předvídající, informační, metodologickou, světónázorovou a praktickou funkci. K určení struktury teoretického poznání vyčleňujeme jeho funkce jako typy úkolů, které řeší; vycházíme přitom z jeho vzájemného vztahu s praxí. Teorie je zobecněný odraz praxe, která je povolána k tomu, aby uspokojovala její požadavky a řešila jí stanovené úkoly.

Vycházíme-li z charakteru praxe stran, tříd a států v oblasti přípravy a vedení války, výstavby ozbrojených sil a ze získaných zkušeností v této oblasti, můžeme stanovit **hlavní funkce systému vědeckých znalostí o válce a armádě.**

Především zkoumá všechny druhy zákonů války, včetně ozbrojeného zápasu, zákony původu, funkcí a rozvoje ozbrojených sil jako sociální instituce a jako prostředku vedení ozbrojeného zápasu. Na základě toho se zjišťuje součinnost všech oblastí společenského života, především

ekonomiky, politiky, práva, ideologie a společenské psychologie a vědy z jedné strany a války a ozbrojených sil z druhé strany, a zkoumají se všechny aspekty války a armády: tj. filosoficko-sociologický, ekonomický, sociální (v užším smyslu), politický, právní, ideologický, psychologický a čistě vojenský. Třídní přístup k válce, chápání její podstaty jako pokračování politiky určitých tříd prostředky ozbrojeného zápasu umožňují určit charakter a typy válek, typy ozbrojených sil, kritéria jejich určení, vysvětlit jejich úlohu ve společenském rozvoji, zvláštní úlohu války při obraně socialistické vlasti a podstatu i určení socialistických ozbrojených sil. Systém znalostí o válce a armádě je povolán rozpracovat způsoby a formy ozbrojeného zápasu, zásady výstavby ozbrojených sil, jejich všestranné přípravy k vedení ozbrojeného zápasu s přihlédnutím ke stavu a tendencím rozvoje vojenské síly nepřítel, studovat a hodnotit historické zkušenosti vedení války, vojenského umění a výstavby armády.

Nicméně tím nejsou vyčerpány funkce systému znalostí o válce a armádě. Systém je povolán nejen zkoumat tyto otázky, ale i rozpracovávat, na základě výzkumu a požadavků zájmů upevnění obranyschopnosti socialistického společenství, odpovídající principy činnosti strany, státu, ozbrojených sil a dávat praktická doporučení. Tyto principy a doporučení společně s leninskou teorií o obraně socialistické vlasti tvoří základ vojenské politiky komunistických stran socialistických států a mají své vyjádření ve vojenské doktríně.

Vojenská politika komunistických stran a vojenská doktrína socialistických států v určité době značně ovlivňuje obsah systému vědeckých znalostí o válce a armádě. Vedoucí úloha strany zahrnuje všechny stránky upevňování obranyschopnosti státu, včetně vojenskoteoretické oblasti. Vojenská politika strany a vojenská doktrína formují cíle, úkoly a hlavní směry rozvoje vojenskoteoretického myšlení. Toto všechno musíme brát v úvahu při určování funkcí systému vědeckých znalostí o válce a armádě, protože tyto funkce zkoumáme na základě vztahu teorie a praxe.

Strukturální prvky (odvětvími) systému znalostí o válce a armádě mohou být tyto vědy a teorie. **Marxisticko-leninské učení o válce a armádě** komplexně zkoumá války a armády. Zahrnuje studium nejobecnějších, filosoficko-sociologických, sociálně politických a politickoekonomických aspektů. **Vojenská věda** se zabývá bezprostředně otázkami ozbrojeného zápa-

su a výstavby ozbrojených sil jako prostředku jejího vedení.

Teorie stranickopolitické práce v ozbrojených silách rozebírá úkoly, strukturu, místo a úlohu politických orgánů, stranických organizací v armádě, metody a formy jejich činnosti. **Teorie vojenského práva** rozpracovává právní základy výstavby ozbrojených sil a činnosti vojáků. **Vojenská pedagogika a vojenská psychologie** dává pedagogické a psychologické základy výcviku a výchovy vojáků podle jejich specifiky. **Vojenská historie** studuje historické zkušenosti vedení válek a vyvozuje z těchto zkušeností příčné závěry.

Zvláštní místo v celkovém systému znalostí o válce a armádě má vojenská doktrína, protože představuje oficiální názory na přípravu a vedení války a zahrnuje hlavní zásady tohoto systému.

Nejdůležitější zvláštností vyjmenovaných strukturálních prvků — hlavních odvětví systému vědeckých znalostí o válce a armádě — je to, že většina z nich současně patří jak do tohoto systému, tak i do celé řady jiných společenských věd:

- různé aspekty marxisticko-leninského učení o válce a armádě do historického materialismu, politické ekonomie a vědeckého komunismu;

- teorie stranickopolitické práce do stranické výstavby;

- teorie vojenského práva do pedagogických věd;

- vojenská historie do historických věd.

Tato odvětví systému znalostí o válce a armádě se podřizují nejen logice tohoto systému, ale také logice těch společenských věd, ke kterým patří. Jen vojenská věda, která zkoumá specifiky války a armády, tj. ozbrojený zápas, patří jen do systému znalostí o válce a armádě. Zahrnuje také celou řadu věd, které náleží jak k přírodním (vojenský zeměpis, vojenská kartografie, vojenská geodezie, vojenská topografie, vojenská hydrometeorologie atd.), tak i k technickým vědám (vojenskotechnické vědy, které se zabývají projektováním a výrobou výzbroje atd.)

Otázky války a armády patří mezi celou řadu jiných věd, zejména společenských, avšak nejsou předmětem jejich zkoumání, i když předmětem zkoumané teorie (vědy) je studium toho nebo jiného aspektu války a armády.

Teoretické znalosti o válce a armádě představují tedy složitý systém, mají komplexní charakter, protože zahrnují nejen společenské vědy, ale také celou řadu přírodních a technických věd. Celkově cvšhem systém znalostí o válce a armádě se vztahuje ke společenským vědám, protože zkoumá společenské jevy (války, ozbrojené síly) a většina jeho hlavních odvětví je obsažena současně i v jiných společenských vědách.

Předmět vojenské vědy a některé otázky její struktury

Vojenská věda nejvíce vyjadřuje specifiky systému znalostí o válce a armádě. Na rozdíl od jiných odvětví tohoto systému není součástí jiných věd. Je to pochopitelné, protože vojenská věda zkoumá specifiky války — ozbrojený zápas a specifiky armády — její úlohu jako prostředku vedení ozbrojeného zápasu. Vojenská věda zkoumá nejen zákony přípravy, vedení a zabezpečení ozbrojeného zápasu, ale také zákony formování struktury, činnosti a rozvíjení ozbrojených sil jako prostředku vedení ozbrojeného zápasu.

Mluvíme-li o tom, jak výjimečně důležité místo má vojenská věda v celkovém systému znalostí o válce a armádě, potom prvotní význam má otázka jejího charakteru. Vojenská věda, i když se zabývá nejen sociálními, ale přírodními a technickými procesy a jevy je úzce spojena s přírodními a technickými vědami; přesto je společenskou vědou.

Vojenská věda je svým charakterem komplexní, protože počítá s vlivem ekonomických, vědeckých, morálně politických

faktorů, dále s vlivem přírodních (geografických, meteorologických atd.) podmínek na průběh ozbrojeného zápasu, strukturu a rozvoj ozbrojených sil, zkoumá otázky vzájemného poměru zbraní, vojenské techniky a lidí, použití vlastních sil a prostředků ke zničení nepřítele. Ve středu vojenské vědy stojí člověk a kolektivy, které jsou subjekty a objekty ozbrojeného zápasu, vojenské činnosti a výstavby ozbrojených sil. Proto vojenská věda, která bere v úvahu sociální podstatu ozbrojených sil, musí věnovat značnou pozornost otázkám jejich organizace, sociálním (i psychologickým) možnostem vojáků, jejich morálně politické a psychologické přípravě k ozbrojenému zápasu, výcviku a výchově.

To všechno svědčí o tom, že vojenská věda, i když je komplexní, současně je skutečně společenskou vědou. Ve prospěch tohoto chápání jejího charakteru mluví celá řada i dalších argumentů. Vojenská věda zkoumá ozbrojený zápas, který vyjadřuje specifiky války jako společenského

jevu a ozbrojené síly jako orgán státu, nástroj politiky určitých tříd. Vztahy, které existují v samotných ozbrojených silách, odrážejí vztahy, které jsou vlastní společenskému řádu. Vojská věda má třídní stranický charakter, a je pod určitým vlivem politiky.

Struktura vojenské vědy vyjadřuje proces diference a integrace vědeckého poznání. Teorie vyzbrojování jako systém vojenských technických znalostí, které se zabývají otázkami výroby a exploatace zbraní a vojenské techniky, systémů zbraní, můžeme považovat za součást vojenské vědy. Výsledky tohoto teoretického systému znalostí budou napomáhat rozpracování účinnějších způsobů a forem ozbrojeného zápasu.

Soustava vojenské vědy zahrnuje i takové komplexní syntetické teorie jako např. teorii velení vojskům. Vyčleňuje to obecné, co je vlastní velení, rozebírá je v všech hlavních částech vojenské vědy, a uskutečňuje syntézu. Současně je obohacuje znalostí obecných zákonitostí principů a metod velení. V jejich ustanoveních je vyjádřen proces diference a integrace vojenské vědy.

Ústřední místo ve vztahu teorie velení vojskům s jinými hlavními částmi vojenské vědy má její spojitost a součinnost s hlavním strukturálním prvkem (hlavní částí) vojenské vědy — s teorií vojenského umění, a jejich vzájemné prolínání. Hlavní v tomto vztahu je to, že mají jeden objekt zkoumání, zkoumají jednu a tytéž systémy, tj. vojenské systémy. Doplňují se navzájem a prolínají se. Vojenské umění nemůže být bez velení. Velení vojskům

v procesu bezprostřední přípravy k bojové činnosti i v jejich průběhu je důležitou a neoddelitelnou součástí (stránkou) vojenského umění.

Současné však každá z těchto dvou teorií v určitých mezích zkoumá různé stránky vojenských systémů. Teorie velení vojskům se zabývá problémy působení na podřízená vojska a jejich vzájemnými vztahy s orgány velení. Teorie vojenského umění zkoumá problémy působení vlastních vojsk na nepřítel a problémy bojové činnosti jako dvoustranného procesu.

Teorie velení vojskům zabezpečuje teorii vojenského umění, a je jí podřízena podstatou svých funkcí, tak jako i jiné hlavní části vojenské vědy. Teorie velení vojskům „závisí“ na teorii vojenského umění. Tato „závislost“ vyplývá z určujícího charakteru a chování objektu a z vlivu vnějšího prostředí na řídicí působení. Teorie vojenského umění rozpracovává principy, způsoby a formy vedení bojové činnosti, které určují charakter velení vojskům.

Nejdůležitějším směrem zvýšení účinnosti vojenské vědy v souladu s požadavky XXV. sjezdu KSSS je další rozpracování problémů vzájemné spojitosti a součinnosti vojenské vědy s dalšími hlavními částmi obecného systému znalostí o válce a armádě. Pozornosti zasluhují především otázky součinnosti vojenské vědy s teorií stranikopolitické práce. Jejich úspěšné vyřešení má velký význam pro zvýšení stranickosti v činnosti orgánů velení vojskům, pro plnou společnou práci velitelů, štábů, politických orgánů, stranických a mládežnických organizací.

Předmět a struktura vojenské vědy

Předmětem vojenské vědy je ozbrojený zápas. Úkolem vojenské vědy je zkoumat a nejdovedněji a nejúplněji využívat zákonitostí ozbrojeného zápasu. Vojenská věda by ztratila právo na samostatnost, kdyby jejím předmětem nebyla specifická oblast války — ozbrojený zápas, který se liší celou řadou jen jemu vlastních zvláštností, ale válka v celku.

Sovětská vojenská věda při poznávání objektivních zákonů ozbrojeného zápasu zkoumá problémy, spojené s hodnocením ekonomických a morálně politických možností jak vlastních, tak i nepřátelských, studuje výzbroj a techniku, rozpracovává způsoby a formy ozbrojeného zápasu, základy výstavby, velení, výcviku a výchovy vojsk a jejich všestranného zabezpečení při přípravě a v průběhu ozbrojeného zápasu.

K zákonům vojenské vědy patří vlastně zákony ozbrojeného zápasu jako takového. Protože jsou objektivními zákony, zahrnují v sobě jen to zvláštní, co je vlastní činnosti ozbrojených sil a co je odlišuje od úsilí týlu státu (také se zúčastní války a přitom v rozhodující míře), jehož úkoly a praktická činnost se podstatně liší od úkolů a činnosti ozbrojených sil. Obojí však směřují k zabezpečení jediného cíle — vítězství ve válce.

Vojenská věda, tak jako každá druhá, vzniká z potřeb praxe a slouží jejím zájmům, v daném případě — úspěšnému vedení ozbrojeného zápasu. Proto má nejen aspekt obecných teoretických zdůvodnění přípravy a vedení ozbrojeného zápasu, ale i aplikovaný, praktický, spojený s rozpracováním různých konkrétních zásad, prin-

cipů a pravidel, které se vztahují k přípravě a vedení ozbrojeného zápasu.

Sovětská vojenská věda je tedy jednotný systém znalostí o přípravě a vedení ozbrojeného zápasu v zájmu obrany Sovětského svazu a ostatních socialistických států před imperialistickou agresí.

Struktura a obsah vojenské vědy musí nejúplněji odrážet objektivní procesy, které zkoumá. Ve spojitosti s tím vzniká otázka: co a v jaké posloupnosti zahrnout do vojenské vědy. Navrhovaný předmětově problémový přístup ke klasifikaci odvětví vojenské vědy umožňuje dát neúplnější přesnou odpověď. Zejména problémy, které vojenská věda zkoumá, a úkoly, které před ní stojí, určují její strukturu a obsah v kterékoliv etapě.

Zkoumaná struktura vojenské vědy představuje jediný, přísně podřízený systém znalostí, kde prvořadý význam mají obecné teorie vojenské vědy a teorie vojenského umění. Ostatní disciplíny a odvětví, které jsou její součástí, zabezpečují tyto hlavní a základní odvětví vojenské vědy. Jádrem vojenské vědy je teorie vojenského umění, která zkoumá nejen zákonitosti, charakter, principy a způsoby vedení ozbrojeného zápasu na strategickém, operačním a taktickém stupni, ale vypracovává i požadavky na všechny vlastní části a odvětví.

Při zkoumání struktury teorie vojenského umění je nezbytné vidět těsné prolínání spojitostí jeho hlavních částí. Teorie vojenského umění zahrnuje v jednotě i teorie strategie, operačního umění, tak-

tiky a teorie bojového použití druhů ozbrojených sil.

Obsah, strukturu a úkoly zkoumaných problémů hlavních částí a odvětví vojenské vědy úplně a přesně rozebírá uveřejněný článek. Nesouhlasím však zcela s tím, jaké místo autor udílí vojenské historii. Ta se rozvíjí v nitru historické vědy, má své zaměření a samostatnost a na stejné úrovni s teorií vojenské výchovy a výcviku, která také vytvořila své odvětví pedagogiky, je neoddelitelnou součástí vojenské vědy. Její jádro — historie vojenského umění — je nerozlučně spojeno s teorií vojenského umění, je její základnou rozvoje.

Při předmětově problémově klasifikaci vojenské vědy vzniká nutnost samostatně zkoumat i problémy součinnosti Sovětských ozbrojených sil s armádami socialistických států při vedení společné bojové činnosti na strategickém, operačním a taktickém stupni.

Nyní je sovětská věda ztělesněna spojením nejrůznějších oblastí vědění — společenských věd, přírodních a technických věd. Všechny jsou vzájemně spojeny a úspěchy každé z nich jsou podmínkou a podnětem výsledků ostatních. Proto i vojenská věda se může úspěšně rozvíjet jen za předpokladu maximálního využívání výsledků všech ostatních oblastí vědění, z nichž čerpá materiál k řešení vlastních úkolů a splnění požadavků praxe vojenské výstavby. Obsah, struktura a rámec vojenské vědy v jejím rozvoji se budou měnit a rozšiřovat.

Metodologické otázky klasifikace systému znalostí o válce a armádě

V současné etapě rozvoje vědeckých znalostí o válce a armádě jsou zvláště aktuální metodologické otázky. Je to proto, že požadavky praxe mohou být zcela uspokojeny jen za předpokladu, že bude rozpracována celková teoretická koncepce.

Za poslední leta bylo mnoho uděláno v oblasti analýzy metodologických a teoretických problémů války a armády a zejména vojenské vědy.

Vojenská věda je mnohostranná. Jejím metodologickým základem je dialektický materialismus. V procesu poznání vojenská věda využívá výsledků a vědeckých poznatků celé řady společenských, přírodních a technických věd. Zvláště úzce je vojenská věda spojena s marxisticko-leninským učením o válce a armádě. Přesné určení předmětu a hranic zkoumání vojenské vědy, její struktury, místa a úlohy v celkovém systému vědeckých znalostí o válce a armádě má velký teoretický a

praktický význam pro výstavbu ozbrojených sil.

Pozornost zasluhuje metodologie řešení otázky o vojenské vědě, která je zkoumána ve spojitosti s celým souhrnem vědeckých znalostí o válce a armádě, které odrážejí objektivní jevy při celkovém zkoumání války jako složitého sociálně politického jevu.

Článek obsahuje řadu perspektivních myšlenek o klasifikaci vědeckých znalostí, které tvoří složitý systém, jakým je systém znalostí o válce a armádě. Autor přitom vychází ze správného názoru, že při klasifikaci vědy nebo skupiny věd, které zkoumají jeden a týž objekt mohou být různé přístupy. Vždy však musíme dodržet tyto zásady:

1. Klasifikace věd, která patří do systému, musí zabezpečit jejich ucelené prozkoumání v úzké vzájemné spojitosti.

2. Při zařazování věd a teorií do odpo-
vídajících skupin je nezbytné vycházet

z těch objektivních zákonitostí, které zkoumají.

3. Vědy a teorie musíme klasifikovat a třídit v logické posloupnosti podle toho, jakou úlohu mají ve zkoumaném jevu.

4. Struktura klasifikovaných znalostí musí být pohyblivá, pružná a maximálně musí odrážet proces diferenciací věd a teorií. Současně s tím musí zabezpečovat systémové a prvořadě zkoumání nejdůležitějších a aktuálních problémů, nastolených požadavky praxe.

Při dodržení těchto zásad autor přesně určuje předmět, obsah a strukturu vojenských věd a její spojitost se společenskými, přírodními a technickými vědami; to zasahuje pozornost a má velký praktický význam.

Ve vztahu k vojskům PVO státu, klasifikace vědeckých znalostí, které tvoří předmět struktury a obsah vojenské vědy, umožňuje zhodnotit úplné podchycení všech jejích součástí v rozsahu vojenské vědecké práce, ale také zdokonalovat programy operační, bojové přípravy vojsk a učební programy vojenských vysokých škol s tím, aby vojenské kádry studovaly všechna odvětví vojenské vědy a včas si osvojily její výsledky.

Základem plánování vojenskovědeckých výzkumů ve vojsku PVO státu je soudobý komplexní, systémový přístup. Výzkum zahrnuje velký okruh otázek teorie a praxe vojsk PVO státu a jejich součinnosti s jinými druhy ozbrojených sil. Cílevědomé plánování a komplexnost výzkumů s přesně vymezenými vědeckými spojeními mezi řídicími organizacemi a vykonavateli mají příznivý vliv na rozvoj teorie a další zdokonalování PVOS.

V článku autor správně a zdůvodněně mluví o nutnosti systémového zkoumání různých odvětví a znalostí problémů, spojených s využitím druhů ozbrojených sil ve válce, o vyčlenění jejich teorií bojového použití a výstavbě v soustavě vojenské vědy, jako její neoddelitelné součásti.

Předpokládáme, že pro všechny druhy ozbrojených sil stejnými (podle pojmenování, ale ne podle obsahu) částmi teorií jejich bojového použití a výstavby jsou:

— teorie vojenského umění druhu ozbrojených sil,

— zvláštnosti výstavby, vojenského výcviku a výchovy.

Kromě toho každý druh ozbrojených sil v tomto systému znalostí může mít také jiné, jen jemu vlastní teoretické zásady, konkrétně spojené s problémy a specifikou použití daného druhu ozbrojených sil v ozbrojeném zápase, a s využitím spo-

lečenských přírodních a technických věd, společných s vojenskou vědou.

Vyčlenění teorií bojového použití a výstavby druhů ozbrojených sil v soustavě vojenské vědy bylo by nesprávně hodnotit jako narušení její celistvosti podle resortních příznaků. To je jen odrazem objektivně existující jednoty obecného a dílčího.

Každá teorie bojového použití a výstavby druhu ozbrojených sil jako celku a také její součástí — teorie vojenského umění, zvláštnosti výstavby druhu ozbrojených sil, vojenského výcviku a výchovy — jsou v podřízeném vztahu k obecné teorii vojenské vědy, ale také k teorii vojenského umění, teorii výstavby ozbrojených sil, teorii vojenského výcviku a výchovy. Současně s tím, každá součást teorie bojového použití druhu ozbrojených sil je součástí odpovídající teorie vojenské vědy.

Zákony, zákonitosti, principy teorií druhů ozbrojených sil jsou konkretizací zákonů, zákonitostí a principů odpovídajících teorií vojenské vědy a rovněž specifickými zákony, zákonitostmi a principy, které jsou vlastní danému druhu ozbrojených sil. Systém znalostí těchto zákonů, zákonitostí a principů tvoří základ předmětů teorií bojového použití a výstavby druhu ozbrojených sil. Systém znalostí zákonů, zákonitostí a principů, které mají vztah ke konkrétní součásti této teorie, tvoří základ předmětu vojenského umění (teorie strategického použití druhu ozbrojených sil, operačního umění a taktiky svazků druhu ozbrojených sil), zvláštností výstavby druhu ozbrojených sil, výcviku a výchovy.

Ve vztahu k teorii velení vojskům můžeme říci, že byla plně zdůvodněna jako hlavní část vojenské vědy. Působení dané teorie na praxi řízení vojsk neprobíhá bezprostředně, ale přes praktické součásti vojenské vědy. Předmětem teorie velení vojskům, jestliže ji zkoumáme jako samostatnou součást vojenské vědy, jsou ty zákonitosti a principy, které jsou vlastní velení jako celistvému jevu, a ne jen jeho jednotlivým stránkám nebo procesům. Úkolem teorie velení je především ukazovat a vysvětlovat mechanismus činnosti těchto zákonitostí a principů a určovat cesty a způsoby jejich praktické realizace při přípravě a vedení bojové činnosti. Své součásti, jakož i jiné součásti teorie vojenské vědy, při jejich zkoumání v podřízené klasifikaci má teorie velení vojskům v teoriích druhů ozbrojených sil, druhů vojsk, speciálních vojsk a rovněž v teorii týlu ozbrojených sil.

z kapitalistických armád

K VÝVOJI VOJENSKOPOLITICKÉ SITUACE NA JIHOVÝCHODNÍM KŘÍDLÉ SEVEROATLANTICKÉHO PAKTU

Jaroslav Vincenc

Celé jižní křídlo Severoatlantického paktu, od Portugalska až po Turecko, prochází v posledním období složitým vývojem, který oslabuje politickou jednotu a vojenskou připravenost aliance v tomto prostoru. Velení paktu i jeho hlavní členské státy v čele s USA proto stupňují svou aktivitu k zajištění proatlantické orientace v této oblasti a k urovnání problémů a potíží ve vztazích mezi nimi navzájem a vůči NATO.

V západní části této oblasti se jim přes existenci organizovaných a vlivných levicových sil tento cíl částečně daří realizovat. Svým nátlakem přispěly k relativní stabilizaci buržoazního společenského zřízení v Portugalsku, vznikají podmínky pro předpokládané přijetí Španělska do NATO a zatím se podařilo zabránit vstupu komunistů do italské vlády.

V oblasti východního Středomoří je situace poněkud odlišná. V obou zdejších státech NATO, v Řecku a Turecku, jsou skutečné pokrokové síly slabé a roztržité a významný růst politického vlivu levice je proto nepravděpodobný. Z atlantického hlediska jsou však pro jednotu aliance a její akceschopnost v tomto prostoru nebezpečné řecko-turecké rozpory a v jejich důsledku narušené vztahy obou zemí k NATO a k USA.

Velení NATO z toho důvodu rozvíjí rozsáhlou iniciativu, která by postupně měla vést k překlenutí těch rozporů a k zajištění plného využití hospodářských a lidských zdrojů, vojenského potenciálu i teritoria Řecka a Turecka ve prospěch realizace záměrů Severoatlantického paktu.

Ze strategického hlediska tvoří oblast jihovýchodního válečného dva strategické prostory: „východní středomořský“, který zahrnuje oblast Středomořího moře východně od Sicílie včetně ostrovů Kréty a Kypru a pobřeží přilehlých evropských, severoafrických a asijských států a „řecko-turecký“, který zahrnuje kontinentální území Řecka, teritorium Turecka, Egejského moře s jeho ostrovy, Marmarské moře, mořské úžiny Dardanely a Bosporu a přilehlé oblasti Středomořího a Černého moře.

Východní Středomoří jako celek má pro NATO zvláště velký význam, protože tvoří spojovací článek mezi Evropou, Afrikou a Asií. Jeho ovládnutí považuje NATO za nezbytné pro zajištění námořní dopravy surovin, především ropy, realizované z větší části ze středomořských přístavů, do nichž ústí ropovody z iráckých, saúdskoarabských, libyjských a alžírských naftových polí; svůj značný strategický význam si přes rostoucí objem přepravy kolem mysu Dobré naděje zachovává i Suezský průplav.

Pokus o převrat na Kypru, následné odstranění vojenského režimu a turecká vojenská invaze na ostrov (v létě 1974) spolu s nálezem naftových pramenů v Egejském moři a v důsledku toho sporem o vytčení hranic mezi oběma státy v tomto prostoru způsobily, že se otázky řecko-turecké oblasti dostaly do středu pozornosti velení NATO i jeho hlavních členských zemí. Nutnost účinně řešit vzniklé problémy a upevnit pozice aliance v této oblasti vyplývala z hlediska paktu rovněž z předcházejícího vývoje v Portugalsku a v Itálii, v nichž existovaly podmínky pro převzetí moci levicovými silami s potencionálním nebezpečím postupného rozkladu NATO na celém jeho jižním křídle.

Teritorium i vojenské připravenosti Řecka a Turecka příkládá velení aliance značnou vojenskopolitickou, geografickou i strategickou důležitost. Již v době míru slouží americká i spojenecká moderní elektronická zařízení na jejich území k rozsáhlé průzkumné činnosti především vůči SSSR a BLR. Atlantické vojenské základy v obou státech považuje NATO za nepostradatelné pro zajištění účinné protivzdušné obrany ozbrojených sil NATO na válčišti, ale především území obou států předpokládá využít jako nástupní prostor pro rozvinutí vojenských operací paktu proti státům Varšavské smlouvy v jižní Evropě.

Spory mezi Řeckem a Tureckem jsou dlouhodobého charakteru a daří se je tlumit pouze koordinovaným nátlakem velení NATO a jeho hlavních členských zemí. Již v letech 1963 a 1967 je snahy o ovlivnění vývoje na Kypru přivedly na práh ozbrojeného konfliktu, avšak po událostech z léta 1974 je situace ještě komplikovanější. Obsazením severní části ostrova (asi 38 % jeho celkové rozlohy) tureckými vojsky došlo k praktickému rozdělení Kypru a pravomoci centrální vlády fakticky platí pouze v řecké části státu. Ze strany Řecka a Turecka přitom narůstá tendence částečně se distancovat od problémů ostrova a řešení otázky

jeho budoucího uspořádání v podstatě přenechat na představitelích obou národnostních společenství. Kyperská Turci pod vedením Denktashe setrvávají na svých původních stanoviscích, která spočívají především v úsilí o fakticky úplné geografické oddělení obou národnostních skupin a o značnou decentralizaci výkonné moci; to by znamenalo podstatné omezení práv ústřední vlády. Naproti tomu připouštějí určité vlastní územní ústupky. V zářijových volbách do kyperského parlamentu jen v řecké části země zvítězila opět koalice pokrokových sil, která podporuje Makaria. Linie vlády k zachování nezávislosti a územní celistvosti zůstane proto zachována. V perspektivě však turecká neústupnost zřejmě povede k prosazení federálního uspořádání se značným stupněm autonomie a se zvýšením tureckého vlivu v budoucí centrální kyperské vládě.

Zhlediska NATO je ve vztahu ke Kypru určující zachování možností vojenského využití území ostrova ve prospěch paktu k průzkumu a případným leteckým operacím vůči SSSR a oblasti Blízkého východu. Jde mu proto především o zajištění funkční schopnosti dosavadních britských vojenských základů Akrotiri a Dhekelia na jižním pobřeží ostrova, které by v případě potřeby mohly využít i síly států aliance.

Spor o vytčení hranic v Egejském moři, aktualizovaný nálezy ropy na mořském dně, vyplývá z úsilí obou zemí zajistit si práva na těžbu této suroviny. V této souvislosti Řecko na Turecku požaduje uznání svrchovaných práv nad prakticky celým Egejským mořem, což je v protikladu k tureckému pojetí oprávněného nároku na příslušný kontinentální šelf, který přiléhá k turecké pevnině — tu část dna moře, která je podle mezinárodního práva součástí pevniny.

Spor mezi oběma státy prohloubil napětí ve vztazích mezi nimi, provázené intenzivním úsilím vlád obou zemí o prudký růst bojeschopnosti ozbrojených sil. Jejich armády byly v průběhu minulého období udržovány ve zvýšeném stupni bojové pohotovosti a byla řešena opatření k zajištění rychlého tempa modernizace a účinnějšího systému velení. Obě země podstatně zvyšují vojenské rozpočty a usilují o získání rozsáhlejší vojenské pomoci od hlavních zemí NATO. V souvislosti s trvajícím krizí ve vzájemných vztazích vytvořilo Řecko v oblasti Trákie v pohraniční oblasti s Tureckem další, 4. armádní sbor a také Turecko zahájilo v dubnu 1975 výstavbu nové, 4. armády,

určené k zasazení v tomto prostoru. Karamanlisova vláda, v rozporu s dřívějšími dohodami, zároveň rozmístila na řadu řeckých ostrovů přiléhajících k tureckému pobřeží vojenské jednotky a ostrovy opevnila. K prosazení svých záměrů odešla rovněž Turecku právo volně využívat vzdušného prostoru nad Egejským mořem. Zároveň si však je vědoma vojenské nerovnováhy a optimální cestu k realizaci svých cílů vůči Turecku vidí v politickém řešení, jehož pro řecký výsledek by mělo zajistit získávání stále jednoznačější podpory zejména ze strany NATO a USA.

Vojenský poměr sil nadále jednoznačně vyniká ve prospěch Turecka. V početních stavech jde o poměr 519:165 tisíců [pozemní vojsko 425:123, vojenské letectvo 52:23, vojenské námořnictvo 42:19] a v divizích 20:12. Obdobnou nerovnováhu vidíme i v bojové technice. V tancích asi 2960:1300, dělostřelectvu nad 100 mm 2430:1630, PT prostředcích 1350:900, PL prostředcích 614:325, letounech 446:350, povrchových bojových plavidlech 109:52, vyloďovacích prostředcích 87:71, ponorkách 19:8 atd.

Turecku, zachování jeho vojenské součinnosti v paktu s americkými a spojeneckými základy na jeho teritoriu, ve srovnání s Řeckem, příkládá velení aliance poněkud větší význam. Vychází přitom především z jeho značného lidského potenciálu, z početných, i když ve výcviku a výzbroji poněkud zaostávajících ozbrojených sil, ale zejména z jeho strategického postavení, které znamená spojovací článek mezi NATO a CENTO, příznivou polohu vůči oblasti Blízkého a Středního východu a dlouhé společné hranice s dvěma socialistickými státy SSSR a BLR.

Důležitost příkládá i celkem 39 americkým a spojeneckým základnám v Turecku, rozmístěným v jeho evropské i asijské části. Jde především o letiště, různá elektronická zařízení, systémy PVO, zpravodajské centrály a 14 skladů jaderné munice. Nejvýznamnější z nich jsou v Incirliku, Karamurselu a Izmiru a na pobřeží Černého moře (Sinok, Samson, Trabzon). Jádro jejich personálu tvoří asi 7 tisíc amerických vojáků. Význam Turecka zvyšuje rovněž relativně značný počet letišť; celkem více než 60, z nichž 26 je 1. třídy, tedy vybavených pevnými přistávacími a startovacími drahami v délce nejméně 2,5 km. Pokud jde o řízení spojeneckých ozbrojených sil, jsou v tureckém Izmiru dvě velitelství — velitelství spojeneckého pozemního vojska v jiho-východní Evropě a velitelství 6. STLV.

Velení paktu příkládá značný význam zajištění vojenského ovládnutí obou mořských úžin — Bosporu (30,5 km délka, v nejužším místě 750 m šířka) a Dardanélám (61 km délka, šířka 1,2–6,5 km), jež má americké námořní flotile a vojenskému námořnictvu dalších zemí aliance trvale umožňovat přístup do Černého moře a naopak v případě konfliktu zabraňovat průjezdu plavidel států Varšavské smlouvy do Středomoří.

V důsledku úsilí velení NATO a především samotných Spojených států o urychlené urovnání řecko-tureckých rozporů po tureckém vojenském zásahu na Kypru došlo k podstatnému narušení turecko-amerických vztahů. Kongres USA, přes odpor americké vlády, s cílem přimět Turecko k ústupkům [především ke stažení jeho ozbrojených sil z ostrova], přijal v únoru 1975 rozhodnutí o zastavení dodávek amerických zbraní a bojové techniky pro tureckou armádu. Realizace tohoto opatření vedla k rychlému snižování bojeschopnosti tureckých ozbrojených sil, především vojenského letectva, neboť ani vlastní, málo rozvinutý zbrojní průmysl, ani eventuální pomoc ze západní Evropy, nemohly, vzhledem k převážnému vybavení turecké armády americkou technikou, nahradit dodávky z USA. V důsledku tohoto embarga narostl v Turecku anti-amerikanismus, jenž přispěl k rozhodnutí vlády [25. 7. 1975] formálně vypovědět bilaterální dohodu z července 1969, pozastavit činnost celkem 39 amerických vojenských základů a zařízení na tureckém území a převzít je pod národní kontrolu. Výjimku tvořily pouze sklady jaderné munice a letecká základna Incirlik. Jako další formy nátlaku na USA k odvolání embarga zvýšilo Turecko úsilí o rozvoj zbrojní spolupráce s NSR a s dalšími západoevropskými státy NATO a dále s Pakistanem, Libyí a Íránem. Na značovalo rovněž ochotu přispět k prohlubování vztahů se socialistickými státy, především se SSSR.

S cílem poněkud omezit svou jednoznačnou závislost na spojencích v NATO při zabezpečování moderní bojové techniky Turecko přijalo řadu opatření k intenzivní výstavbě vlastního zbrojního průmyslu. Rychlý růst vojenských výdajů má umožnit vyčleňovat do roku 1982 postupně až 40 % z nich (ročně 3–3,5 miliardy dolarů) na rozvoj tohoto odvětví. V licenci vyráběné moderní letouny mají postupně nahradit současné letouny F-4, F-5 a F-104 i transportní letouny. Turecko předpokládá výrobu tanků LEOPARD, stíhačů tanků, dělostřeleckých a spojova-

cích prostředků a různých druhů řízených střel. Počítá i s vlastní výrobou menších bojových plavidel včetně ponorek a raketových rychlých člunů.

Různorodý turecký nátlak na USA, spolu s americkou snahou upevnit pozice NATO v oblasti jihovýchodního křídla, přinesly částečně odvolání embarga a zakájení jednání, která vyústila (26. 3. 1976) v podepsání nové bilaterální dohody o vojenské spolupráci. To znamená souhlas Turecka se zásadním zachováním a s obnovením činnosti amerických základů na jeho teritoriu a naopak americký příslib vojenské pomoci ve výši 1,366 miliardy dolarů v průběhu příštích let ve formě půjček, úvěrů a bojové techniky. Od září 1976 USA Turecku postupně dodávají především leteckou a námořní techniku a náhradní díly.

Formálně také byly na základních ustanovení tureckí velitelé, turecký personál má postupně převzít 50 % funkcí na nich a tureckému velení budou bezplatně předávány zpravodajské údaje získané americkými zařízeními. Celkově tento kompromis vyhovuje oběma stranám. Z hlediska USA vede dohoda k upevnění pozic NATO v prostoru, k částečnému uklidnění situace a k užšímu připoutání Turecka k paktu, zatímco poskytnuté americké prostředky umožní turecké vládě částečně oslabit vnitřní rozpory, finančně krýt nejdůležitější zbrojní projekty, zvyšovat bojovou připravenost ozbrojených sil a postupně zaujmout poněkud pružnější stanovisko ve sporech s Řeckem.

Rovněž vztahy Řecka k USA a k NATO jako celku jsou komplikované. Nová řecká vláda, vycházející z teze, že USA a NATO nevyvinuly dostatečně úsilí k zabránění turecké invaze na Kypr, s cílem vynutit si silnější atlantickou podporu při řešení sporů s Tureckem a vedena snahou zároveň upevnit vlastní postavení v zemi, jejíž veřejné mínění se stalo vyhraněně protiamerické, oznámila 15. 8. 1974 své vystoupení z vojenské struktury paktu. Po tomto rozhodnutí následoval odchod řeckých představitelů z izmirského Vrchního velitelství spojeneckých pozemních sil v jihovýchodní Evropě, uzavření předem nastaveného stanoviště tohoto velitelství v řeckých Salonikách, zákaz cvičení spojeneckých ozbrojených sil na řeckém teritoriu, odmítnutí účasti řeckých jednotek na spojeneckých cvičeních, ukončení činnosti řeckých představitelů v nejvyšších vojenských orgánech NATO (ve Výboru pro plánování obrany a ve Skupině pro jaderné plánování) a zasta-

vení průzkumných letů řeckého letectva podél hranice s BLR.

S cílem zachovat úzké vojenské spojení s paktem a možností perspektivního obnovení plného členství v jeho vojenské struktuře tato opatření neznamenaají úplné přerušování vojenské spolupráce Řecka s aliancí, ale nejsou ani v praxi jednoznačně realizována.

Řečtí důstojníci nadále pracují ve Vojenském výboru NATO i v různých orgánech podřízených Výboru pro plánování obrany a v neapolském Vrchním velitelství spojených ozbrojených sil v jižní Evropě, Řecko se zapojilo do činnosti „nezávislé programové skupiny“ vytvořené v únoru 1976, jež má koordinovat zbrojní spolupráci zemí evropské skupiny a Francie. Vláda v jednotlivých případech umožňuje využívání řeckého vzdušného prostoru a mořského teritoria spojeneckými ozbrojenými silami, povolila další činnost spojeneckých průzkumných a zpravodajských zařízení i existenci spojeneckého systému PVO NADGE a skladů jaderné munice na svém území, paktu zůstala k dispozici raketová střelnice na Krétě, rozvíjejí se kontakty jednotlivých druhů řeckých a spojeneckých ozbrojených sil a řecké jednotky se občas účastní i spojeneckých cvičení.

Úzké vojenské sepětí Řecka s NATO zůstává tedy zachováno a je dále rozvíjeno, přičemž politická příslušnost země k paktu ani nebyla nikdy zpochybňována. Příslušná dohoda mezi řeckou vládou a velením NATO navíc předpokládá, že v době míru řecké ozbrojené síly podléhají sice národnímu, v případě napětí nebo konfliktu však spojeneckému velení. Z nedávných prohlášení ministerského předsedy Karamanlise přitom vyplývá, že země hodlá po etapách příslušnost k vojenské struktuře NATO plně obnovit.

Z čistě vojenského hlediska mají kroky, související s vystoupením Řecka z vojenské struktury paktu, pouze sekundární význam. Podstatněji neovlivňují vojenskou připravenost země, naopak zvýšením finančních prostředků a rychlou modernizací armády je její hodnota zvyšována. V neprospěch NATO v této oblasti však jednoznačně působí příslušnost řecko-turecké vojenské spolupráce, jež bude mít dlouhodobý charakter a určité omezení možností využívat řeckého teritoria americkou 6. námořní flotilou, hlavní vojenskou silou USA ve Středomoří.

Přes tato řecká opatření vláda USA ani v době krize ve vzájemných vztazích nezastavila svou vojenskou pomoc Řecku (ročně asi v hodnotě 165 miliónů dolarů),

což především zabránilo dalšímu zostřování rozporů a přineslo omezení původních řeckých požadavků na snížení americké vojenské přítomnosti v zemi. USA sice v roce 1975 navrátily Řecku námořní základnu Eleusis a pod řecké velení převedly leteckou základnu Hellenikon (obě u Athén), fakticky však tím řecké vládě šlo především o uklidnění antiamericky orientovaného veřejného mínění, které požadovalo úplný odchod Američanů z Řecka. Následná bilaterální dohoda z dubna 1976 znamená americkou pomoc 700 milionů dolarů v průběhu příštího čtyřletého období (1977—80) a příslib působení ve prospěch vyřešení kyperského a egejského sporu. USA naproti tomu získaly, přes formální obsazení nejvyšších funkcí řeckými veliteli, právo neohraničeného využívání těchto základen: námořní a letecké v krétském zálivu Suda, radiolokačních a zpravodajských zařízení raketové střelnice na Krétě, letišť v Hellenikonu a zpravodajských centrál u Maratonu a v Nea Makri. V souladu s předcházejícími dohodami USA dodávají Řecku moderní bojovou techniku, zejména vojenské dopravní letouny C-130 Hercules, PTRS TOW, systémy PVO REDEYE atd.

Ze západoevropských zemí NATO se ve prospěch řešení problémů na jihovýchodním křídle paktu angažují především Francie a NSR, které kromě vlastních samostatných iniciativ získávají také EHS jako celek k udílení různých ekonomických výhod Řecku a Turecku a tím k prohlubování vazeb obou zemí se společenstvím. Zejména u Řecka se přitom počítá s perspektivním přijetím za plnoprávného člena společenství.

NSR zachovává vůči Řecku a Turecku princip vyvážené politiky. V srpnu 1975 s oběma uzavřely dohody o bezplatných dodávkách použitého vojenského materiálu v hodnotě po 100 miliónech marek; proti úhradě dostanou rovněž západoněmecké ponorky a další vojenský materiál. Turecku poskytuje NSR také kapitálovou pomoc (v roce 1976 132 miliónů marek), již má být využito pro realizaci programů budování vlastního zbrojního, především leteckého a loďařského průmyslu. Některé druhy bojové techniky má Turecko vyrábět v západoněmecké licenci. V souladu s dohodou ze srpna 1976 dodá NSR navíc Turecku 150 tanků LEOPARD, 52 letounů ALPHA JET, 28 systémů PLRS ROLAND, PTRS MILAN; v průběhu dalšího období se bude podílet na výstavbě tureckých zbrojních závodů částkou 800 miliónů dolarů.

U západoněmeckých vojenských dodávek Řecku jde zejména o protiletadlové dvoukanóny, PTRS, pěchotní zbraně, prostředky spojení a připravují se dodávky vojenských plavidel.

Francie se orientuje zejména na vojenskou součinnost s Řeckem. Zintenzivňují se kontakty mezi vojenskými představiteli, zvyšuje se francouzská pomoc při výstavbě i výcviku řecké armády. Z bojové techniky dodává Francie Řecku především tanky AMX, obrněné transportéry, letouny MIRAGE F-1, PTRS MILAN, raketové čluny atd. Řecko získává v menším rozsahu i bojovou techniku od Velké Británie (tanky CHIEFTAIN, leteckou a vojenskou výpočetní techniku) a počítá se s britskou pomocí při výstavbě tankového závodu. Od Itálie dostává Řecko obrněné transportéry a vrtulníky. Všechny západoevropské státy v souvislosti s poskytovanou pomocí požadují od Řecka návrat do vojenské struktury NATO.

Různorodým nátlakem především ekonomického a politického rázu se tedy Severoatlantickému paktu podařilo napětí na jihovýchodním křídle aliance částečně snížit, přispět k výraznému oslabení potencialní hrozby přímého vojenského střetnutí mezi Řeckem a Tureckem a vytvořit podmínky pro postupné urovnávání vztahů obou zemí k NATO a k USA. Stale, historicky podmíněné řecko-turecké rozpory, dále vyostřené v posledním období, si však také v další perspektivě svou značnou hloubku zachovávají, i když lze počítat s navázáním poněkud širších kontaktů na úrovni vlád a mezi ozbrojenými silami obou států. Velení paktu bude hledat další metody a formy urovnání uvedených těžkostí. Za pozitivní jev přitom považuje prudké zvyšování vojenského úsilí Řecka a Turecka, motivované sice především jejich vzájemnými rozpory, zároveň však přinášející posilování vojenského potenciálu paktu v celém prostoru a přispívající tak k vytváření podmínek pro realizaci vojenskopolitických záměrů aliance v oblasti Středomoří. Je rovněž nutné očekávat, že Řecko bude dále rozvíjet vojenskou spolupráci se spojenci NATO, i když totální revize rozhodnutí o vystoupení země z vojenské struktury paktu není v blízké perspektivě pravděpodobná. Z vojenskopolitického hlediska v Řecku i v Turecku zesílí vliv hlavních západoevropských zemí, při zachování zásadní kontroly Spojených států nad vývojem v této oblasti. Celá oblast však pro vleklý charakter řecko-tureckých rozporů zůstane i nadále slabým článkem NATO.

ZA VYŠŠÍ KVALITU KONTROLNÍ ČINNOSTI

Plukovník ing. František Knotek
plukovník Jiří Lázná

Kontrola v Československé lidové armádě jako nástroj poznání a ovlivňování všech skutečností a procesů v činnosti velitelů, štábů a vojsk je nedílnou součástí vedení a řízení. Jejím posláním není pouze zjišťovat skutečný stav v plnění uložených úkolů, ale i odhalovat skutečné příčiny zjištěného stavu, zobecňovat dobré zkušenosti a poskytovat účinnou pomoc podřízeným v odstraňování zjištěných nedostatků.

Hlavním obsahem kontrolní činnosti je mimo jiné zjišťovat jaká je úroveň morálně politického stavu, vojenské kázně a organizovanosti života jednotek a útvarů, na jaké úrovni je organizátorská a řídicí práce, jaký je stav v politické výchově, v přípravě velitelů, štábů a vojsk, jak zabezpečují bojovou pohotovost a jaké dosahují výsledky v komplexním a všestranném zabezpečování plněných úkolů.

Hlavním cílem kontroly je zjištění a objektivní posouzení skutečného stavu kontrolované oblasti nebo předmětu bojové přípravy, stanovení hlavních příčin zjištěných odchylek v plnění úkolů a navržení opatření pro příslušné velitelské stupně ke zjednání nápravy. Kontrolní zjištění se musí opírat o spolehlivě prokazatelná fakta. Jedním z předpokladů k tomu, aby kontrola splnila své poslání je, že bude důsledně a v jednotě uplatněna její základní poznávací a ovlivňovací funkce.

Kontrolní orgány mají vycházet z toho, že jedním z nejdůležitějších úkolů při všech kontrolách je poskytnutí praktické pomoci kontrolovaným velitelům, štábům a politickým orgánům v organizaci výchovy a výcviku podřízených, v upevnění organizování života podle základních řádů u vojsk a odstranění zjištěných nedostatků.

Systém kontrolní činnosti, jako jeden z rozhodujících činitelů řídicí a organizátorské práce velitelů tedy vyžaduje neustálé zlepšování jeho obsahu a výsledného účinku. Není správné, abychom při jeho realizaci upadali do šablon a rutiny, které nemohou přinést očekávané výsledky.

Při plnění linie XV. sjezdu KSČ v ČSLA klademe těžiště na kvalitu práce a dosažovaných výsledků ve všech oblastech a předmětech bojové přípravy vojsk. Prvořadé je však neustálé zlepšování a upevňování systému řízení, tzn. stylu a metod práce velitelů, štábů a politických orgánů.

Při aplikaci tohoto požadavku na oblast řízení jako je účinná kontrola a pomoc, dvě neoddelitelné součásti systému,

jsou některé nedostatky (jak konstatoval i soudruh ministr národní obrany v rozboru na závěr výcvikového roku), které nepůsobí dobře a nepřispívají k efektivnosti a kvalitě výuky, výcviku a výchovy jednotek, a v některých případech nepřispívají k upevňování soudružských vztahů v rámci velitelské podřízenosti. Jde zejména o dodržení zásady, že kdo řídí — kontroluje.

Nemáme vždy přehled o morálně politickém stavu, bojové pohotovosti a o plnění úkolů v bojové a politické přípravě. Ne vždy se snažíme proniknout do podstaty výcvikového procesu a poskytnout podřízeným pomoc. Nejde o množství kontrolní činnosti, ale jak pomáhá řešit nedostatky přímo na místě.

Ne všichni si uvědomujeme správný smysl a obsah pojmu kontrola spojená s účinnou pomocí.

Je správné, když velitelé se řídí poučkou: neznáš, neumíš — poradím a pomohu, pokud však nechceš — budu náročně vyžadovat a trvat na splnění úkolu. Důstojníci štábu budou v druhém případě toto hlásit svému nadřízenému, který v rámci velitelské pravomoci je povinen přijmout potřebná a účinná opatření k zlepšení zjištěného stavu.

Např. někteří důstojníci štábu jezdí velmi často k útvarům a jednotkám na kontrolu stavu bojové a politické přípravy, organizovanosti života a plnění základních řádů. Stává se však, že tyto útvary i nadále neplní kvalitně úkoly a nedostatky se opakují. V takovém případě si klademe otázku, kde jsou příčiny tohoto stavu. Můžeme to vysvětlovat tím, že každý uplatňuje jiný stupeň náročnosti. Někteří přehlížejí drobné nedostatky, nejdou do důsledků a po pravých příčinách, jak se říká na podstatu problémů a nedostatků. Ne všichni bojují za vysokou efektivnost výcviku a nadřízení hodnotí jejich výsledky práce ne podle toho, jak operativně a na místě odstraňují nedostatky, ale podle počtu služebních cest a výjezdů k útvarům a jednotkám.

Pro hodnocení účinnosti kontroly není rozhodující délka kontroly. Tato závisí na cílech a úkolech, které mají splnit, na metodice kontroly příslušného stupně a na kontrolujícím. Podstata je v tom, zda kontrolující zjistil skutečný stav podle výcvikových zásad a norem, vyhodnotil si klady a nedostatky, zjistil jejich příčiny a byl schopen odpovědně vyjádřit, co jeho kontrola přinesla a jak konkrétně pomohla kontrolovanému.

Jsou stále ještě důstojníci, kteří nesprávně chápou svoje povinnosti při kon-

trole podřízených. Např. důstojník (nebo skupina důstojníků) štábu dostane úkol zkontrolovat u útvaru stav bojové přípravy a organizovanosti života. Kontrola se uskutečnila a důstojník byl několik dní u útvaru. Zúčastňoval se zaměstnání, nácviků, besedoval s vojsky, sledoval dohazování denního řádu. Z kontroly se vrátil s obsáhlým mnohostranným zápisem. Všechno pečlivě zapsal (hodnocení důstojníků a poddůstojníků z jednotlivých předmětů, počet zaměstnání, bezpočet nedostatků ve výcviku jednotky, případy porušení kázně, ranní rozcvičku a účast na ní atd.), na každý dotaz svého nadřízeného velitele byl schopen odpovědět. Ale na to podstatné nedovedl dát uspokojivou odpověď: „Jakým způsobem konkrétně pomohl veliteli a jeho štábu na místě?“ Přitom si myslel, že udělal vše, že jeho úkol jako důstojníka štábu je jen zjistit nedostatky, a cesty k jejich odstranění ať si hledají velitelé a jejich štáby „dole“. To přece není jeho povinnost, o to se on nemusí starat.

Je správné, že důstojník štábu nemůže u kontrolované jednotky nebo útvaru velít, nahrazovat organické velitele, nebo jim vytýkat nedostatky. Je však nesprávné stát jen v úloze poradce a dávat najevo, že on by to dělal lépe, že on všechno zná. Má objektivně zhodnotit stav, rozebrat se v příčinách nedostatků, poradit a zároveň poskytnout pomoc, ukázat a učit jak např. sestavit plán bojové a politické přípravy, rotní rozvrh zaměstnání, správně metodicky uskutečnit zaměstnání s využitím učebních a výcvikových zařízení, uplatnit správné výchovné metody, plnit povinnosti dozorčími orgány apod. To tedy znamená nevystupovat v úloze nějakého „kontrolora“, ale aktivně se zúčastnit a napomáhat k efektivnosti výcviku a tím se podílet na kvalitě výsledků. Vidět, že jeho úkol není „zjistit a hlásit“, ale udělat všechno co je v jeho silách, aby i sám byl vnitřně se svojí činností u útvaru nebo jednotky uspokojen. Má vždy mít na zřeteli, že jedním z nejdůležitějších úkolů při každé kontrole je poskytnutí praktické a účinné pomoci kontrolovaným velitelům.

Jistě můžeme ukázat z praxe i na kladný příklad v práci důstojníka štábu. K jednomu motostřeleckému praporu, který byl vyveden do vojenského výcvikového prostoru, přijel důstojník štábu pluku. Velitel kontrolovaného praporu byl přesvědčen, že všechno je v pořádku, plán výcviku dodržován, zaměstnání připravena a organizována, vojáci aktivně plní úkoly, jsou plněny časové normy atd.

Důstojník štábu pluku velmi pečlivě sledoval výcvik, zbytečně nezasahoval a nevytýkal nedostatky, avšak postupně si učinil závěr, že v některých případech je výcvik zjednodušován, zejména při takticko-pořadových zaměstnáních z taktické přípravy (nejsou vytvářeny situace, manévr do boku, sladěná palba bojových vozidel s pohybem jednotky), že je zkracována doba na taktickou a střeleckou přípravu a že jsou procvičovány druhořadá zaměstnání, která nejsou rozhodující pro přípravu vojáků v poli a že výcvik není dostatečně materiálně zabezpečen.

Při takové organizaci, metodice a materiálním zabezpečení výcvikového procesu ve vojenském výcvikovém prostoru by nebyl zajištěn kvalitní výsledek rotních taktických cvičení s bojovou střelbou.

Príslušník štábu velmi podrobně rozebral s velitelem praporu systém výcviku, ukázal mu jak třeba zlepšit kvalitu a intenzitu výcviku, upozornil ho na rezervy ve výchově vojáků k morálně bojovým vlastnostem. Na místě se přesvědčil, zda opatření velitele praporu jsou postačující. Mohli bychom říci, že činnost důstojníka štábu pluku u praporu skončila a že výsledek bude hlásit svému podřízenému. Ale důstojník štábu pluku poznal, že mladý velitel praporu nemá ještě pevné a zřetelné metodické návyky a zkušenosti z organizace náročných zaměstnání a cvičení v polních podmínkách. Proto požádal náčelníka štábu pluku o prodloužení pobytu u praporu a zapojil se do výcvikového procesu. Pomáhal veliteli praporu odstraňovat nedostatky, ukazoval mu, na co má klást důraz a jak učít velitele rot. Objasnil všem důstojníkům praporu v čem je podstata přípravy rot k taktickému cvičení s bojovou střelbou, jaká zaměstnání jsou rozhodující. A skutečně taktická cvičení s bojovou střelbou byla hodnocena výtečně a dobře. S takovou odpovědností uskutečněnou kontrolu a pomoc přijal velitel praporu a ostatní velitelé s velkým povděkem a vážností tohoto důstojníka a tím i štábu tohoto pluku u podřízených neobyčejně stoupla. Kladné příklady můžeme uvést z kontrol jiných oblastí nebo předmětů bojové přípravy.

Štáby všech stupňů mají důležitou úlohu v mnohotvárné činnosti vojsk. Na jejich stylu práce, politických a odborných kvalitách, praktických znalostech a pracovní odpovědnosti v mnohém závisí výsledky v bojové a politické přípravě, v kázni a organizovanosti života vojsk. V souhrnu tyto kvality vytvářejí bojovou připravenost vojsk. V jednotkách a útvech jsou tedy nejen velitelé, ale i důstojníci štábu povinni vystupovat se stra-

nickou zodpovědností, principiálně uplatňovat tvůrčí přístup a iniciativu a působit na upevňování soudružských vztahů mezi velitelskými stupni. Přitom poskytovat velitelům konkrétní pomoc na místě, otevřeně je seznámit se zjištěným stavem, všestranně se podílet na úspěšném plnění úkolů bojové a politické přípravy a cítit odpovědnost za dosahované výsledky. Je také důležité, aby pracovali v úzké součinnosti s politickými orgány, stranickými a svazáckými organizacemi a pravdivě informovali své nadřízené.

Jestliže tedy důstojník štábu nebo skupina důstojníků určitého velitelského stupně dostane úkol zkontrolovat útvar nebo jednotku, tak nemohou vystupovat jako „inspektoři“, jako „inspekční komise“, ale jako příslušníci určitého velitelství, kteří nejen kontrolují a zjišťují stav, ale kteří zároveň účinně pomohou a jsou si vědomi spoluodpovědnosti za dosažené výsledky v bojové a politické přípravě — v bojové připravenosti vojsk.

Jedním z důležitých úkolů velitelů je všestranná příprava svých štábů. Mají celou řadu dobrých zkušeností a využívají k tomu různých forem a metod velitelské a metodické přípravy. Velitel připravuje důstojníky svého štábu tedy nejen pro práci v boji, ale také pro činnost při přípravě jednotek a útvarů pro bojovou činnost, tzn. v průběhu výcvikového a výchovného procesu. To předpokládá, aby důstojník štábu měl nejen vysokou štábní kulturu a znal a ovládal všechny štábní práce v rámci působnosti, ale aby také dokonale ovládal bojovou techniku, výzbroj, byl třídním specialistou a metodikem. V případě potřeby byl schopen řídit bojové vozidlo, přesně a příkladně ovládat střelbu, ale také dovedl připravit a řídit zaměstnání u jednotek. Zde však nepostačuje jen to, k čemu ho připraví jeho velitel, ale každý důstojník štábu musí věnovat pozornost i samostatné přípravě. Je důležité, aby sám využíval různé příležitosti k osvojování si techniky a výzbroje, vzorně se naučil prakticky plnit funkční povinnosti. Pracoval tak i sám na sebe a sledoval své výsledky. Nežil tedy jen z podstaty, ale neustále se zdokonaloval.

Máme na zřeteli, že dobrá úroveň politické a odborné připravenosti sama o sobě ještě nezabezpečí kvalitu práce důstojníka štábu. Na každý výjezd k podřízeným se musí pečlivě připravit. Rozsah otázek, s kterými se kontrolující důstojník setká a které musí řešit, je velice široký, různorodý a vyžaduje znalosti velkého množství údajů, čísel z mnoha oblastí, ale také seznámení se specifikou a

s dosahovanými výsledky u jednotky nebo útvaru. A paměť člověka, i ta nejlepší, má své meze. Na palebné čáře nebo při velitelské činnosti jednotky není čas a bylo by pedagogicky nesprávné otvírat „chytří sešit“ nebo poznámky, hledat v pomůckách.

Na každou kontrolu se musíme tedy připravit. Je to povinností jak velitele, který důstojníka nebo skupinu důstojníků vysílá na kontrolu, tak i samotného kontrolujícího. Základ vždy tvoří rozkazy, řády, předpisy, směrnice, programy bojové přípravy, údaje o útvaru nebo jednotce, kam jde na kontrolu, a jiné. Cílem je získat takové znalosti, aby byl důstojník připraven nejen kontrolovat, ale také ukázat, poradit a účinně pomoci. Potom také kontrolní zaměstnání, ukázky, instruktáže, besedy a osobní pomoc budou vždy kvalitní. Zejména těm důstojníkům štábu, kteří ještě nemají dostatek praktických zkušeností, se mají velitelé věnovat, učit je a pomáhat jim vytvářet podmínky pro přípravu a také systematicky prověřovat jejich znalosti. Sami by se měli velmi pečlivě připravovat a pracovat jak se říká více na sebe.

Zároveň je třeba bojovat proti rutinérství a praktikismu v práci u starších a tzv. „zkušených důstojníků“. Nepřetržitý technický rozvoj v armádě a s tím související nové formy bojové činnosti vyžadují od každého nepřetržitě se učit, rozšiřovat i prohlubovat si znalosti a návyky. V činnosti vojsk dochází ke změnám ve velmi rychlém tempu a dříve získané znalosti velmi rychle zastarávají. Na to máme vždy pamatovat.

Nemělo by se tedy stávat, aby např. při střelbách, když velitel se dopouští

chyb, mu nadřízení jen radili, ale na druhé straně sami nedovedli ukázat jak na to jít, kde jsou příčiny neuspokojivých výsledků, popř. i sami vzorně splnili cvičení střelb. Přitom máme na paměti, že každý důstojník vůči podřízenému je i vychovatel, a jeho činnost je pod stálou a velmi kritickou kontrolou ze strany podřízených.

Zvláštností práce velitelů a příslušníků štábů praporů, útvarů, svazků i svazů je ta skutečnost, že mají možnost být v určitém časovém údobí u různých jednotek nebo útvarů. Mohou porovnávat a hodnotit různé formy a metody výcviku. Proto by měl důstojník, který kontroluje, velmi pozorně sledovat všechno nové a progresivní. Např. u některé rotě jsou schopni v krátké době připravit třídní specialisty, v praporu se vzorně a efektivně využívá a udržuje bojová technika, u pluku je promyšlený a účinný systém střeleckých nácviků nebo na tankostřeleckém cvičišti je zaveden zdokonalený systém ovládání terčové situace apod.

Při plnění kontrolního úkolu by měl sledovat dobré zkušenosti, vyhodnotit je a při pobytu u jiného útvaru tyto předat a ukázat. To je důkazem tvůrčího přístupu k práci u jednotek.

Je jistě správné kontrolu a pomoc orientovat k zaostávajícím útvarům. Na druhé straně je však třeba sledovat i nejlepší jednotky a útvary se socialistickými závazky a takové, které jsou iniciátory socialistické soutěže. Také velitelům těchto jednotek třeba pomáhat rozvíjet mezi vojáky tvůrčí elán, aktivně se zapojovat do plnění závazků. Vždyť jejich úroveň se snaží ostatní dosáhnout. A to není jistě zanedbatelné.

Uvedli jsme několik myšlenek, názorů, doporučení a praktických zkušeností s cílem, aby se kvalita kontrolní činnosti všech velitelských stupňů dále zvyšovala. Jde především o to, abychom kontrolní činnost správně pochopili a zvýraznili funkci poskytování praktické pomoci ve zjednávání nápravy přímo na místě. To je totiž to podstatné, neboť pouhé zjištění stavu na skutečnosti nic nezmění a věci nepomůže.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Ярослав Эрнекер, кандидат общественных наук

Развитием общественной активности к отличному выполнению задач учебного года	3
---	---

Автор рассматривает вопросы, связанные с развитием требований на активность в учебе при выполнении задач учебного года. Анализирует активность, как общественное отношение солдат к социалистической армии и военной службе, а также, как отношение активности к этой службе в гармонии с требованиями документов учебного года.

Подполковник Йосеф Кута

Бой КПСС за дальнейшую разрядку международного напряжения и реализацию политики мирного сосуществования	8
--	---

Автор исходя из результатов XXIV-го и XXV-го съездов КПСС, приводит общепризнанную норму в международных отношениях – принцип политики мирового сосуществования. Разбирает главные вопросы боя за мир и безопасность в период после XXV-го съезда КПСС.

Подполковник Милослав Фейт, кандидат общественных наук

подполковник Микулаш Рыбар, кандидат военных наук

подполковник Вацлав Жачек

За высший уровень методики военно-научной работы	13
---	----

Авторы объясняют основное содержание методики военно-научной работы и ее главные принципы. Исходя из сказанного, они разбирают типичные этапы методики военно-научной работы при руководстве исследовательской проблематикой.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерл-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук

К отражению агрессии противника	19
--	----

Автор во второй части статьи (первая часть была напечатана в № 2) разбирает вопросы касающиеся исходного положения для отражения агрессии противника, полосы прикрытия, исходного района, района размещения соединений второго эшелона, армейских соединений и частей, а также вопросы связанные с его инженерным оборудованием.

Подполковник Йосеф Влтавски

Переход из обороны в наступление	27
---	----

Автор рассматривает некоторые общие теоретические мнения, касающиеся занятия временной обороны в ходе наступательной операции и перехода войск армии из обороны в наступательную операцию.

Подполковник Милош Пок

Развитие механизации и автоматизации в полевой системе управления . . .	32
--	----

Автор рассматривает уровень развития механизации и автоматизации в полевой системе управления, и исходя из этого разбора, он указывает возможности дальнейшего развития указанных средств до 1980 года.

Подполковник Франтишек Шчучка, кандидат военных наук	
Танки против вертолетам огневой поддержки	37
Автор во второй части статьи, на основе математических вычислений, подтверждает возможности уничтожения вертолетов огневой поддержки танковой пушкой и пулеметами. (Статья является продолжением статьи, напечатанной в нашем журнале № 4.)	

Подполковник Милан Вашина, кандидат военных наук	
Мостовая и паромная переправа войск	45
Автор разбирает значение мостовой и паромной переправы, и исходя из оценки тактико-технических данных средств переправы и маневра с этими средствами, указывает возможности инженерных войск в наведении мостов и оборудовании паромной переправы в ходе наступательной операции.	

Подполковник Зденек Дворжак	
Обеспечение электромагнитного совместного существования радиоэлектронических средств в ЧССР (первая часть)	51
Автор объясняет необходимость решения проблематики, которая является одним из решающих факторов дальнейшего развития радиоэлектроники-электромагнитного сосуществования радио-электронических средств. Он рассматривает характеристику отдельных частотных полос, разбирает современное состояние и указывает возможности обеспечения совместной бесперебойной работы.	

Подполковник Зденек Страка, кандидат военных наук	
Планирование подвоза материальных средств в общевойсковой армии (окончание)	61
Автор во второй части статьи разбирает работу начальника военных сообщений при планировании подвоза материальных средств в наступательной операции общевойсковой армии и возможности использования электронно-вычислительной техники при разработке плана подвоза материала.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

К системе научных знаний о войне и армии (Из дискуссии в советском журнале Военная мысль)	65
--	----

ИНФОРМАЦИИ

Ярослав Винценц	
Некоторые вопросы военно-политической обстановки на юго-восточном крыле НАТО	71
Автор объясняет сложный процесс развития НАТО, особенно в области ослабления единства и военной подготовленности пакта. Указывает способы активности направленной на обеспечение проатлантической ориентировки на юго-восточном крыле НАТО и к урегулированию проблем во взаимных отношениях.	

Полковник Франтишек Кнотек полковник Йиржи Лазна	
За вышшее качество контроля	76
Авторы, исходя из практического опыта, разбирают цель, содержание и систему контроля. На примерах подчеркивают методику контрольной деятельности отдельных степеней управления с целью повышения качества контроля.	